

WOLK VAN GETUIGEN

Voor de oude gereformeerde leer van de

ALGEMENE WELMENENDE AANBIEDING
in het EVANGELIE

EN ENIGE DAARAAN VERBONDEN WAARHEDEN

TEGEN DE BESCHULDIGINGEN IN HET WERK, ONDER DE TITEL VAN
ZEDIGE BEDENKINGEN &c.
UITGEGEVEN DOOR de HEER

J. van Woensel

lidmaat der Gereformeerde Gemeente te Amsterdam

Verzameld en in 't licht gebracht door

een medelidmaat van die gemeente
BEMINNAAR VAN WAARHEID EN VREDE

J. VAN LAAR

Te AMSTELDAM,
Bij MARTINUS DE BRUIJN,
In de Kalverstraat bij de Duifjes-Steeg.

MDCCLXXIX.
1779

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2005

Och, had hij deze ongematigdheid die bij hem overal uitborrelt, meer getracht in te tomen! Och, had hij die vinnigheid, die hem ingeschapen is, altijd en alleenlijk gebezichd tegen de vijanden der waarheid zonder dezelve ook uit te schieten tegen de Dienaars des Heeren! Och, had hij meer werk gemaakt van het leren kennen zijner eigen gebreken!

CALVINUS.

Welke onze leer zij of niet, en hoe klaar en duidelijk het onze met Gods woord overeenkomt, is zó overvloedig, met zó een *Wolke van getuigen* betoond, dat ik niet weet wat verder daar toe te zeggen.

VOETIUS.

Genoeg heeft men zich toegegeven in kijvagien, achterklappingen. Genoeg in broederlijke oorlogen, die ik voor zeker hou dat van geen zegepralingen gevolgd zullen worden. Genoeg in inwendige verdeeldheden, waardoor wij elkaar verteren. Genoeg en meer als genoeg in het opvolgen van eigen driften. De partijschappen, lust tot factiën, namen van scheuringen, moesten in eeuwigheid van hier wijken.

WITSIUS

P. S.

*De Wolk der getuigen kwam in 1779 anoniem uit. Door latere publicaties kwam de auteur aan het licht: de heer J. van Laar. Zijn Wolk & heeft hij samengesteld met behulp van de heer J. C. Mohr. Hij kant zich daarin tegen J. van Woensel, die onlangs een boek had uitgegeven in 1779: **Zedige Bedenkingen, etc.** Van Laar schreef ook: **De Godlijke Evangeliestem, 1783** tegen een vervolg op **Zedige Bedenkingen, etc.** die Van Woensel publiceerde in 1782. Van Laar omschrijft zijn boek als: *een kort vertoog tegen de verregaande onzedigheid van den Heer J. van Woensel.**

Van Woensel doet zijn tegenstanders tekort door hun standpunt niet geheel correct weer te geven. Dit blijkt bijvoorbeeld dat hij hen steeds beschuldigt dat zij leren alsof de mens kan geloven zonder de kracht van de Heilige Geest.

Bovendien citeert hij reeds overleden leraars selectief, zodat hun bedoeling buiten het verband komt te staan. Van Laar neemt het Van Woensel bijzonder kwalijk dat hij Gods knechten vanonder de zerken dingen doet zeggen die zij zelf niet zouden hebben willen zeggen.

LIJST DER AUTEUREN:

CALVINUS
BULLINGERUS
BEZA
BASTINGIUS
URZINUS
OLEVIANUS
TAFFIN
TRIGLAND
PARAEUS
HAAGSCHE CONFERENTIE (6 LERAARS)

DORDTSE VADEREN
LEERREGELEN DERZELVE
3 NEDERLANDSE PROFESSOREN
2 FRIESE LERAREN
5 ENGELSE THEOLOGANTEN
4 HESSISCHE THEOLOGANTEN.
2 NASSAUSCHE EN WETTERAVISCH THEOLOGEN.
BREMER THEOLOGANTEN.
H. IZELBURG
M. MARTINIUS

P. MOLINEUS
G. VOETSUS
WOLLEBEKIUS
AMESIUS
MACCOVIUS
LODENSTEIN
J. TEELLINCK
KOELMAN
HEIDANUS
WITZIUS
J. à MARCK
C. VITRINGA
LAMPE

W. à BRAKEL
C. VAN DER KEMP.
P. VAN MASTRICHT
C. VAN VELZEN
FR. BURMANNUS .
T. H. VAN de HONERT
W. VAN IRHOVEN.
W. THEMME
AE. FRANCKEN
FRANCO DE BRUIN
PLANTINUS
KULENKAMP
T. VAN SCHELLUIJNE .
A. SCHULTENS
W. TEMMINK,
I. DE LEEUW .
J. WILLEMSSEN
PFEIFERS,
SCHRADER
BUURT.
J. H. WESTERHOFF
G. BONNET
BOERS
G. DE HAAS
NEDERLANDSE BIBLIOTHEEKSCHEIDERS
APPELLUS

VOORREDE

Zeide de grote LUTHER eens, tegen de onvergelykelijke MELANCHTON: "*Mijn Philippus, ik beken dat er in 't werk van 't Heilig Avondmaal, te veel is gedaan;*" men kan dat gezegde, ook met goed recht op al de volgende en hedendaagse broedertwisten, in de Hervormde Kerk, toepassen. Nauwelijks heeft men in zover vrede, dat de zwevende geschillen, voor de Rechtbank van 't gemeen getrokken, afgedaan schijnen, of er komt een schrijver op, die de oude geschillen opstoft, of dat erger is, nog nieuwe daarbij maakt. Wat toch, wordt er anders gedaan, door het Werk, in de eerste maand van dit jaar uitgegeven onder de titel van: *Zedige bedenkingen over de algemene, welmenende aanbieding in het Evangelium*, enz. Daar reeds in de Jaren 1773 tot 1775 alleen acht, zo niet meer geschriften, zo vóór als tegen dat onderwerp zijn gemeen gemaakt?

In de schriften daar voor, worden de zwarigheden tegen die Aanbieding, naar het oordeel der voornaamste Godgeleerden, zo weggenomen, dat men daarin wel kon en behoorde te berusten. Onder die verdienen *de twee Brieven door een Liefhebber van Waarheid en Vrede*, waarvan als Schrijver bekend is de kundige, rechtzinnige en Godvrugtige Heer **Th. Avinck**, Th. zoon, en *een Verhandeling* van de Heer **C. F Hackenberg**, het eerst genoemd te worden. ***In welke beide zó keurig als bescheiden, zo overtuigend als voldongen, bewezen wordt dat de gemelde leer der Algemene Aanbieding, geen nieuwe maar de oude leer der Hervormde Kerke is!*** Terwijl er andere, onder dat getal zijn, welke kunnen tonen, dat de Rechtzinnige Leer der Algemene Welmenende Aanbieding, deels ver verwijderd is van het stelsel ener, voorheen welbekende dwalende menigte; deels van dat, 't welk men de Wel-Eerw. Heer KLEMAN toekent.

Onder de schriften tegen de Aanbieding, verdient het *Redenmatig betoog* enz. briefsgewijs voorgedragen aan P. B, door P. O. de eerste plaats. Doch, de Brief van

Justus Phileklezius in de tweeden; van gemelde Heer Avinck weerlegd, is wat bescheidener.

Dan, niet tegenstaande alle deze, niettegenstaande zo veel andere voortreffelijke werken, waarin de gezonde Leer der Aanbieding, Schenking en Geving van Christus in 't Evangelie, zowel bondig als gewichtig betoogd wordt, waarvan ik nu alleen noem de Leerredenen van de nu zalige ISAK DE LEEUW, door onze grote NAHUIJS uitgegeven, heeft de Schrijver der *Zedige Bedenkingen* kunnen goedvinden een werk, bestaande over de 400 bladzijden in de wereld te zenden met oogmerk, om die vanouds door alle tijden en sinds de Hervorming gestaafde Leer, openlijk tegen te spreken; en dat op een wijze, dat mannen Naam, en vele wel degelijk kundige Leden dezer gemeente (et Amsterdam) geoordeeld hebben, dat zijn werk niet verdiende om er de pen opzettelijk tegen op te vatten. En dit is de ware reden, waarom er tot nu toe niets openlijk daartegen is uitgekomen.

Wilde men het toch op de voet volgen; op ieder stuk stilstaan, des Schrijvers eigen gevoelen, 't welk hij nergens aaneengeschakeld voorgesteld heeft, tezamen brengen; dat welke hij bestrijdt in het rechte licht daartegen over plaatsen; daaruit de ware staat des geschils opmaken; en dit gedaan zijnde de oude, echte Hervormde Leer der Algemene Roeping tot Christus en Aanbieding Zijner Genade door het Evangelie bevestigen, zuiveren van zijn verdraaiingen; en verdedigen tegen zijn beschuldigingen en tegelijk bij tegenstelling tonen met hoedanig bewijzen hij zijn Systeem zoekt te sterken; en die vergelijken (hetwelk men gemakkelijk in een Tafel, de bescheiden tegen elkander overgesteld, zou kunnen doen; - en 't welk men enkel gelaten heef om niet liefdeloos te schijnen-), met de beschuldigingen der Pelagianen, Remonstranten, ja de Papisten, tegen onze Leer, het zou niet zonder in wijdlopijgheden, 't zou nauwelijks (of men moest Mozes' zachtmoedigheid bezitten), zonder in hatelijkheden te vervallen, kunnen geschieden. Daar en boven, alles wat men voor de waarheid, die hij bestrijdt zou kunnen zeggen, is reeds door oude, latere, en hedendaagse Godgeleerden, gezegd.

Het is waar, oppervlakkig zou men kunnen oordelen dat de Leraars en Ledematen die voor de ruime, doch rechtzinnige Evangelie Prediking zijn zich dat werk niet behoefden aan te trekken en zeggen kunnen: "Laat hun die van 't Evangelie zoverward, zo onvoorzichtig, zo onrechtzinnig denken, laat hun, welke hij voorrede Bladzij 21, en werk bladzij 45; 367 en 368 al mede tot de Voorstanders der zo genoemde nieuwe Leer betreft; *laat allen die dwalen, hun eigen denkwijze beschermen; ons raakt het niet!*

Dan, dieper doordenkende, zijn er gegronde reden om van gedachten te veranderen. Immers beschrijft de man de nieuwe Leer; de nieuwe gevoelens; de nieuwe Predikwijze die hij bestrijdt, voorrede Bladzij 8 en elders, als sedert 12 á 14 jaar de algemeenste wordende; als overal met kracht inbrekende, als van de Predikstoelen gehoord wordende. Hij beschuldigt ronduit leraars en veelal leraars die hij nader kenmerkt, als de grootste toeloop hebbende, ja zelfs een of meer van hen aanmerkt als de oorzaak, of oorzaken van de gevoelens die bijster dwalende; bladzij 45 en 46; Leraars welke door elk die geen vreemdeling noch Gallio in ons Nederlands en

Amsterdam Jeruzalem is, nog nader te onder kennen zijn; zie zijn voorrede bladzij 11-16; werk bladzij 3 en 44 tot 46, en elders. Indien het nu zeker is, gelijk het is, dat er onder de ledematen, ofschoon alle die voor de ruime Evangelie bediening zijn; niet altijd even nauwkeurig en voorzichtig daarvan spreken. (welke bij tegenstelling, onder die zijn gevoelens aankleven, ook wel zullen zijn) echter, zo er zijn, zeer weinige, zich zulke uitdrukkingen, Stellingen en Redeneringen laten ontvallen, als de Schrijver zijn partij opdringt. En dat ik, en duizenden met mij, op onze Eer kunnen verklaren, dezelve nooit van zulke leraars, die hij, buiten kijf, personeel bedoelt (dewijl al zijn zedigheid daar in bestaat, dat hij karakters in plaats van namen noemt, voorrede bladzij 26.) gehoord te hebben, zo blijkt daaruit ten overvloede, dat die leraars en Ledematen, van de Nederlands Hervormde Kerk, die op het voetspoor van God en Christus, van Mozes en de Profeten; de Evangelisten en Apostelen, alsmede van onze onschatbare Reformateurs, en een reeks van brave latere leraars het Evangelie en deszelfs beloften, onbepaald, aan alle gevallen Adamskinderen, tot welke God naar Zijn welbehagen dat Evangelie zendt, **voorstellen en aanbieden**, ten einde zulks het middel in de hand des Heiligen Geestes zij, om Gods eeuwige Raad uit te voeren; dat die, zegge ik, de voorwerpen zijn die hij bedoelt; en bij gevolg, verregaande smaadt en bedroeft. Het is waar, hij sluit hier en daar, in zijn beschuldigingen, dezulken uit, die het woord aanbieden bezichen doch daar een gezonden zin aanhechten. Maar welke is die gezonde zin? Dit zegt hij nergens!

Is dan dat woord zo dubbelzinnig? Ik meende dat **aanbieden** goed Nederlands was, en geen andere betekenis, had dan aanbieden, dat is, **een zeker goed voorstellen, iemand recht en vrijheid geven, en nodigen dat te ontvangen en dat dus roepen, nodigen en aanbieden, hier woorden zijn van dezelfde betekenis**. Worden door hem dan anderen, en wel de meesten, niet overal beschuldigd een onge zonde zin daaraan te hechten? Is dat dan, misschien, in dadelijk bezit, stellen, of van 't bezit verzekeren?

Maar, wat mens van gezonde hersenen, verslaat dit ooit door het woord aanbieden? En wat recht heeft bij dan, om die alle als zulke vervoerde, onvoorzichtige en onge zonde Leden der Kerk aan te merken, en hun gevoelens op te dringen, waarvan zij, uit liefde tot de waarheid, zo sterk een afkeer hebben, als hij hebben kan?

En wat stelt hij ons tegen? Een niet samenhangend en onbewezen stelsel. (Want, men moest al verregaande dwaas zijn, als men de eigendunkelijke verklaringen van enige Schriftplaatsen, zonder enig betoog uit onze Formulieren, wilde aanzien voor bewijzen van de Gereformeerde Leer; even of Pelagius, Arminius enz. hun gevoelens ook niet menen bewezen te hebben uit de Schriften.) Een Roeping, die soms, b. v. bladzij 4, 83, 108 en 108, zó beschreven wordt, dat men daartegen, in 't afgetrokken beschouwd, niets inbrengen zou; maar die, het een met het ander vergeleken zijnde, **niets is dan een blote Bekendmaking van de weg der Zaligheid, zonder aanbidding, zonder vrijheidgeving om te mogen, zonder verplichting om te moeten komen tot Christus. Zolang men niet zulke dingen in zich bevindt, die dan blijken der verkiezing zullen zijn**.

Een stelsel dus, dat het ongeloof tot geen zonde maakt, gelijk, trouwens, daarvoor meesterlijk gepleit wordt bladzij 264 tot 269.

- Dat het Evangelie niet beter voor onbekeerde mensen maakt, dan voor de Duivelen, die immers ook weten dat Jezus een Zaligmaker is.

- Dat Jezus berooft van zijn Profetisch Ambt, in, door 't Evangelie, de blinde zondaar de eerste verlichting te geven.
- Dat ontdekte mensen aanzet, de gronden van vrijmoedigheid om tot Christus te komen, in zichzelf te zoeken, en dus in gevaar brengt valse gronden te vinden.
- Een stelsel, dat de (hoogstwaarachtige) Leer der eeuwige Voorbeschikking misbruikt door die, het koste wat het wil, overal op de voorgrond te plaatsen, en daaruit tot zijn denkwijze, en weder uit zijn denkwijze tot die Leer te redeneren.
- Eindelijk, om niet alles te zeggen, een stelsel, waarvan ik niet twijfel, of zal zelfs aan velen, die anders de zogenoemde nieuwe gevoelens niet zeer toegedaan zijn, mishagen; en dat velen zich doet verwonderen, het in een werk te vinden, 't welk reeds 3 Jaar afgeschreven gelegen heeft, zó dikwijls overzien is, en tot welks uitgave de Schrijver zo sterk zou aangespoord zijn.

Maar, zal mijn Lezer zeggen; *dat Werk is evenwel kerkelijk geapprobeerd?*

Dat is, waar ('t is onnodig dat ik bewijze, dat er op zulke approbaties altijd geen staat te maken is. Deskundigen weten dit; ik behoeve ook niet te zeggen, dat dit niet *altijd* op de rekening der gehele Classis moeten gesteld worden) maar, dewijl het Geleerde Mannen al ras verveelt, in zulke langwijlige werken te lezen, denk ik, dat de Wel Eerw. Heren Visitatoren, dat werk niet nauwkeurig zullen, gelezen, en daarbij, mogelijk het stuk in verschil, onder *de Problemata* beschouwd hebben.

Hoe dit zij, ik althans, zal zonder meer bewijs dan die goedkeuring voor dat werk nooit geloven, dat hun Eerwaarde daarin vervatte beschuldigingen, tegen een veeltal hunner medebroederen hebben geapprobeerd; temeer omdat de Schrijver der Zedige bedenkingen; zelfs die leraars, welke hij als getrouw noemt, ook gevoelig steekt; (ofschoon dit tegen zijn oogmerk zijn zal). Want, is dat waar, dat die getrouwe leraars voor 12 á 14 Jaren, (toen die nieuw Leer naar zijn gedachten eerst opkwam, en dus de wanhoop niet aan hun zijde was; gelijk hij nu schijnt te kennen te geven); die Leer en Predikwijze als nieuw, schadelijk en tegen onze Formulieren aanlopende, hebben gekend en beschouwd; en echter niets daar tegen gedaan hebben, waaruit zulks aan de Gemeente blijken kon, gelijk in al die tijd niet gedaan is; ofschoon men niet slechts woorden maar ook Geschriften had, waartegen men het kon doen. Wie zal hun dan als getrouwen kunnen roemen? Moet men hun dan niet veeleer van trouwloosheid beschuldigen.? En ik kan niet geloven, dat een der nog levende leraars die hij met de naam van getrouw vereerd, hem tot Voorspraak nodig oordeelt. Ja, behalve dat ik niet weet, dat ooit door enig Leraar, de Leer der aanbidding van Christus in 't Evangelie, bestreden is met zulke wapenen als hij gebruikt, zo geloof ik ook niet dat enig Leraar daartoe zou kunnen komen, zolang hij aan zijn handtekening denkt.

Om alle deze en soortgelijke redenen, en om de verwarring, welke door 't gemelde werk opnieuw in Nederlands Kerk, en bijzonder in deze Gemeente veroorzaakt is; om de twist, of *de Leer der Algemene Welmenende Aanbidding* een Oude of Nieuw Leer is - ware 't mogelijk eens voor al af te doen; - *om de hatelijke benamingen¹ van nieuw*

---

¹ Ik noem die benamingen hatelijk, niet in zich zelve, immers, een wel onderwezen Schriftgeleerde, in het Koninkrijk der Hemelen brengt uit zijnen schat Oude en Nieuwe dingen voort; maar naar de bedoeling van hun, dieze meest in de mond hebben, om daardoor de leerwijze, die zij dus benoemen,

licht, nieuw gevoelen, nieuw predikwijze, enz. op de beste wijze te keer te gaan, en, dat te wensen is, in vergetelheid te brengen; om de Waarheid, Liefde, Vrede en Eendracht te bevorderen; om te gelijk de schade te vergoeden welke door die **onzedige bedenkingen** reeds te weeg is gebracht, of nog zou kunnen worden; (helaas! hoe dikwerf, is niet al, door middel van dat werk, hevig getwist? Hoe herleven de partijenschappen!) om alle deze en soortgelijke redenen, heeft de Uitgever van dit werkje het mede onnodig oordelende een wederlegging te schrijven; goedgevonden, **deze Wolk van Getuigen**, voor de oude Rechtzinnige, Leer der Aanbieding, en enige Waarheden daar aan verknocht, saam te stellen, en gemeen te maken.

De Lezer gelieve niet te vragen, of een stukje als dit, niet keuriger had kunnen zijn; (de uitgever is niet verwaand genoeg omdat te denken,) maar of het voldoet aan 't oogmerk of niet? Niemand denke dat men dus alleen menselijk gezag gebruikt. In zeker opzicht sta ik dit toe. Immers het verschil is hier, wat in de Hervormde Kerk, al of niet hervormd, oud of nieuw is. Anderdeels echter, ontken ik het op 't sterkst: immers zijn de meesten der aangehaalde getuigenissen, door die Godgeleerden; met zo veelvuldige Bijbelplaatsen gestaafd, dat ik zeggen durf, dat geen redenering, geen schriftplaats door **de bedenkingen - schrijver**, is ingebracht, of ingebracht kan worden, of de hier aangevoerde bewijzen en redeneringen, zijn, tot wederlegging daarvan, volkomen toereikend.

Wat mijne handelwijze in 't verzamelen van dit werkje betreft.

Ik geve de stukken op zoals ik ze vind, en houde ten naastbij de orde van het leven der Schrijvers, of de uitgave der boeken. Ik heb deze orde voldoende gekeurd tot mijn oogmerk, doch, zou een zakelijke rangschikking in de getuigenissen gemaakt hebben, indien het voornemen ware geweest een uitgebreid of groot stuk te leveren.

Men moet niet denken dat hier alles is fârcen gebracht wat te vinden zou zijn, ver vandaar; ik heb behalve mijn eigen Boekerij, en enige bijzondere werken, slechts die van een mijner Vrienden te hulp genomen, die mij ook in alles geholpen en alles mede nagezien heeft.

Ik betuig niemand mijner geliefde leraars, in deze uitvoering, gevraagd of geraadpleegd te hebben, niet door de hoge denk van mijzelf, maar om veel gewichtiger redenen.

Ik ben verzekerd dat er onder alle de beroemde of minder beroemde Mannen, welke hier sprekende voorkomen, niet een is welke door de tegenstanders der oude Leer van Algemene Aanbieding, enz. met grond van onrechtzinnigheid zal kunnen beschuldigd worden, althans niet in 't geen ze hier spreken; om alle vooroordeel, daaromtrent voor te komen, heeft men zich eerst bediend van de voornaamste onder onze oude Reformateurs; doch voorts, na 't Dordse Synode, alleen van zulke Godgeleerden die onder de Nederlandse moeten gerekend worden, behalve de vermaarde WOLLEBIUS en van geaprobeerde Werken, dat van Vader KOELMAN uitgesloten; 't welk men

---

verdacht te maken als afwijkende van de oude Rechtzinnigheid. - Maar, is niet door die zelfde uitdrukking de Leer van Christus verdacht gemaakt door de Joden, Markus 1 vers 27? En die van Paulus door de Heidenen; Handl. 37 vers 19 en 20?

niet heeft willen voorbijgaan, om zijn achting onder de Godvruchtigen; om 't gewicht van zijn getuigenis; en omdat hij ook door niemand van onrechtzinnigheid in de Leer is verdacht. Had men buitenlandse, vooral Britse Godgeleerden, willen te hulp roepen, men zou, behalve veel plaatzen uit vroegere schriften door Koelman, en anderen, vertaald, een groot deel der uitmuntende Werken, van R. en E. Erskine, Boston, MARSHAL, HERVEIJ, CHARNOCK en anderen moeten uitschrijven. Om deze reden zijn ook de beroemde Nederlandse Schotten KENNEDIJ en COMRIE niet aangevoerd.

Zelfs denke men niet dat uit de gebruikte Schrijvers alles getrokken is wat daar uit te trekken ware. Uit elk is geplaatst wat het gewichtigste voorkwam, en zelfs soms om de korthed te behartigen, de kortste plaats en gekozen; en hier en daar, doch niet altijd, uitvoeriger stukken in die schriften aangewezen; zij toch, die door meer dan 50 getuigen niet overreed worden, moeten voorwerpen van medelijden zijn.

Ten aanzien van de getrouwheid des uitgevers in 't uitschrijven der geplaatste stukken, heeft elk vrijheid, de werken die bij de hand mochten zijn, na te slaan, om daarvan overtuigd te worden; hij durft verzekeren dat er geen woord, geen punt moedwillig is uitgelaten of bijgevoegd om de zin te verdonkeren; doch, dewijl het redenverband niet altijd geheel kon gevolgd worden, om niet meer uitgebreid te zijn dan nodig was, zijn de uitlatingen, bijna altijd door een streepje kenbaar aangewezen; de Schrijvers echter, die - streepjes - hebben, heeft men ook daarin gevolgd. In taal en spelling is niet nodig geoordeeld zich letterlijk aan de Auteurs te houden; dat zou zo het uitschrijven als het lezen, vooral in 't eerst, onaangenamer gemaakt hebben; evenwel heeft men zorg gedragen zich daarvan niet te ver te verwijderen, en liever enige taalfouten en verkeerde woordvoegingen nagevolgd, dan aan ongeoeffende in de Nederduitse taal, zelfs de schijn van ontrouw te geven; doch bijna alle de nog levende Schrijvers heeft men hun eigen spelling doen behouden, en zo ik denk, zorg gedragen, dat niemand dier Hoog- en Wel. Eerw. Heren zal kunnen klagen dat iets uit zijn verband is gerukt.

Men heeft de vrijheid gebruikt die weinige getuigenissen bij te voegen, deels, om de overeenstemming tussen het Oude en Nieuw, in dezen, klaar te tonen; deels, wijl daarin zeer gewichtige nadere ophelderingen te vinden zijn, die men dus heeft willen onder de ogen brengen, ook van zulken, die deze Werken, óf nog niet kennen, óf door, onvermogen zich niet kunnen eigen maken.

De weinige stukken, de Sacramenten betreffende, zijn niet geplaatst om de ongelukkige Sacramentsstrijd te vernieuwen, dat zij verre! om des te minder schijn van aanleiding daartoe te geven zijn zelfs fraaie stukken achter gehouden; deze zijn alleen bijgevoegd, om te tonen hoe liefdeloos en ongegrond het is, zulke leraars en Ledematen, die ook hierin verkiezen te denken en te spreken, als onze onsterfelijke Reformateurs gedacht en gesproken hebben van nieuwigheid te beschuldigen; zij moeten alleen uit dat oogpunt gezien worden, en dan gesteld tegen 't geen de schrijver der **Zedige Bedenkingen** deswegens aanmerkt, in zijne Voorrede bladzij 8 tot 16: Nergens verklaart zich de uitgever tegen iemand der Godsgeleerden.

Het is waar, men zou uit vele Schrijvers, ja ook enige der verkoren plaatsen kunnen verzamelen die, tegen de hier te vinden, schijnen te strijden. Doch men moet, bij de

meeste daarvan, in 't oog houden, dat die Mannen dan niet van de aanbieding en voorstelling, maar van de toepassing en bezitting der beloften spreken; 't zij tot waarschuwing van onbekeerden, dat aanbieden geen aannemen is; 't zij, tot troost der ware gelovigen; dat zij alleen deelgenoten der beloften zijn. Twee stukken zeker, met welke de rechte Evangelie predikers hun ganse hart verenigen, 't zij eindelijk, dat de Schrijvers, *de Remonstrantse algemene genade*, wederleggen, en zich daardoor sterk uitdrukken, doch zonder 't minste doel, om de algemene aanbieding in 't Evangelie te ná te komen, die immers in al de twist tegen de Arminianen, op 't sterkste vastgehouden is. Evenwel beken ik; dat men soms uitdrukkingen vindt, die men misschien onnauwkeurigheden zal moeten noemen, en die zal men meest aantreffen, in die schriften welke 't licht gezien hebben, sedert de ongelukkige verdeling van Nederlands Hervormde Kerk, in 2 en 8 factiën, tot aan de jaren, waarin men met nieuwe aandacht op dit stuk gevallen is. In welke tussentijd de oude leerwijze, in ons Land, door vele andere Broedertwisten, min of meer verzuimd, en daardoor verdonkerd is geworden. Evenwel zoniet, of het ruime Evangelielicht heeft altijd nog stralen geschoten, waarvan ook deze verzameling blijken geeft. In dit gemelde ligt mogelijk de reden, waardoor die predikwijze, nu enige gedaante van nieuwigheid gekregen heeft, doch, ook niets meer dan gedaante; en zij althans, die roemen meer dan gemene kundigheden te hebben, behoorden ook kundig in de schriften onzer Oude Godgeleerden te zijn, en dan moesten en zouden ze reeds lang opgehouden hebben deze denkwijze nieuw te noemen. Wat zou men, op die stuk staande niet al kunnen zeggen!

Wat de aantekeningen aangaat, die men nut en nodig heeft geoordeeld: de Uitgever gelooft, dat niemand minder recht zal hebben die te berispen, dan de Schrijver der *Bedenkingen*. Oordeelt men echter dat deze of gene zaak, of woord, wat puntig is, men denke dan, dat het honderdste deel der wapenen, die men tegen de Schrijver had kunnen gebruiken, en die voor de hand waren niet gebruikt zijn, en dat in een wederlegging van zijn werk, (die Stukje moet geen wederlegging genoemd worden, ofschoon het genoegzaam en best daar toe geoordeeld wordt) misschien, duizend puntige zaken en woorden zouden hebben moeten voorkomen, om voet bij stuk te zetten.

- ? Wat moest en kon men, bij voorbeeld op zijn vermetelheid, die hij bladzij 44 en verder toont, niet al zeggen? Immers komt de man daar voor met de weegschaal in de hand, wegende een veeltal leraars en Ledematen, en ze te licht bevindende tegen zijn kleine partij. Stelt hij zich daar niet aan als een Paus, om niet te zeggen als een Hartenkenner? Doet hij daarop niet zulke uitspraken, dat een gemoed, het welk God en zijn medemensen lief heeft, daar voor ijzen moet?
- ? Wilde men ook eens zo doen, en hem tegen de leraars die hij smaadt, en tegen zeer veel leden, die hij te licht vindt, man tegen man zou wegen; met de weegschaal en 't gewicht des Heiligdoms; zou de vraag zin, of 't hem niet even zo zou kunnen gaan, als Paus Leo de 10de; dien ik eens in een weegschaal, fraai in 't koper gesneden verbeeld heb gezien tegen Luther? Hij rees zo hoog als mogelijk was.

- ? Wat zou men op zijn spottende en hatelijke aanhaling van Handl. 8 vs. 18. bladzij 296 moeten zeggen!²
- ? Wat, van zijn grote ophef van onze Formulieren, zonder daar uit één enig bewijs voort te brengen? En van zijn geheel stilzwijgen van het Dordtse Synode? Van het niet opgeven van de staat des geschils, en intussen alles te doen, wat mogelijk is, om zijn tegenpartij zwart te maken, enz?

Maar, al voorbeelden genoeg. Door de vrijwillige afstand van het recht der wet van wedervergelding, is hier en daar, waar men het volstrekt nodig oordeelde, in de aantekeningen slechts naar zijn werk gewezen.

Met dit alles, betuig ik de Persoon des Schrijvers der *Zedige bedenkingen*, niet verder te bedoelen, dan dezelve van zijn werk onafscheidelijk is. Ik achte het zeer laag de wereld lastig te vallen met schriften vol personaliteiten, en met zaken die niets afdoen. En ik geloof, schoon naar mijn oordeel die Schrijver door zijn ongematigde partijdigheid veel te ver vervoerd is, dat hij echter zo wel een begenadigd mens kan zijn, als de grote Apostel Petrus, toen de Heiland tot hem zeide: "Ga weg, achter mij Satanas; gij zijt Mij een aansloot," (zie Matth. 16 vs. 23 met de randtekening N. 24) Ook zou ik hem hier een broederlijke raad gegeven hebben, indien ik hem niet liever verzocht een der in dit werkje voorkomende Sprekers, die hij zelf Voorrede bladzij 15 een grote Godgeleerde noemt, te horen en te geloven; dan zullen, zo ik vertrouw alle getuigenissen voor de ruime aanbieding wel ingang vinden.

En in der daad, ik begrijp niet dat het verschil, 't welk hij op zijn minst met een honderdvoudige el gemeten heeft zo groot is, dat leraars en Ledematen *van beide Leidingen*, geen ware Godvruchtige zouden kunnen zijn. Wat smart gevoelt mijn ziel op de herinnering van 't geen dienaangaande in zijn werk gevonden wordt? Ach! ....

Doch ik moet ten einde spoeden.

Wilt gij waarde Lezer! *de uitgever* kennen? Gij gelooft dat de liefde de ziel is van 't Christendom. Hij heeft het voorrecht van zijn verschillende broederen te kunnen liefhebben, en kan zelfs met hen broederlijk verkeren; mits men hem de vrijheid late welke hij anderen toestaat, en oordeelt te moeten hebben. Hij bemint de spreuk, die men de grote Witsius toekent: "In 't noodzakelijke Eenheid, in 't niet noodzakelijke vrijheid, in alles Liefde". Hij is een vijand van hatelijke beschuldigingen tegen hen; geen van hen zou hem licht grammoedig kunnen maken; tenzij (bijvoorbeeld) iemand de voortreffelijke werken van BOSTON, MARSHAL en soortgelijke, veroordeelde en verdoemde. Daardoor zou zijn onpartijdigheid al te scherp worden beproefd, en in zo een geval, ('t welk hij hoopt dat hem nooit zal voorkomen) zou hij misschien moed genoeg hebben om gemelde werken te verdedigen.

---

² In de BIJBEL, en in edeler zin, dan in die plaats, vindt men het woord, *aangeboden*, tweemaal in 't 2de en 9de vs. van Richt.5. aanbaden, Nehem. 11 vs. 2. Hebr. 11 vs. 35 hebben onze keurige BIJBEL-TOLKEN, *aangeboden*, ingevuld; en in 1 Petri 1: vs. 13 wordt het woord *toegebracht* door LUTHER vertaalt, *aangeboden*, en onze randtekening heeft daar, *toegebracht*, of *aangeboden* N.47.volgens N.48. kan dat verstaan worden, van de genade die ons door het Evangelium nu geopenbaard en aangeboden wordt. Vergelijk, onder veel anderen, vooral de randtekeningen op Spreuk. 9 vs. 2. N. 6, en op Jes. 55 vs. 1 en 6. N. 3 en 29.

Vindt ge zijn naam niet op het voorhoofd van dit werkje, 't is omdat hij niet begeert onder de Schrijvers genoemd te worden, en gij hierbij geen schade hebt; want het gewicht der getuigenissen van zoveel voortreffelijke Mannen zou er geen aasje zwaarder door worden; en ook niets lichter door dit gemis.

Dit had ik mijn kundige Lezers te zeggen; maar ik kan U, min-kundigen niet vergeten. Ach! zijn er niet veel onder u, zo de ene als de andere denkwijze toegedaan, die hoe onbevoegd, door uw onkunde om over Redenen, Predikatiën, schriften, of Waarheden, te oordelen; evenwel een meesterlijk, vonnis durft vellen en met een blinde ijver en Jehu's drift, de partij die ge hebt verkoren zoekt te schragen? Zijn er niet onder u welke de leraars die gij oordeelt tegen *het zo genoemde nieuw gevoelen te zijn*, op een u gans onbetamelijke wijze belasteren? Zijn er niet andere onder u, welke de Leraars die gij voor ruime Evangeliepredikers houdt, beoordelen als Toleranten en Remonstranten, ja, stout genoeg zijt om te zeggen: "zij moeten de Kerk uit", enz? Ik bid u allen die u schuldig moet kennen aan zulke onbetamende partijdigheid, te geloven, dat zulks tegen de belijdenis der gemene waarheden van het Christendom lijnrecht aanloopt; en indien ge weet wat een welgesteld gemoed is, zal het u op de proef wel gebleken zijn dat een Christen, uit eigen aard, een liefderijk mens is.

Welaan dan! Laat ons niet langer haat, nijd, twist en tweedracht voeden, maar al onze Leraren en elkander beminnen. Laat ons, alle onze Leraren als Gods Dienaars hoog schatten. Wij mogen onze verkiezing in het horen van dezen voor dien volgen; (de Evangelie bediening is onder ons, als een tafel vol gezonde, ofschoon onderscheiden spijzen, waarvan de genodigden vrijheid hebben, te eten wat hun behaagt) maar nimmer moet het met verachting van een hunner zijn. Niemand onzer Leraren leert ons een nieuwe leer en zo men reden meende te hebben dit te vermoeden, voegt het ons als gemene Leden, de zorg deswege aan onze wettige Kerkenraden, Classen en Synoden over te laten. Het blijkt ons op de proef, dat zij waken, dat men ons van onze onschatbare Kleinodiën niet berove. (Ik meen onze Formulieren van enigheid, welke onze Vijanden zelfs, *de muren van Jericho* noemen; maar, die ik vast vertrouw dat God nimmer op hun alarmgeschrei zal laten omvallen.) *Laat ons voor altoos de hatelijke onderscheidingen, van oud en nieuw, wettisch en Evangelisch, enz. verbannen.*

Zie in deze *Wolk van Getuigen*, dat die factienamen, zonder enige reden de wereld in gezonden zijn, van mensen, die, óf door onkunde geen goede onderscheidingen maken; óf door verregaande partijdigheid niet zien kunnen, dat het laag is iets te geloven zonder grond.

Och! dat deze **Wolk** lichten mocht, tot wegneming van de duisterheden, die bij velen, zo in de beschouwing als beoefening der Evangelie-Waarheden plaats hebben; en ter bevestiging van hen, wier verstand en hart bij 't Goddelijk Evangelie leeft en die weten dat het geloof, het waarachtig geloof in CHRISTUS, de enige bron der ware Godzaligheid is!

Och! mocht Sions Koning, door Zijn Evangelie heerlijker op de aarde worden! Och! werden al Zijn Gemeenten in de Wereld, bijzonder in Nederland, door Waarheid Liefde en vrede, voor eeuwig aan .een gestrengeld! Het zij zo.

Amsteldam, de 6den van Bloeimaand, 1779.

CALVINUS, INSTITUTIE 2^e Boek Cap. 5. §. 10.

Zij (de Pelagianen) menen dat de weldaden die de Heere in Zijn beloften aanbiedt ongeschikt en bij wege van Spotternij onzen wille bevolen worden, indien het aan ons niet staat dezelve óf te bevestigen óf te vernietigen.

Ik ontken dat God ons wredelijk bespot wanneer Hij ons vermaant dat wij ons zelven Zijner weldaden waardig maken zullen, al is het dat Hij weet dat wij tot zulks 't enenmaal onvermogen zijn. Want dewijl de beloften beide de Gelovigen en Godlozen voorgesteld worden, zo hebben ze beiden haar gebruik en nuttigheid.

3de Boek Cap. 2. §. 6 en 7.

Dit is derhalve de ware kennis van Christus, dat wij Hem aannemen zoals Hij ons van de Vader wordt *aangebonden en voorgedragen*, te weten, met Zijn Evangelie bekleed en aangedaan; want gelijk Hij verordent en geschikt is, tot een wit en oogmerk onzes geloofs, also zullen wij geen rechte gangen maken naar Hem toe, 't en zij dat ons het Evangelie voorga.

Wij onderzoeken nu alleen wat ding 't geloof in Gods Woord vindt, waarop het steunen en berusten mag. Want wij worden alsdan aangelokt, getrokken om God te zoeken, wanneer wij geleerd en verstaan hebben dat ons de zaligheid bij Hem is weggelegd; en dit zelve wordt ons bevestigd als Hij ons verklaart dat Hij onze Zaligheid bezorgd en ter hart neemt. Daarom is de belofte der genade nodig, door welke ons betuigd wordt dat Hij een genadig en goedertieren Vader is; dewijl wij

anders tot Hem niet naderen kunnen, dewijl ook het hart des mensen zich op de genade alleen berusten kan. Wij zouden ook zijn goedertierenheid en barmhartigheid niet kunnen omhelzen, indien Hij ons die niet aanbood door Zijn eigen Stem en Woord.

3de Boek Cap. 22. §. 10.

Sommige werpen ons voor dat God zoude strijden met Hemzelven, indien Hij alle mensen in 't gemeen tot Hem riep, en alleen enige weinige uitverkoren tot Hem toeliet. Alzo wordt naar hun gevoelen het onderscheid 't welk de bijzondere genade maakt, weg genomen door de algemeenheid van Gods beloften.

Cap. 23. §: 13.

Die redelijk geoefend en belezen zijn in Paulus, die zullen zonder lang en veel bewijs wel verstaan, hoe bekwaamelijk Hij te zamen verenigt die dingen, die deze mensen versieren tegen elkander te strijden. Christus beveelt dat men in Hem zal geloven; en evenwel is Zijn verklaring niet vals of strijdig tegen Zijn gebod, als Hij zegt: "Niemand kan tot Mij komen dan alleen die, dien het van Mijn Vader gegeven is.

3de Boek Cap. 24. §. 17.

Maar gij zult zeggen: indien 't alzo is, zo zal er weinig vastigheid zijn in de beloften des Evangeliums, dewelke, wanneer ze van Gods wil getuigen; verklaren dat hij wil datgene 't welk tegen Zijn onverbrekkelijk besluit strijd.

Maar ik zeg neen daar toe. Want alhoewel de beloften der Zaligheid algemeen zijn, zo strijden ze nochtans niet tegen de Predestinatie der verworpenen, gelijk wij bevinden zullen, zo wij maar onze ogen slaan op de kracht en vervulling der zelve. Wij weten dat de beloften ons alsdan eerst krachtig en voordelig zijn, wanneer wij die door 't geloof aannemen; en dat daarentegen, wanneer het geloof, verijdeld is, de belofte meteen ook is te niet gemaakt. Indien dit is de aard en natuur der zelve, zo laat, ons nu zien of deze twee dingen tegen elkander strijden; te weten, dat God gezegd wordt van eeuwigheid af geordineerd te hebben wie Hij met Zijn liefde omhelzen, en tegen wie Hij Zijn toorn oefenen wil; en dat Hij allen zonder onderscheid de Zaligheid verkondigt en voorstelt; ik zegge, voorwaar dat ze zeer wel overeenkomen. Want als Hij in zulken voegen Zijn beloften doet, zo wil Hij niet anders beduiden, dan dat Zijn barmhartigheid open staat en bereid is voor alle de gene, die maar dezelve begeren en verzoeken. 't Welk geen andere doen, dan alleen die, die Hij verlicht; en Hij verlicht die, die Hij ter Zaligheid verordineerd en geschikt heeft. De dezen, zegge ik, staat de waarheid der beloften zeker en onbeweeglijk, zodat men niet kan zeggen dat er enige strijd zij tussen Gods eeuwige verkiezing, en het woord en getuigenis Zijner genade, hetwelk Hij de gelovigen voordraagt.

Maar waarom spreekt Hij tot allen in 't gemeen?

Hij doet zulks, opdat de consciënties der Godvruchtigen te vreedzamer zouden rusten, wanneer zij verstaan dat God geen onderscheid maakt tussen de Zondaren, zo ze maar geloof hebben; en opdat de Godloze niet zouden klagen dat ze geen toevlucht hebben, waarheen zij van de dienstbaarheid der zonden hun wijk nemen mochten, dewijl zij de toevlucht die hun voorgedragen wordt, door hun ondankbaarheid verwerpen. Hieruit

volgt dan, nadien hun beiden de barmhartigheid Gods door het Evangelie wordt aangeboden; dat het gelove, dat is, dat de verlichting Gods het onderscheid maakt tussen de gelovige en de godlozen; zo dat de gelovige de kracht en nuttigheid des Evangeliums vernemen, en dat de godloze daaruit geen vrucht bekomen.

BULLINGERUS, Huisboek, Dordrecht 1582.

Bladzij 141.

Het Evangelie is een Hemelse verkondiging der genade Gods tot ons, waardoor de ganse wereld in de verbolgenheid Gods zijnde, verkondigt wordt, dat God de Hemelse Vader verzoent en tevreden is, in Zijn eengeboren Zoon Jezus Christus onzen Heere, de welken Hij gelijk voortijden de heilige Vaders belooft had, ons heeft gegeven, en met Hem volkomenlijk al wat een zalig leven en tot de eeuwige zaligheid dient, dewijl Hij voor ons mens geworden, gestorven, en weder uit de doden opgewekt, en in de Hemel opgenomen zijnde, verordent is onze Heere en Zaligmaker alleen te zijn, zover wij onze zonden bekennde in Hem geloven.

In dezelve Leerreden Bladzij 146.

En hoewel uit allen dezen wel lichtelijk kan verstaan worden wie de zaligheid toekomt, en wie de genade te verkondigen zij, zo eist nochtans de zaak dat wij klaar en duidelijk ver-tonen, dat Christus en de gerande van Christus die door het Evangelium aangebracht en verkondigt wordt, alle mensen toebehoort. Want men moet geenszins dichten dat er in de Hemel twee boeken geleid zijn, in welker een die zouden geschreven zijn die moesten zalig worden, al ware 't dat ze tegen Christus' woord zeer weerspannig waren; en in 't andere die zouden geschreven zijn, die te verdoemen waren, al ware 't dat ze zeer Godzalig leefden. Laat ons liever verstaan en houden, dat het Heilig Evangelium Christi, de ganse Wereld in 't gemeen, de genade Gods, vergeving der zonden, en het Eeuwige leven Predikt.

DEZELVE. Zie ook A. F. TURRETTIN, Wolke etc. bladzij 330.

Want de goede Heere onttrekt zich niemand; Hij verschijnt allen naar Zijn billijken en goede wil en maat; Hij openbaart zich aan allen. Niemand gaat 't enenmaal ledig en onbegunstigd van Hem; doch niet allen nemen Gods genade aan, of, ten minstzij schatten dezelve niet op hare waarde; waarom zij ook door hun eigen schuld daar buiten vallen. Wij weten dat de genade de Jeruzalemmers menigwerf en overvloedig aangebonden is, maar dat zij haar verzuimt en van de hand gewezen hebben.

BEZA &c. Zie A.F. TURRETTIN, Wolke &c; bladzij 330.

Wij belijden dan, dat in het Heilig Avondmaal niet alleenlijk alle Christus' weldaden, maar (Christus) waarlijk en zeker ver-toont, toegediend, en ter toepassing aangeboden wordt, zijnde hier bijgevoegd geenszins loutere tekens der zake zelve, maar die, voor zoveel Gods belofte en aanbieding betreft, met de zaak zelve altijd waarachtig en

zeker samengevoegd zijn, hetzij dezelve de gelovigen of de ongelovigen voorgesteld worden.

DEZELVE, BEKENTENISSEN des Christelijken geloofs; Amsterdam 1612.

Cap. 4.

Het Evangelium, dat is te zeggen een goede en blijde boodschap, zeggen wij dat een Leer is niet met ons geboren, maar die aller mensen verstand te boven gaat, en die van de Hemel ons is geopenbaard, in welke ons God betuigt, dat Hij ons om niet zalig maken wil in Zijn enigen Zoon, zover wij derzelve door het geloof omhelzen, als onze enige Wijsheid, gerechtigheid, heiligheid en verlossing. Door welke leer, zeg ik, de Heere ons niet alleen al dit betuigt, maar ook in zulker wijze daardoor vernieuwt, dat wij deze aangeboden weldaden vatten en aanvaarden kunnen. Het Evangelium, toont ons, waar wij vinden en halen zullen dat wij van onszelven niet hebben. Het Evangelium belooft ons zaligheid, zo wij geloven, dat is; zo wij door het gelove Christus omhelzen, in de welken veel meer is dan wij behoeven. Het geloof dat enig instrument waar mede men de aangeboden weldaad grijpt. Maar, daar en boven, opdat Hij ons betonen zoude, dat Hij oneindig goed en genadig is, leert Hij nevens de verkondiging des woords nog willen bijhangen zekere Ceremonieën, waardoor ook de allergrootste en onwetende mensen, zouden mogen verwekt wezen, om vastelijk te geloven; dat God geenszins spot, als Hij hen voorhoudt dat eeuwig leven in de dood Jezu Christi; want deze Redenen of Ceremonieën, zijn van zulker kracht, dat zij alle de zinnen zover brengen, dat zij hen aan de beloftenissen des Evangeliums alzo vast houden, alsof zij nu in 't werkelijk bezitten derzelve waren. Hier uit kan men lichtelijk verstaan, wat wij in allen dezen handel Sacramenten noemen, namelijk zekere heilige tekenen, of merktekenen en zichtbare getuigenissen van God zelve ingesteld, tot een eeuwig gebruik Zijner Kerken, wandelende op de wereld; welke door Zijn bevel gevoegd zijn, aan de beloftenissen des Evangeliums der Zaligheid uit genade door Jezum Christum; opdat Hij des te krachtiger aan onze lichamelijke zinnen betonen zou, hetgeen Hij ons door Zijn woord verklaard en door Zijn Heilige Geest in ons hart uitricht, als hij in ons hart bezegelt de zaligheid. Alzo wij hier voren gezegd hebben, dat dit woord ons nergens nut toe is, tenzij dat het ons vooral zo verkondigd wordt; dat wij 't verstaan kunnen; daar en boven, tenzij dat het gene dat ons daardoor voorgehouden, en aangeboden wordt, dat is, Jezus Christus met alle Zijn gaven, door het geloof toegeëigend wordt, de harten der toehoorders. Het zelve moet ook, van de Sacramenten verstaan wezen. Want tenzij dat wij om de zaken te grijpen het geloof bijbrengen, welk is dat enig instrument waardoor wij ontvangen 't geen dat ons de Sacramenten verkondigen en betuigen; waarlijk zover is het van daar, dat ze ons tot zaligheid nut zijn; dat ze ter contrarie, aangezien dat wij ze verachten, of zelve Christum in dezelve versmaden, in ons de verdoemenis bezegelen.

Daar en tussen niettemin gelijk het Evangelium altijd door eigen natuur is, dat woord des levens en der zaligheid, hoewel de ongelovigen dat keren in een reuk des doods en verdoemenis; zo laten ook desgelijks de Sacramenten geen waarachtige Sacramenten te wezen, al is het dat ze van onwaardigen en van God verworpen mensen óf uitgereikt óf ontvangen worden. Want der mensen boosheid kan de natuur der ordening Gods niet verkeren.

URSINIS Miscell., Catechismus pag. II,

Verre zij het ook van ons! Dat God door de mond der dienaren zou liegen, bij aldien ze aan verworpen Hypocrieten die nog onbekend zijn, de Sacramenten bedienen. Hebt gij tegen uzelf, Goede God! de waarheid niet gesproken, als gij door de mond van Petrus Simon gedoopt hebt? *God biedt ernstig en waarlijk, allen, zo in het Woord als in de Bondzegelen de aanneming en zijn genade aan, en wil ze schenken; maar onder voorwaarde van gelove, en Hij gebiedt, dat ze geloven, en de aangeboden genade door het geloof aannemen.*

BASTINGIUS in URSINUS Schatboek op de 84ste Vraag.

De Predikatie des Evangeliums wordt terecht een Sleutel des Hemelrijks genaamd, de Zondaars de dood te verkondigen en 't Koninkrijk der Hemelen te sluiten, is het eigen Werk der wet; en het Evangelium ontleent dat van de wet, overmits de ongelovigen verkondigd wordt dat zij dubbele verdoemenis waardig zijn, eensdeels vanwege hun verdorven natuur, eensdeels omdat zij de aangeboden genade niet aannemen, maar de boodschap des vredes verwerpen.

URSINUS' SCHATBOEK in de Verhandeling over de Predestinatie.

Hij (God) veinst noch en spot niet, wie alle mensen roept en niet wil alle mensen zalig maken, dat is tot Hem, trekken, en krachtelijk doen, dat ze tot Hem komen, en zalig worden; maar wie alle mensen roept en nochtans niet wil dat ze al tezamen tot Hem komen, of die tot Hem komen niet wil zalig maken, die moet geacht worden te veinzen, spotten en bedriegen. Maar dit doet God niet. Want Hij roept alle mensen, en wil ernstelijk dat ze alle tot Hem komen, en Hij wil ook alle mensen zalig maken, die tot Hem komen. God, wil niet dat iemand hemzelve achte een verworpene te zijn; maar Hij wil dat ze alle het Evangelium zullen geloven en zich bekeren.

DEZELVE, op de 60ste Vraag.

Onze toe-eigening is een aanneming der gerechtigheid Christi (ons van God geschonken en toegerekend) door het gelove. Zonder deze onze toe-eigening geschied de Goddelijke niet, maar het is van node dat ze beide tezamen komen. Want gelijk het niet genoeg is dat u een weldaad aangeboden wordt, maar het is van noden dat de aangeboden weldaad van u aangenomen worde; alzo is het niet genoeg dat God ons de voldoening Zijns Zoons schenkt en aanbiedt, tenzij dat wij ook deze gave door het geloof ontvangen zijnde, ons toe-eigenen. Nochtans is God de Auteur van beide toe-eigeningen. Want Hij aanbiedt en schenkt ons niet alleen de gerechtigheid, maar Hij schenkt ons ook het gelove, door 't welke wij dezelve ontvangen, dat is: Hij geeft niet alleen de gave, maar ook de hand en de macht om deze gave te ontvangen.

OLEVIANUS; De vaste grond van het Oud geloof, Amsterdam, 1769.

Bladzij 10.

Het Evangelie is zulk een leer, die ons van de Hemel geopenbaard is; in welke God niets van ons vordert, maar waarin Hij ons aanbiedt en schenkt dezelve gerechtigheid, welke de wet van ons vordert; te weten, een volkomen gehoorzaamheid Jezu Christi.

Bladzij 12.

Ook wijst ons deze beschrijving des geloofs daarbij aan, de verzoening en bijzondere genade en rechtvaardiging. van zonden, ons in Christus om niet aangeboden en geschonken.

DEZELVE, Apostolische Geloofsbelijdenis, Groningen 1739.

Bladzij 444.

Maar al is het dat ze alle Christus niet aannemen, zo wordt Hij echter aan allen tot welken dat Woord des Evangeliums komt aangeboden 2 Cor. 3: 20 en 2. Want van het Woord der Genade gaat niets af wegens de ondankbaarheid der mensen. Die Hem aannemen, derzelve harten heeft God geopend, die haar tevoren heeft verkoren gehad Titus 1:1. Die Hem niet aan nemen, die nemen Hem door hare gewillige blindheid niet aan, 2 Cor. 4: 3,4. Handl. 2:13 en 13:46. Want Gods genade wordt nooit verworpen zonder de hardnekkigheid en boosheid des harten. Dus wordt de Zone Gods als de Zon der gerechtigheid door het Evangelium aan de ganse wereld aangeboden, waarin Hij gene vindt als die dood in zonden, doof en blind zijn.

Bladzij 506.

Dezen weg dan gebruikt de Heere, opdat ze door het aanbieden van de genade des verbonds, door de prediking des Evangeliums, en het nevensgaand bevel dat zij hare harten niet verharden, belast worden te voorschijn te komen die te gelijk met haar Zaad het verbond plechtig met Hem willen ingaan, opdat er dan van het bevel, dat zij hare harten niet willen verharden, enen aanvang gemaakt worde, en naderhand de verzegeling der belofte geschiede; Want vooreerst biedt het Evangelium, na de zonde en de verdiende verdoemenis uit de wet vertoont te hebben, de gekruiste Christus allen aan, en beveelt ze dat zij hare harten niet verharden. Derhalve zo heeft ,en in de prediking des Woords een aanbieding van de belofte der genade, én een bevel om dezelve te omhelzen. Beide wordt zo tot de uitverkoorne als tot de verworpene gericht.

Bladzij 509.

Als zich dan de Heere tot de gebruikmaking der Verbondssegelen neerlaat, zo wil Hij dat er in ons zij de wijze om de aangeboden genade [te ontvangen] nam; dat wij onze harten niet verharden; derhalve zo wil Hij dat wij, eer dat hij de genade ververzegt, ons aan dit bevel onderwerpen, hetwelk de wijze bepaald op welke hij ons de genade aanbiedt en zulks met het hoogste recht. Want eerstelijk vanwege de hoogste goedheid en weldadigheid des Scheppers zijn Hem al de Schepselen gehoorzaamheid verschuldigd; en het is ook het werk van Hem die de genade aanbiedt, in zover als hij Verlosser is, de wijze te bepalen op welke Hij ze aanbiedt. Eindelijk zo treft Hij ook nog de gemoederen der verworpene, met de klaarheid der aangeboden genade, en de billijkheid van het bevel als van een goedertieren nodiging door de kracht Zijns

Geestes zodanig, (ofschoon Hij ze tot de gave der Wedergeboorte toe niet verlichte) dat zij, alhoewel zij van zelfs verblind zijn, 2 Cor. 4:3, 4, nochtans belijden moeten zo veel licht gezien te hebben, dat zij haar lieden verdoemenis aan niemand als aan haar eigen hardnekkigheid kunnen wijten. Want zo veel vonken van kennis Gods is een iegelijk overgelaten, en zo veel licht vergezelschap zich ook altijd met God die spreekt, dat de aangeboden genade met het bevel of de goedertieren nodiging om ze te omhelzen, nooit kan verworpen worden zonder de boosheid en hardnekkigheid des harten. Dit aangaande de manier op welke God het verbond met ons opricht door de aanbidding der genade in het Evangelie, met een bevel, dat wij onze harten niet zouden verharderen, of des geloofs; en te gelijk door het gebruik der Sacramenten, waardoor beide de betuiging des geloofs en de verzegeling der genade geschied.

Bladzij 533.

Ofschoon nu het Brood en de Wijn volgens het bevel des Heeren gebruikt, getuigenissen zijn, maar niet in de getuigde zaak verandert, zo zijn ze nochtans op generlei wijze van de betuigde zaak afgescheiden, dat ze de betuigde zaak door de belofte die ze verzegelen, niet waarlijk zouden aanbieden, en dat de Heere niet inwendig aan de gelovigen zou volbrengen hetgeen Hij uitwendig belooft en betuigt. Zo zeer dat ze niet ophouden, ook de ongelovigen de genade van Gods zijde aan te bieden, schoon zij dezelve door hare ondankbaarheid en ongelove niet willen ontvangen. Want niets gaat er door der mensen ondankbaarheid van de waarheid of waardigheid des Sacraments af, dat ze uit haar natuur geen getuigenissen zouden zijn der genade, als is het dat de ongelovige zich dezelve onwaardig maken. Want gelijk het getuigenis des Evangeliums, als ook des Doops altijd waarachtig blijft, ofschoon de ongelovige de aangeboden Christus door hun ongelovigheid verstoten, en de belofte hun daarom niet krachtig is. Die gelooft zal hebben en gedoopt zal zijn zal zalig worden; also blijven ook de getuigenissen in het Heilig Avondmaal, hetzij ze op de belofte ziet, hetzij op de bijgevoegde zegelen, altijd waarachtelijk aanbieden de gemeenschap met de gekruiste Christus, ofschoon de ongelovige de aangebonden belofte tegelijk met de beloofde zaak verstoten, en ze daarom ook niet deelachtig worden, niet omdat ze hen door het getuigenis des Woords en des Zegels niet zijn aangebonden, maar omdat ze van hen verworpen zijn; en daarom zo hangt de misdaad of de schuld, in de ongelovigen, niet in het getuigenis.³

TAFFIN. MERKTEKENEN der kinderen Gods, Haarlem 1613,

Bladzij 21.

En voorwaar, naardien de predikatie des Evangeliums wordt genoemd de bediening van verzoening, een Evangelium des vredes en het woord der genade ter zaligheid; gelijk ongetwijfeld God door de dienst Zijns woords aanbiedt, verzoening, vrede, genade, zaligheid en leven.

---

³ Dit is een Staal uit vele, uit dit voortreffelijk boek, in dit Stuk. Wat denkt gij toch, Lezer; als gij wel begrijpt wat het zogenoemde nieuwe gevoelen is? Zou het dit ook zijn? Zou de 16^e eeuw ook in de kring van 12 á 14 jaar begrepen kunnen worden?

Bladzij 25.

Ziet, zegt de Heilige Johannes, dit is de getuigenis Gods, namelijk dat God ons het eeuwige leven gegeven heeft, en dit leven is in Zijnen Zoon. Hij zegt niet alleenlijk dat het leven in Zijnen Zoon is, maar daar en boven dat Hij ons dit leven schenkt, en dat het Evangelium daar af de getuigenis zij. En wat te voren betuigt hebbende, dat wie niet gelooft dezer getuigenis Gods, die maakt Hem leugenachtig; daaruit bewijst Hij genoegzaam dat Hij wil dat wij Hem geloven.

Bladzij 26.

Het is wel waar dat Hij, verkondigende het Evangelium niet zegt; Ik ben gekomen om Zalig te maken, Simon Petrus, Cornelius de Hoofdman over honderd, Maria Magdalena, en zo voorts van andere. Hij noemt niemand bij de name die de mensen hen in de besnijdenis, in de doop, of anders gegeven hebben. Anderszins zo mochten wij nog twijfelen van onze zaligheid, denkende dat het niet van ons maar van andere die gelijke namen dragen was gesproken. Maar als gij hoort, dat Jezus Christus gekomen is om de Zondaars zalig te maken; óf verzaakt dan de naam van Zondaar, óf belijdt dat Hij van u spreekt en dat Hij gekomen is om u zalig te maken. Maak dan vrijmoedg dit besluit: Jezus Christus is gekomen om de Zondaars zalig te maken, ik beken mijn naam; want ik ben een Zondaar, zo is Hij dan gekomen om mij Zalig te maken.

Bladzij 26.

Zo daar drie of vierhonderd Burgers van een Stad gebannen waren om eniger misdaad, en dat daarna een algemeen pardon uitgeroepen werd, dat alle de gebannenen van dezelve Stad mochten vrijelijk wederom keren, met volle verzekering van wederom in het gebruik harer goederen en ere te komen; genomen dat gij één der gebannenen waart, en dat degene die het Pardon gegeven heeft was een oprecht en waarachtig Prins; zoudt gij niet geloven dat gij in het Pardon mede begrepen waart, alhoewel uw naam niet meer dan der anderer gebannenen uitgedrukt ware en dat gij wederkerende in uw Stad gesteld zou worden in uw goederen? Nu, wij zijn alle gebannen geweest uit het Koninkrijk der Hemelen, door de overtreding van Adam; Jezus Christus gestorven zijnde voor deze gebannen doet uitroepen een algemeen pardon, door de verkondiging des Evangeliums, met toelating en bevel wederom te keren tot de Hemel. Hij is een Waarachtig Koning, ja de waarheid zelve; en die te niet doening van dit bannissement, met de vrije toegang tot de Hemel, heeft Hem zeer duur gekost, te weten, het uitstorten van Zijn dierbaar bloed. Wat oorzaken hebt gij dan te twijfelen van uw pardon en van het wederkeren ten hemel? Zo gij van de getal der gebannen zijt, zo spreekt Hij tot u: zie daar uw naam, gij zijt daar onder begrepen. Geloof dat Hij 't met der waarheid spreekt, en dat Zijn wille 't uwaarts zulks is, als Hij u in zijn Woord verklaart.

Bladzij 27.

Het zijn ongelovige mensen, dewelke verwerpende deze getuigenissen van de goeden wille Gods 't henwaarts ontbloten haar door hun ongelovigheid van die genade die haar aangeboden is geweest, doende Christus de onere van Hem te houden voor een leugenaar. Gelijck dan de Zon haar schijnsel en klaarheid niet laat te geven; al is 't dat iemand zijn ogen sluitende, die niet ziet en niet verlicht wordt; Alzo ook zo daar enige zijn die niet willen geloven, dat de wil des Heeren zulks zij gelijck Hij hen in Zijn

woord openbaart, verwerpende door hun ongelovigheid de genade die God hen aanbiedt; behoord daarom hun ongelovigheid u te doen twifelen aan de waarheid Gods en de getuigenissen van Zijn goede wille 't uwaarts?

TRIGLAND. Verdediging van de leer der Gereformeerde Kerken; 2de Druk, Amsterdam, 1619.

Bladzij 134.

Om tot de zaak nog nader te komen, zo moet men wel aanmerken, dat de wille Gods in deze onderscheiden aanmerkingen verscheiden objecten heeft, in dewelke Hij bezich is; waar mede de strijd en geveinsdheid die men hier meent te vinden, ten enenmaal werd weggenomen. De almachtige *verborgen* wil, heeft tot haar object de werken Gods; want naar die wil werkt en doet Hij alles wat Hij doet. De *geopenbaarde* wil heeft tot haar object de werken der mensen; want daarmede schrijft God de mensen voor wat Hij van haar wil gedaan en gelaten hebben; en daarom moeten de mensen na die wil alle hun daden reguleren, en aanstellen. Nu als de wil over verscheiden objecten verscheidenlijk bezich is daar mede wordt ze niet strijdig of geveinsd gemaakt; maar zo ze haar over één object verscheidenlijk, of op tegenstrijdige wijze vertoonde; dat is, zo de wil enerlei zaak eenzins aangemerkt op één tijd wilde en niet wilde; zo was ze geveinsd. Zo iemand iets eiste, en als men het hem gaf, onwaardig verwierp, die houdt hem geveinsd; of zo hij iets beloofde onder zekere Conditie, en als men die Conditie volbracht, het beloofde niet wilde geven, dat was geveinsd. Maar dit is God niet; want de geëiste gehoorzaamheid is Hem aangenaam; en zo wie de Conditie onder Zijn belofte begrepen, getrouw volbrengt, die bekomt ook de belofte zekerlijk. Hij belooft de eeuwige Zaligheid onder Conditie van geloof en alle die oprecht in Hem geloven die schenkt Hij uit genade de Zaligheid. Zodat hier in 't minste geen geveinsdheid Gode kan worden toegeschreven.

Bladzij 330.

Op 't geen uit Calvijns Commentaar op 1 Tim. 2:4 wordt bijgebracht zeggen wij. Dat hier de kwestie niet is of alle die het Evangelium aangeboden wordt tot de hoop des eeuwigen levens genodigd worden, ('t welke wij met Calvinus bekennen) maar of God besloten heeft die alle de zaligheid te geven. –

Ingelijks dient ook ter zaak niet, hetgeen uit Calvijns Institutie Boek 4 Cap. 14 § 7 wordt voortgebracht, want het verschil is niet aangaande het aanbieden en voorstellen Christi. Maar aangaande het bestuit Gods van die alle de Zaligheid te geven, dien Christus aangeboden en voorgesteld wordt.

PARAEUS, Zie TRIGLAND, Christelijke en Noodwendige verklaring; Amsterdam 1619. 2de Druk.

Bladzij 237.

Dat God ook onder hen die door het woord uiterlijk geroepen worden, weinige heeft uitverkoren, dien Hij genadelijk de verstanden opent en de harten buigt, dat zij de aangeboden genade met geloviger harten aannemen; de andere door een rechtvaardig oordeel verlaten en verhard zijnde, alzo dat, hoewel de mensen door haar eigen schuld verloren gaan, als die niet willen geloven, maar de aangeboden genade willens verwerpen, God nochtans dit alles naar Zijn verborgen raad alzo bestuurd, dat Hij aan de ongelovigen en hardnekkigen Zijn gerechtigheid, en aan de uitverkorenen verlichte gelovigen openbaart Zijn barmhartigheid.

**HAAGSE CONFERENTIE.
DE CONTRA REMONSTRANTSE PREDIKANTEN in de Conferentie in 's
Hage, Schriftelijke Conferentie, 's Hage 1612.**

Bladzij 111.

Eerstelijk ontkennen wij niet dat Christus gestorven is voor allen, want deze manier van spreken in de Heilige schriften menigmaal duidelijk gevonden wordt; maar de Heilige Schrift spreekt van de kracht des lijdens en des doods Christi, verscheidenlijk; somtijds zeggende dat Hij is gestorven voor alle, en somtijds dat Hij is gestorven voor vele, voor Zijn schapen, voor Zijn gemeente, voor degene die Hem van de Vader gegeven zijn, &c. om deze verscheiden manier van spreken in de Schrift wel te verstaan; als dat zij tegen elkander niet strijden, zo moet de kracht des lijdens Christi tweezins aangemerkt worden; óf als een genoegzame kracht en verdienste om aller zonden weg te nemen; waarom dezelve ook in 't gemeen de mensen voorgedragen wordt; óf als een daadlijk werkende kracht, waardoor Hij de mensen vergeving der zonden, en verzoening met God daadlijk verworven, en in de staat der genade gesteld heeft. In de eerste zin is het waarachtig dat Hij voor allen gestorven is; in de tweeden zin leert de Schrift dat Hij gestorven is voor vele.

Bladzij 223.

Want wie verstaat dat niet dat God Zijn waarheid iemand voordragende; en dezelve vermanende, dat Hij die gelove daar mede de mensen meteen beneemt alle redenen van onschuld der onwetendheid die Hij zou kunnen voorwenden? Hoewel dit voordragen van God gedaan wordt, het woord der genade is daarom naar Gods intentie geen woord der verdoemenis; hoewel het door de schuld der mensen haar zelve wordt een reuk des doods tot der dood, 2 Cor. 2: 16.

Eindelijk biedt God niemand de genade aan opdat hij ze verwerpen zou; maar Hij biedt de genade aan onder Conditie van gelove en bekering; opdat degene die de genade niet deelachtig worden, mogen weten welke de oorzaak is waarom zij dezelve niet verkrijgen, namelijk, omdat de geëiste Conditie van hen niet vervuld is, hoewel dezelve hen geopenbaard en bekent gemaakt was. Waarom zij geen onschuld van onwetendheid hebben te pretenderen.

Het heeft ook geen fundament, dat de broeders (Remonstranten) menen dat zodanige niet zouden zondigen, dewijl zij doen, de wille Gods, als in hen de intentie Gods, van

hen alle onschuld te benemen, volbracht wordt. Want zij hierin niet zien op 't voornemen, en de wille Gods die hen onbekend is, maar doen tegen Gods uitgedrukte bevel, zijn woord versmadende. Daarom kan hun de intentie Gods niet ontschuldigen. En hoewel God niet voorgenomen heeft alle krachtelijk zalig te maken die Hij 't woord laat prediken, daarom handelt Hij niet onwijselijk; want daardoor is 't, dat Hij Zijn allerwijste raad, waardoor Hij voorgenomen heeft sommige zalig te maken, en andere onder de verdiende verdoemenis te laten blijven, ook zeer wijselijk uitvoert. Noch ook geveinsdelijk; zulke Godsclastering zij verre van onze gedachten. Want als Hij de beloften der Zaligheid laat voordragen, en daarbij laat verkondigen de Conditien, die gevonden moeten worden in de ene, die derzelve zullen deelachtig worden; zo handelt Hij ernstiglijk, sinceerlijk, en ongeveinsdelijk. Want Hij waarlijk geven zal de Zaligheid allen de genen in de welken deze Conditien gevonden waren. Dat Hij nu in allen mensen deze Conditien door Zijn genade niet wil vervullen; daar mede handelt Hij niet geveinsdelijk, want Hij heeft dat niet beloofd, dat Hij in alle degene die het woord gepredikt wordt, deze Conditien zal vervullen,

LEERREGELN DER DORDSCHE VADEREN.

Behelzende een nadere verklaring van enige punten der Leer in de Nederlandse Belijdenis en Catechismus, en waarna de zuiverheid der Gereformeerde Leer moet geoordeeld worden.⁴

Hoofdstuk 1. Art. 1.

Aangezien alle mensen in Adam gezondigd hebben, en des vloeks en eeuwigen doods zijn schuldig geworden, zo zou God niemand ongelijk hebben gedaan, indien Hij het ganse menselijke gedachte in de zonde en vervloeking had willen laten en om de zonde verdoemen..

Art. 2

Maar hierin is de liefde Gods geopenbaard; dat Hij Zijnen eniggeboren Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verga, maar het Eeuwige leven hebbe.

Art. 3.

En opdat de mensen tot het geloof werden gebracht, zendt God goedertierenlijk verkondigers van deze zeer blijde boodschap, tot wien Hij wil, en wanneer Hij wil, door welker dienst de mensen geroepen worden tot bekering en het geloof in Christus de gekruisten.

Art. 4.

---

⁴ Dus luiden de woorden uit het Formulier, 't welke alle Nederlandse Predikanten moeten tekenen. „wij Verklaren oprechtelijk met deze onze ondertekening dat wij van harten gevoelen en geloven dat alle de artikelen en stukken der leer in der belijdenis en Catechismus, mitsgaders de verklaring over enige punten der voorzeide leer in de Nationale Synode Anno 1619 te Dordrecht gedaan in alles met Gods woord overeenkomen". *De reden van deze aantekening is, omdat de Heer van Woensel de leerregels der Dordse vaderen geheel niet schijnt te kennen, althans niet te erkennen, als tot de Formulieren van enigheid behorende.*

Die dezen Evangelie niet geloven, op dien blijft de toorn Gods; maar die het aannemen, en den Zaligmaker Jezus met een waarachtig en levendig gelove omhelzen, die worden door Hem van de toorn Gods, en van het verderf verlost, en met het eeuwige leven begaafd.

Art. 5.

De oorzaak of schuld van dat ongelove, gelijk ook van alle andere zonden, is geenszins in God, maar in de Mens; maar het geloof in Jezus Christus en de zaligheid door Hem, is een genadige gave Gods.

Hoofdstuk 2. Art. 1.

God is niet alleen ten hoogste barmhartig maar ook ten hoogste rechtvaardig, en Zijn gerechtigheid (alzo Hij Hem in Zijn woord geopenbaard heeft) vereist dat onze zonden tegen Zijn oneindige Majesteit begaan, niet alleen met tijdelijke maar ook met eeuwige straffen, beide naar ziel en lichaam gestraft worden; welke straffen wij niet kunnen ontgaan tenzij dat de gerechtigheid Gods genoeg geschiede.

Art. 2.

Maar alzo wij zelve niet kunnen genoeg doen, en ons van de toorn Gods bevrijden; zo heeft God uit oneindige barmhartigheid, Zijn Eniggeboren Zoon ons tot een Borg gegeven, dewelke, opdat Hij voor ons zou genoeg doen, voor ons of in onze plaats Zonde dat is Vervloeking aan het Kruis geworden is.

Art. 3.

Deze dood des Zoons Gods, is de enige en volmaakte offerande en genoegdoening voor de zonden; van oneindige kracht en waardigheid, overvloedig genoegzaam tot verzoening van de zonden der ganse wereld.

Art. 4.

En deze dood is daarom van zo grote kracht en waardigheid, omdat de Persoon, Die dezelve geleden heeft, niet alleen een waarachtig en volkomen heilig mens is, maar ook de enige geboren Zoon Gods, eens zelve eeuwigen en oneindigen Wezens met de Vader en de Heilige Geest; zodanig als onze Zaligmaker wezen moest. Daar en boven omdat Zijn dood is vergezelschap geweest, met het gevoelen van de toorn Gods en de vloek die wij door onze zonden verdiend hadden.

NB. ART. 5.

Voorts, is de belofte des Evangeliums, dat een iegelijk die in de gekruiste Christus gelooft, niet verderve, maar het eeuwig leven hebbe. ***Welke belofte allen volkeren en mensen tot dewelke God naar Zijn welbehagen Zijn Evangelium zendt, zonder onderscheid moet verkondigt en voorgesteld worden, met bevel van Bekerijng en Geloof.***

Art. 6.

Doch, dat vele door het Evangelium geroepen zijnde zich niet bekeren; noch in Christus geloven, maar in ongelove vergaan, zulks geschiedt niet door gebrek of ongenoegzaamheid van de offerande Christi aan 't Kruis geofferd, maar door haar eigen schuld.

Hoofdstuk 3 en 4. Art. 6.

Hetgene dan noch het licht der natuur, noch de wet doen kan, dat doet God door de kracht des Heiligen Geestes, en door het Woord, of bediening der verzoening, welke is

het Evangelium van de Messias, waardoor het God behaagd heeft de gelovige mensen zo in 't Oude als Nieuw testament zalig te maken.

NB. ART. 8

Doch zo vele als er door het Evangelium geroepen worden, die worden ernstiglijk geroepen. Want God betoont ernstelijk en waarachtelijk in zijn Woord, wat Hem aangenaam zij, namelijk dat de geroepene tot Hem komen; Hij belooft ook met ernst alle die tot Hem komen en geloven, de rust der Zielen en het Eeuwig leven.

Art. 9.

Dat er vele door de bediening des Evangeliums geroepen zijnde, niet komen en niet bekeerd worden, daarvan is de schuld niet in de Evangelie, noch in Christus door het Evangelium AANGEBODEN zijnde, noch in God Die door het Evangelium roept, en zelfs ook dien Hij roept verscheiden gaven mededeelt, maar in degene die geroepen worden, van dewelke sommige zorgeloos zijnde, het woord des levens niet aan nemen, andere nemen 't wel aan, maar niet in het binnenste haars harten, en daarom is 't dat zij na een verdwijnende blijdschap van het tijdelijk gelove, wederom terugwijken; andere verstikken het Zaad des Woords door de doornen der Zorgvuldigheden, en wellusten der wereld, en brengen geen vrugten voort; 't welk onze Zaligmaker leert in de gelijkenis van het zaad.

**Enige stalen van overeenstemmende oordelen der DORDTSE VADEREN,
waar uit de genoemde Hoofdstukken der Leer zijn opgemaakt.**

DE NEDERLANDSE PROFESSOREN.

Op de 2^e Art. der Remonstranten.

1. Wij belijden, dat de verdienste en de kracht van de dood en de voldoening Christi, zo waardig en van zo grote prijs is, zo overmits de volkomenheid deszelfs, als overmits de oneindige waardigheid zijns Persoons; dat hetzelfde niet alleen genoegzaam zij om aller menen zonden, zelfs de allergrootste uit te wissen, maar ook om alle de nakomelingen Adams, al waart dat er veel meer waren, zalig te maken, indien ze slechts datzelfde met de waren geloof omhelsden.
2. Daar is ook niet aan te twijfelen, of dit is geweest de mening en het voorgestelde oogmerk Gods des Vaders, Zijn Zoon overgevende, en Christi Hemzelven opofferende, dat Hij zodanigen en zo groot rantsoen zoude betalen. Want al hetgene Christus door Zijn dood gedaan heeft, dat heeft Hij volgens zijns Vaders, en Zijns eigen zelfs voornemen en oogmerk gedaan.
3. En zulks is ook van de rechtgevoelenden nooit ontkent geweest, dat men aan het Christenvolk en aan allen de genen die het Evangelium verkondigt wordt, dit Zelve rantsoen van Christus, als zodanig zonder onderscheid behore te verkondigen, en in de Naam van Christus aan te bieden, opdat zelve ernstiglijk en volgens de raad des Vaders; latende Gode ondertussen Zijn verborgen oordelen bevolen, die deze genade uitdeelt en toeigent, beide zover en zo vele Hij wil, en aan wie Hij wil.

DE LERAREN UIT FRIESLAND.

Op de 2de Art.

Want hunlieden (de Remonstranten) is niet onbekend geweest, dat de Leer van de genoegzaamheid der verdienden des doods Christi, tot uitwissing van de zonde van alle en een ieder mens, indien alle en een ieder zou geloven, altijd standvastelijk in de Nederlandse kerk tot nu toe, zonder iemands tegenzeggen, gehouden en geleerd is geweest.

Daar en boven, is hunlieden ook niet onbekend hoe dat daarom van vele Rechtzinnigen in gezonde verstand en zin gebruikt zij deze onderscheiding namelijk. Dat Christus gestorven zij voor alle en een ieder, ten aanzien van de genoegzaamheid Zijns rantsoens, dan voor de uitverkorenen en gelovigen alleen ten aanzien van de krachtige toe-eigening derzelven.

De dood des Zoons Gods en des mensen, is in zichzelf een overvloedig genoegzaam en enig middel om uit te wisselen de zonden van alle en ieder mens; welkers zonden, alle tezamen, door dezelve ook metterdaad zouden uitgewist worden, indien alle en een ieder mens dezelve met een waar geloof omhelzen. Derhalve zo wordt dezelve ook aan allen die door het Evangelium geroepen worden, zonder onderscheid aangeboden om met de geloof omhelst te worden.

DE ENCELSGHE THEOLOGANTEN.

Op de 2de Artikel.

In de offerande Christi aanmerken wij twee dingen, de manier van de mensen te roepen tot de dadelijke mededeling dezer offerande, en de vrucht uit de zelve offerande tot de mensen verscheiden toekomende. In deze verdienste des doods Christi wordt gefundeerd de algemene belofte des Evangeliums, na 't welke allen in Christus gelovende de vergeving der zonden en het eeuwig leven met der daad verkrijgen. In de Kerk alwaar na de belofte des Evangeliums de zaligheid allen wordt aangeboden; is de bediening der genade zodanig dat ze genoegzaam is om alle onboetvaardige en ongelovige te overtuigen, dat zij door hun moedwillige schulden, óf nalatigheid óf verachting des Evangeliums verloren zijn gegaan, en de aangeboden weldaad verloren hebben. Hebreë 2 vers 3. Hoe zullen wij ontvlieden indien wij zo grote zaligheid verzuimen? Om der verachting wil der Zaligheid in de Evangelie aangeboden, worden wij der rechtvaardige straf schuldig. Ergo: zo wordt Zaligheid in de Evangelie aangeboden.

Op de 3de en 4de Art.

Uit de natuur der aangeboden weldaad, en uit Gods zeer klare woord, moet men oordelen, van die behulpzelen der genade, die de mensen gegeven worden, maar niet uit het misbruik of de uitgang. Dewijl dan het Evangelie uit zijn natuur de mensen roept tot boetvaardigheid en zaligheid, dewijl de opwekselen der Goddelijke genade ook daartoe strekken, zo moeten wij niet menen dat God hier iets geveinsdelijk doet; dit bewijzen die ernstige en beweeglijke smekingen, 2 Cor. 5: 2. Vermaningen 2 Cor. 6: 1. Bestraffingen, Gal. 1; 6. Beloften, Openb. 3:3, 20 &c. Indien God niet alle de gene die Hij met deze gave Zijns Woords en Geestes⁵ waardig, ernstelijk zou nodigen, tot ernstige bekering, voorwaar zo zou God sommige, die Hij in de Naam Zijns Zoons roept, bedriegen, en de boden der Evangelie belofte, zouden van de geroepene beschuldigt mogen worden, van valse getuigenis gegeven te hebben, en die tot de

---

⁵ Zij verstaan hier slechts voorbereidende werkingen des Heiligen Geestes, als uit het verband blijkt.

bekering geroepen zijn, en verzuimen te gehoorzamen, zouden te verontschuldigen wezen. Want die roeping door het Woord en Geest kan men, niet zeggen, dat de mensen zonder onschuld maakt, indien dezelve maar tot den einde aangeboden. wordt, opdat zij de mens zonder onschuld zou maken.

DE HESSISCHE THEOLOGANTEN.

Op de 2de Art.

Want dewijl Christus die geleden en gestorven is, niet alleen een mens, Heilig, Rechtvaardig, en vrij van alle besmettingen der zonde, maar ook van God geprezen in der Eeuwigheid, met de Vader en met de Heilige Geest, van een en hetzelfde onverderfelijk Godlijk Wezen, zo moet Zijn dood en lijden noodzakelijk geweest zijn,, van oneindige waardigheid, zodat alle mensen, indien zij maar met de waren geloof Christus aanhangen, door en om Zijn dood en lijden, in de gunst en genade Gods zouden aangenomen worden, vergeving der zonden, gerechtigheid, en het eeuwige leven verkrijgen. Daarom ook de uitverkorenen en verworpenen, het Woord des Evangeliums van de gekruiste Jezus Christus, wordt gepredikt, en allen mensen wordt geboden in Hem te geloven met deze belofenis, dat alle in Hem gelovende, verzoening met God, vergeving der Zonden, en gerechtigheid verkrijgen en eeuwiglijk zalig worden. .Want uit de Heilige Schrift hebben de recht gevoelende Kerken tot nog toe geloofd en geleerd; al is 't wel zo dat de kracht en waardigheid des doods Christi zo groot is, dat zij genoegzaam is, om allen en iedere mens, al waren er meer dan duizend werelden, met God te verzoenen en hun zonden te boeten; welke ook de oorzaak is waarom het Evangelium allen zonder onderscheid verkoornen en verworpenen gepredikt wordt, en haar alle geboden wordt in Christus te geloven, en dat, de ongelovige om hun ongelovigheid rechtvaardig verdoemt worden, dat nochtans geenszins door dezelve allen mensen met er daad de verlossing, vergeving der zonden en het eeuwige leven verkregen of verworven is.

DE NASSAUSCHE EN WETTERAUSCHE THEOLOGANTEN.

Op de 2^e Art.

Voor alle gelovigen dan en voor die alleen is Christus gestorven, zoveel aangaat de kracht of werking en vrucht Zijns doods, welke vrucht niet alle mensen maar de Gelovigen alleen genieten, de andere door hare ongelovigheid verwerpen. Want deze Evangelische bestemming blijft vast en generaal. Johan. 3: 18. Derhalve buiten allen twijfel is het, dat de mensen en die alleen de kracht des doods Christi, dat is, de verlossing, de verzoening met God, de vergeving der zonden, gerechtigheid en eeuwige Zaligheid genieten, die deze weldaden in de Evangelie aangeboden met waren geloof aannemen. Maar de genoegzaamheid en grootheid des rantsoengeld van Christus, zoveel aangaat de verworpene, heeft een dubbel einde: het ene uit Hemzelve, het andere toevalliger wijze.

- ? Het einde uit Hemzelve is, dat God betuige dat Hij geen behagen heeft in 't verderf des mensen, als die Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat alle die in Hem geloven zouden niet vergaan, maar hebben het eeuwige leven.
- ? Het einde toevalliger wijze is, dat de verworpen door de grootheid en genoegzaamheid des rantsoengelds alle onschuld benomen worde. Want deze gaan

verloren niet door de schuld Christi; maar door haar eigen schuld, wanneer zij door hun ongelovigheid de weldaden Christi in den Evangelio aangebonden verwerpen.

DE BREMER THEOLOGANTEN.

H. IZELBURG.

Op de 2de Art.

De waardigheid en kracht des lijdens, stervens en verdiensten Jesu Christi, is zodanig dat ze in haar zelve en uit haar natuur overvloedig genoegzaam is, om uit te doen en weg te nemen alle zonden van alle mensen, en om te verkrijgen en te geven allen en ieder mens de verzoening met God, genade, gerechtigheid, en het eeuwig leven. En derhalve wordt onze Heere Jezus Christus niet alleen enige zekere personen, of die alleen zalig zullen worden door de Predikatie des Evangeliums, als een medicijn der zonde en des doods voorgesteld en aangeboden; maar zonder onderscheid de uitverkorenen en verworpenen, en tot Zijn mededeling of genieting, en eeuwige Zaligheid die door dezelve te verkrijgen is, worden allen in het gemeen en ieder genodigd; allen en een ieder wordt geboden oprechtiglijk en ernstiglijk in Christus te geloven en in Hem te leven; en tot kennis der waarheid te komen. En die niet geloven, in de naam des, Zoons Gods; wolden rechtvaardig verdoemt. En dit is Gods wil en intentie van eeuwigheid; dat de dood Christi alzo voor allen genoegzaam zij, zodat God geen andere offerande of voldoening voor de zonden der mensen vereist dan dezelve tot wegneming van alle kwaad.

MARTINIUS.

Op de 2de Art.

1. Daar is een zekere gemene liefde Gods tot de mens, en daarmede Hij het ganse gevallen menselijke geslacht lief gehad en ernstiglijk de Zaligheid van alle gewild heeft.
2. De uitvoering dezer liefde tot mensen, blijkt in de uiterlijke roeping zonder onderscheid, dewelke de uitverkorenen en verworpenen wedervaart, hoewel God vele na de vrijheid van Zijn dispensatie, nochtans altijd gans rechtvaardig voorbij gaat.
3. Deze uiterlijke roeping is gelegen in de Predikatie des Evangeliums; en de bediening der Sacramenten.
4. In deze roeping moeten deze dingen onderscheiden worden: de verhaling der historie van Christus; het bevel van te geloven, het verbod des ongeloofs, de belofte des Eeuwigen levens den gelovigen gedaan, de bedreiging der verdoemenis tegen de ongelovige. En de uitgang dezer roeping, zo iemand niet gelooft; is der verdoemenis onderwerpen, en met namen om deze oorzaak omdat, hij niet gelooft in den name des eniggeboren Zoons Gods Johan. 3:18.
5. Deze uitgang, heeft God niet voor in Zichzelven; maar volgt daarop door des mensen schuld toevalliger wijze.

6. Derhalve dit is een zekere uitvoering, behorende zonder onderscheid tot de uitverkorene en verworpene.
Nu een gemene uitvoering der Gerade die hangt aan enige gemene Goddelijke liefde. Hetwelk de uitnemendste en oprechtste Theologanten ook bekennen en door al de Schriftuur openbaar is. -...-
8. Indien deze verlossing als een, gemene weldaad allen mensen bewezen, niet wordt voorheen gesteld; zo en zal de Predikatie des Evangeliums, zonder onderscheid, in het gemeen de Apostelen bevolen, om aan alle volkeren bediend te worden, geen waarachtig fundament hebben.

Uit de CONFESSIE van PETRUS MOLINEUS Predikant te Parijs.

Aan de DORDSE VADEREN toegezonden, en waarvoor hij volgens besluit in de 140^e Sessie is bedankt. Te vinden in de Handelingen van het Synode.

Onder de zonden om welke iemand geordineerd wordt ter straf, is zonder twijfel de ongelovigheid en verwerping des Evangeliums. Want door dezelve verwerping wordt gezondigd tegen de wet der Zeden, door welke God de mensen zal oordelen. Want de wet gebiedt dat men God moet lief hebben van ganscher harte, en Hem in alles zonder exceptie gehoorzaam moet zijn; en volgens als Hij spreekt van in Hem te geloven en als Hij gebiedt te geloven, gehoorzaam te zijn, wat het ook zij dat God bevelen of zeggen, zal. –

Dat Christus dan voor allen gestorven is, dat is in deze zin waarachtig namelijk dat de dood Christi genoegzaam is om alle gelovigen zalig te maken; ja overvloedig genoeg wezen zal om alle mensen zalig te maken, indien alle mensen die in de gehele wereld zijn in Hem geloofden. Dat nu niet alle zalig worden, is de oorzaak niet in de ongenoegzaamheid des doods Christi, maar in des mensen verkeerdheid en ongelovigheid. Verder het kan gezegd worden op dezelfde wijze, dat Christus door zijn dood alle mensen met God verzoent heeft, als wij zeggen de zon verlicht de ogen aller mensen, hoewel daar veel blind, veel slapende, vele in de duisternis zittende zijn. Namelijk, omdat zo alle en iedereen ogen hadden en wakker waren; en in het licht gesteld, het licht der zon zou genoegzaam wezen om haar alle te verlichten.

G. VOETIUS, tegen de Remonstrant TILENUS; Amsterdam 1770.

Bladzij 296, 297.

Deze stukken staan klaar in Gods Woord, en bij alle ware Christenen buiten twijfel.

1. Dat velen⁶ die het Evangelie aangeboden wordt, 't zelve verwerpen en niet willen horen; en dat velen die het wel horen nochtans Christus in het zelve, niet met een waar geloof aannemen; en zulks wegens hun eigen boosheid en verdorvenheid. -
2. Dat derhalve Christus en het Evangelie de zodanigen tot een val, tot een reuk des doods ten dood, en tot een steen des aanstoets is, en gedijt. –

---

⁶ Dat zijn, volgens het verband, allen die onder de bediening van het Evangelie leven.

3. Dat diensvolgens hun verharding, zonde en verdoemenis, dies te meerder en zwaarder wordt.

Bladzij 302, 303.

Paulus, zeg ik, heeft het niet kwaad of tevergeefs gekeurd, het Evangelium, aan de menigte der Joden te betuigen, om enigen derzelve te behouden. Heeft hij daarom te minder met alle vrijmoedigheid in zijn dienst voortgegaan; of zij 't hoorden of niet? O neen hij; want was zijn Evangelie bedekt, zo was het dien bedekt die verloren gingen. - Ook is het aan die genen, die het niet met de gelove aanhoren, of vermengen, niet geheel tevergeefs. -

Bladzij 468 en 469.

Mij dunkt dat de gene die Gods volle genade, reikende van het oosten tot het westen, van en voor allen begin teneinde toe en in eeuwigheid, zó smaldelen en in de engten van deze of die Artikelen gaan intrekken, dat die de harten der gelovigen in geen volle, vaste en eeuwige troost kunnen uitbreiden.

Hij (de Remonstrant Tilenus) legt ons mede te laste, dat wij niet toestaan dat de beloften der Zaligheid in Jezus Christus in 't gemeen allen mensen toebehoren. Hoe wij deze algemeenheid volgens Gods woord bepalen is in het tweede Hoofdstuk van 't Synode (van Dordrecht 1619, hier voor aangehaald) genoeg aangeduid. De lezer gelieve het eens na te zien. -

Bladzij 503.

Het vertrouwen en volle verzekering waarmee de gelovige het algemeen woord der belofte zichzelf toepast, is het voornaamste in de Rechtvaardigmaking. Hierdoor wordt hij Christus ingelijfd, met Hem verenigd en al Zijn goederen deelachtig.

Dus sprak eertijds Tilenus toen hij beter Theoreticus (beschouwer) dan nu Practicus (Oefenaar) was. Melanchton op dewelke de Remonstranten zich zo dikwijls beroepen hebben, spreekt van het geloof aldus: Onder dit geloof begrijpen wij voornamelijk de vergeving der zonden, en het eeuwig leven. - Dat niet alleen andere, maar ook mij die (weldaden) gegeven worden. Van dit geloof met hetwelk een iegelijk in de bekering en vertroosting zich de belofte toepast; spreekt Paulus Rom. 4. -

En met dit geloof spreekt Gods Zoon in uw hart en maakt u levendig, en trekt u uit der hellen, toont u des Vaders barmhartigheid door het woord des Evangeliums, en geeft den Heiligen Geest die ons verheugt, enz.

Ziet gij nu wel dat dit het middenpunt en centrum in het geloof is, waarin eigenlijk is de rustplaats voor een benauwde ziel, dat men vertrouwt en zich neerlegt op Christus, Hem ontvangt, en zich als de onze in 't bijzonder toepast?

J. WOLLEBIUS.⁷ Kort begrip der Christelijke GODSGELEERDHEID, 1654.

Bladzij 166 - 168. De werkende oorzaak in 't gemeen van de roeping is, de ganse Heilige Drie-eenheid; maar in 't bijzonder de Heere Jezus Christus, die nu de Zondaren roept door het behulpmiddel van zijn Dienaars;, gelijk Hij ze ook zonder middel heeft geroepen, ten tijde van Zijn dienst op aarde, Matth. 22:2; Markus 1:14, 2 Kor. 5: 20.

---

⁷ Hoogleraar te Bazel

De stof van deze roeping zijn niet alle mensen; noch ook de uitverkoornen alleen, maar allerlei uit het geheel menselijk geslacht alzo er veel van de Heere Jezus Christus nooit iets gehoord hebben. Dat de uitverkorenen alleen niet geroepen worden, getuigt desgelijks Christi klaarlijk, bij dewelke gezegd wordt dat de dienstknechten alle vergaderden die zij vonden, beide goede en kwade. Het fatsoen van deze roeping bestaat ten dele in de aanbidding van de weldaad der verlossing, ten dele in 't gebod dat men dezelve moet aannemen, 2 Cor. 5:20. Het einde van dezelve is Gods eer en de Zaligheid der uitverkoornen. Hier wordt nu de eer van Zijn barmhartigheid in de uitverkoornen die de roeping gehoorzamen verzekert, en de eer van Zijn rechtvaardigheid in de verdoemden die ze niet gehoorzamen. Zo geschied dan de gemene roeping principaalkijk, om de uitverkoornen, en daar na om de verdoemden. Nochtans zo roept Hij ze beide ernstelijk en ongeveinsd. Aan de uitverkoornen is geen twijfel te bestaan. Wat belangt de verworpene, alhoewel zij niet geroepen worden naar voornemen om ze te behouden, zo wordt hen nochtans de zaligheid ernstelijk beloofd onder beding van het geloof. Nochtans wordt met hen niet gespot, omdat zij de genade ontberen om te geloven, maar omdat ze door zichzelf vervallen zijn van de eerste genade, en ook door hun eigen boosheid de middelen van de zaligheid, verachten en verwerpen. God heeft echter recht om het geloof van haar te vorderen, en gebruikt hetzelfde recht, niet minder als andere die men schuldig is, opdat haar mond gestopt worde; opdat ze niet te verontschuldigen zouden zijn, en dat Gods rechtvaardigheid vastgesteld worde. Zo roept Hij ze dan niet opdat hij hen bespote, enz.

Bladzij 171.

Het einde van 't aangeboden Verbond [der genade] is hetzelfde, als van de gemene roeping. Het onderwerp of voorwerp van het aangeboden verbond zijn alle die geroepen zijn. Dit verbond wordt alle die geroepen zijn aangeboden, maar de uitverkoornen genieten alleen de vruchten des Verbonds

AMEZIUS Merg der GODGELEERDHEID, Amsterdam, 1656

Bladzij 146. De delen der roeping zijn twee; de aanbidding van Christus en deszelfs aanvaarding Johan. 3:11. De aanbidding is een voorwerpelijke voorstelling van Christus als van een ter Zaligheid genoegzaam en noodzakelijk middel, 1 Cor. 1:23, 24. - De aanbidding van Christus is uitwendig en inwendig. - De uitwendige is een voorstelling, of verkondiging des Evangeliums, of der belofte van Christus Handl. 9:15. - Deze beloften worden zonder onderscheid aan alle naar het bevel des geloofs voorgesteld, maar worden aan allen niet gehouden, omdat zij zelf, in de voorwaarde na te komen, in gebreke blijven; maar de uitverkoornen wordt de voorwaarde geschonken, opdat de Beloften haar gehouden mochten worden.

MACCUVIUS,⁸ De GODSGELEERDE onderscheidingen, &c. Rotterdam 1681.

---

⁸ Hoogleraar te Franeker.

Hoofdstuk 3. Het bevel om het Evangelie te geloven is algemeen. Ofschoon het Evangelium tot alle volken behoort nochtans niet tot alle hoofd voor hoofd. De beloften van het Evangelium, zijn ten opzichte van de verbreiding en verkondiging, algemeen Matth. 28. Maar niet ten opzicht van de toe-eigening, welke de uitverkoornen alleen betreffen.

Hoofdstuk 12. Het verband tussen God en de mensen, is geen Verbond eigenlijk, maar *gelijkvormig* alzo genoemd. Het is een verdrag waarbij door God aan de mens iets beloofd, en wederom iets van hem bedingt. De belofte aan Gods, maar de woordgeving is van onze zijde.

Bladzij 232. Het Evangelium is in zijn natuur een reuk des levens ten leven, maar buiten zijn natuur is het een reuk des doods ter dood. Hiertoe behoren al deze dingen. Het misbruik neemt het gebruik niet weg; laat het misbruik weggenomen worden, en het gebruik blijven.

**LODENSTEIJN. De heerlijkheid van een waar christelijk leven, Amsterdam
1711.**

Bladzij 19. Dikwijls moet men ook overdenken de Waarheid en Zekerheid van de beloften, ook de *oprechtheid of cinceerlijkheid* der eenvoudigen Gods in 't beloven, en hoe alles spruit uit een enkele onbegrijpelijke goedertierenheid en menslievendheid; daarop uit zijnde, dat de mensen door de beloften ingewonnen tot Gods liefde; en alzo tot zijn dienaars gemaakt mochten worden. Hierom biedt Hij de genade in zijn beloften cinceerlijk aan; en niemand hebbe te twijfelen, of het hen ook aangaat.

**I. TEELLINCK. DE LEVENDIGMAKENDE KRACHT van Gods beloften,
Utrecht 1772.**

Voeg hierbij, zijn Vruchtbaarmakende Wijnstok, Utrecht 1773 herdruk, bl. 59-62; 219-237 &c.

Bladzij. 12-14.

Die Gods beloften recht door den gelove aanneemt, die neemt in en met de beloften Gods ook de levendigmakenden God Zelve aan; want die in dezen recht te werk gaat, die houdt zich daarmede niet tevreden, dat hij de zaken die God hem helooft of aanbiedt zichzelve toeigent, maar hij brengt, door de aanneming van Gods uitlovene beloften God Zelve aan zijn ziele. - Zodat hij eerst gelooft, dat God zijn God is of worden wil, en op dat fundament dan eigent bij zichzelve toe, die beloften, die God aan de Zijnen gedaan heeft. En daarom kan iemand onmogelijk zichzelve Gods beloften, met recht toe-eigenen, als op het fundament van zijn gemeenschap, die hij heeft aan Christus, of op het aannemen van Christus, als het vrijmachtig geschenk Gods in het Evangelium.

Bladzij 24. Want Hij roept degene die geen geld hebben, en die ontbloot zijn van al dat gene waarom een verwaand mens zou menen genade bij God te moeten vinden. Ja

omdat de mens van nature zo trots is dat hij gewoonlijk altijd iets in zichzelf wil vinden, waarop hij tot God komt om Zijn genade deelachtig te worden, of dat hij anders niet durft, even daarom zegt nu God de Heere: *die geen geld hebt, komt koopt, zonder geld*. Hij noemt het een kopen, ofschoon het inderdaad geen kopen is, nadien de mens het, om niet krijgt. Maar het is alsof Hij er mede zeggen wil, al vindt gij niet met allen in u, waarop gij om Mijn genade deelachtig te worden, zoudt durven tot Mij komen, nochtans komt gij vrijmoedig tot Mij ....

Bladzij 68 – 70. Want het is niet genoeg dat wij zodanige overleggingen en bedenkingen omtrent Gods beloften ons eigen maken maar bijaldien dezelve een levendigmakende kracht op onze zielen zouden erlangen, zo moeten ze door een waarachtig geloof daadlijk van ons aangenomen, en onze eigen zielen in 't bijzonder toegeëigend worden; dat is, een ieder moet voor zichzelf geloven, dat die beloften hém aangaan, en dat God alle Zijn beloften, aan hem vervullen wil. - Bedenk eens, dat God u immers zijn beloften in de Predikatie des Evangeliums laat voorstellen en aan u in 't bijzonder laat aanbieden; gij leeft immers onder de bediening van het Evangelium, God zendt ons immers tot u met die blijde boodschap, en wij zijn Zijn dienaren, die u de vrede verkondigen, en in welken God het woord der Verzoening gelegd heeft Rom. io; iS. 2 Cor. 5; r9. Dewijl God dan door Zijn knechten u Zijn beloften laat verkondigen, en u immers geenszins van dezelve uitstuit; waarom zoudt gij dan zo dwaas zijn, dat gij uzelf door ongeloof zoudt willen uitstuiten van de beloften; waarvan God zelve u niet uitstuit.

Maar mogelijk zult gij tegenwerpen. Wel de Heere laat ook Zijn beloften Prediken aan de allergodlooste zondaren. -

Doch ik antwoord, dat het wel waar is dat God de beloften des Evangeliums aan de allerhardnekkigste zondaars laat verkondigen, maar het is ook even daarom niet min waarachtig, dat de zulke, die vrij onder de ontboetvaardigste te rekenen zijn, de beloften des Evangeliums, aan hen gedaan, door de waar geloof mogen aannemen. Verstaat mij echter wel; zij mogen die beloften door geen waangeloof aannemen; zodat zij vermetelijk zouden durven geloven, of laat ik liever zeggen, zonder de minste grond zich inbeelden, dat zij reeds deel hebben aan de zaken die God hen belooft, of die God door de belofte verklaart hen welmenend te willen geven. Want dat is niet waar en dies zouden zij een leugen geloven, dewijl niemand kan deel hebben aan de beloofde zaken, dan die met Christus reeds verenigd zijn. - Maar dit neemt niet weg, dat zij evenwel de beloften aan hen gedaan door den geloof mogen aannemen, zo dat zij geloven of voor waarachtig houden, mogen, dat God hen die beloften aanbiedt, dat is, de beloofde zaken, als een geschenk met alle welmenendheid toereikt, opdat zij door die beloften, of voor Jiel van die aangeboden goederen, bewogen zouden worden, tot het verzaken van hun zonden, en tot het aangrijpen van Gods sterkte, of den Heere Jezus, in Wien God belooft heeft onze harten te veranderen.

Bladzij 72, 73.

Zo dit al u nog niet genoeg zij, wel bedenkt gij dan nog dit, dat gij niet alleen Gods beloften uw zielen, moogt, maar moet toe-eigenen. Weet gij niet wat de Apostel Johannes zegt: 1 Johan. 3: 21. Dit is zijn gebod dat wij geloven in de name Zijns

Zoons Jezus Christus? Ziet gij dan wel, hoe de Heere het aan uw vrijheid niet gelaten heeft, maar u wel degelijk belast in Christus te geloven, en dien volgenie dat gij de beloften Gods door de geloof uw zielen moet toe-eigenen. Denkt dan nu niet meer zou ik wel durven in Christus geloven, dewijl God de Heere zelve u dat gebiedt!

KOELMAN NATUUR EN GRONDEN DES GELOOFS; Vierde druk.

Bladzij 145.

Ten vierde. De Vader en de Zoon bidden zondaren en nodigen hen in groot mededogen der liefde uit, om alles uit hun hand te ontvangen, en om vereniging en gemeenschap met hen aan te nemen. Zo staat er: *O alle gij dorstigen, komt tot de wateren en gij die geen geld hebt, komt, koopt en eet, ja komt, koopt, zonder geld en zonder prijs, wijn en melk.* Dat zijn alle zoete hartsversterkingen en zielsverrukkende vertroosting, Jesaja 55:1. In Openb. 22:17: *En de Geest en de Bruid zeggen: Kom. En die het hoort, zegge: Kom. En die dorst heeft, kome; en die wil, neme het water des levens om niet.* In Joh. 7:37-38: *Zo iemand dorst, die kome tot Mij en drinke! Die in Mij gelooft, gelijkerwijs de Schrift zegt, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien.* In Openb. 21:6: *Ik zal de dorstige geven uit de fontein van het water des levens om niet.* In Matth. 11:28: *Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven.* In Jesaja 30:18: *De Heere wacht om genadig te zijn.* In Openb. 3:20: *Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop; indien iemand Mij stem zal horen en de deur opendoen, Ik zal tot hem inkomen, en Ik zal mest hem avondmaal houden, en hij met Mij.*

De Vader en de Zoon laten vijandige zondaren uit Hun Naam bidden, dat zij de aangeboden verzoening door Christus' bloed en de voorgestelde vereniging met Hen aannemen: *God was in Christus de wereld met Zichzelven verzoenende, hun zonden hun niet toerekenende, en heeft het Woord der verzoening in ons gelegd. Want Dien Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem,* 2 Kor. 5:19, 21. Christus verwijt zondaren dat zij onwillig zijn en Hem niet omhelzen: *Gij wilt tot Mij niet komen opdat gij het leven moogt hebben,* Joh. 5:40. Aan de ene kant toont Hij zondaren het geluk, dat zij genieten zullen als zij Hem in geloof omhelzen en aan de andere kan het gevaar als zij dat niet doen: *God heeft Zijn Zoon niet gezonden in de wereld, opdat Hij de wereld veroordelen zou, maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden. Die in Hem gelooft, wordt niet veroordeeld, maar die niet gelooft, is alrede veroordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in de Naam van de eniggeboren Zoon van God,* Joh. 3:17-18. Uit al het voorgaande blijkt hoe gewillig God de Vader en de Zoon zijn, om zondaren die tot Christus komen aan te nemen en te verwelkomen.

Blz. 192, 193. Ten zesde. *Wacht u ervoor om te denken, zelfs om enig vermoeden in uw hart te koesteren, dat Christus niet aan allen aangeboden wordt, maar alleen aan degenen die zulk een diep inzicht in en gevoel hebben van hun gebrek, wat alleen aan de benadigden door Gods Geest gegeven wordt.*

Christus wordt aan allen, die het evangelie horen, vrij aangeboden. De nodiging is vrij voor allen. Al wie wil, laat die komen. Heeft hij maar een wil, hij zij dan wie hij is, hij zal aangenomen en verwelkomd worden, Jesaja 55:1; Openb. 22:17; Joh. 6:37. Het is waar dat er niemand is die Christus aanneemt en omhelst, zoals het evangelie Hem voorstelt, of hij heeft een waar geestelijk gezicht en enigermate een waarachtig gevoel, dat hij Christus mist en dat hij Hem volstrekt nodig heeft. De Geest van God werkt dat geestelijk gezicht in de ziel door de aanbidding van Jezus Christus. Het is echter onwaar dat Christus alleen aangeboden wordt aan degenen die zulk een gezicht en gevoel vooraf hebben. Het is het werk en het ambt van Christus om de ogen van de blinden te openen en hun het gezicht te geven, Jesaja 42:7; Openb. 3:18. Daarom worden degenen die dat licht missen tot Christus genodigd. De oorzaak dat vele zielen zich inhouden en hun wil tot Hem niet openbaar laten worden, is dat velen dit niet juist verstaan. Zo laten zij die geloofsbeoefening na, die van ieder in het evangelie geëist wordt.

Blz. 204. 10. Ten elfde. *Wacht u ervoor om te denken en te geloven dat een zondaar te vroeg door het geloof tot Jezus kan gaan om alles van Hem en door Hem en omwille van Hem te ontvangen.*

- Denk niet dat men eerst een tijdlang moet liggen onder het gewicht van de zonden en verbroken en verbrijzeld moet zijn.
- Denk niet dat men eerst zijn ledigheid, nietigheid en verloren staat een tijd moet voelen, voordat men een hartelijk en oprecht voornemen en vast besluit heeft om alle zonden met afgrijzen te verlaten. Voordat men Christus als Koning en enige Heerser wil gehoorzamen.
- Denk niet dat men zolang moet wachten totdat men een ernstig verlangen en een onverzadigbare dorst naar Jezus heeft.
- Denk niet dat men eerst zulk een dorst moet hebben die nergens door te lessen is dan door Christus alleen en die zulk een hoge achting van Jezus Christus voortbrengt, dat men alles niets zou achten ten opzichte van Christus. Dit is een valse mening en stelling.

Op het eerste gezicht heeft dit een goede schijn, maar het is zeer schadelijk en hinderlijk voor velen, die de daad van het aanklevende geloof beoefenen. Het blijkt dat velen Christus niet met vrijmoedigheid op het woord van het gebod durven omhelzen en door Hem alle genade verzoeken en verwachten. Zij hebben de inbeelding dat de aanbidding niet terstond ingewilligd mag worden en dat Christus niet terstond omhelsd mag worden. Zij moeten naar hun gedachte, eerst een tijd onder de geest der dienstbaarheid gelegen hebben. Eerst moeten zij waarlijk verbroken en verslagen harten hebben. Eerst moeten zij behoorlijk gewond zijn door het gevoel van hun zonden. Eerst moeten zij gevoelig zijn voor Gods toorn en voor de onvermijdelijkheid daarvan. Bovendien moet zij oprechte voornemens tegen het kwade en tot het goede hebben met een zeer ernstig hongeren en dorsten naar Christus en Zijn toegerekende gerechtigheid. Deze zielen worden door deze mening zo verduisterd en als het ware door mist omringd, dat zij niet goed zien hoe zij nog bij Jezus komen. Zij vrezen dat het hun aan de behoorlijke voorbereiding ontbreekt. Derhalve denken zij dat de aanbidding van de beloften en van Christus met het gehele verbond nog niet tot hen

komt. Zij denken dat zij te vroeg zouden komen om Christus tot hun Zaligmaker te omhelzen. Misschien hebben sommige predikanten hen daartegen gewaarschuwd. Ik hoop helder te spreken en deze hinderpaal van de beoefening van het geloof weg te nemen. Merkt daarom de volgende dingen op:

Ten eerste. Dit is zeker dat een zondaar te vroeg kan geloven dat hij door Christus in een staat van zaligheid is. Men kan zich te vroeg inbeelden en hopen dat men door de Zaligmaker zalig gemaakt zal worden, namelijk als men meent dat men door Christus zeker in de hemel en de heerlijkheid zal komen, terwijl men geen oog heeft voor een andere weldaad van Christus dan alleen voor de hemelse heerlijkheid. Men zoekt door Hem geen andere weldaden, die een ellendig zondaar ook nodig heeft en die ook voorgesteld worden in Christus. Hij beeldt zich te vroeg in dat hij door Christus zalig zal worden. Hij verwacht Christus niet en hij ziet niet naar Hem uit om verandering in zijn leven en praktijk te maken. Hij ziet niet naar Hem uit om een zodanige verzoening teweeg te brengen, waardoor hij met God in vrede komt en in vrede met Hem kan leven en wandelen. Hij neemt Christus niet aan en hij neemt zijn toevlucht niet tot Hem als tot een volkomen Zaligmaker, als hij niet tot Hem komt om geheel en volkomen door Hem zalig gemaakt en verlost te worden van allerlei kwaad, schuld en ellende, waarin hij verzonken is, Hebr. 7:25. Wanneer God Christus de Zaligmaker en de zaligheid in Hem aanbiedt, biedt Hij twee dingen aan.

Hij biedt Christus aan om twee dingen te doen.

1. Hij biedt de zondaar verlossing van de schuld der zonde aan. Dat is: Hij biedt hem verlossing van de verbintenis tot straf aan. Zo biedt Hij hem de verzoening, vriendschap en vereniging met Hem door Christus aan. Daarom kreeg Christus Zijn Naam Jezus: *Gij zult Zijn Naam heten Jezus, want Hij zal Zijn volk zalig maken van hun zonden*, Matth. 1:21. 2. God biedt Christus aan om zondaren te behouden en zalig te maken of te verlossen van de besmetting der zonde: *Die Zichzelf voor ons gegeven heeft, opdat Hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheid, en Zichzelf een eigen volk zou reinigen*, Tit. 2:14. Het bloed van Christus zal uw geweten reinigen van dode werken om de levende God te dienen, Hebr. 9:14. Wanneer een zondaar Christus niet tot die twee bedoelingen aanneemt, die neemt Hem in het geheel niet aan. Daarom kan men niet zeggen: Hij neemt Christus te vroeg aan. Wel kan men zeggen: Hij beeldt zich te vroeg in dat hij door Christus ten hemel gebracht zal worden. Hij troost zich te vroeg, want hij heeft nog niet in Christus geloofd. Hij heeft Hem nog niet omhelsd tot dat doel, waartoe Hij voorgesteld en aangeboden is.
2. Ten tweede. Een ziel kan Christus niet te vroeg aannemen en omhelzen en door Hem tot God gaan om vrede, genezing en zaligheid. Het is onmogelijk dat dit gebeuren zou, want God roept ieder zondaar heden tot Christus. Hij gebiedt ieder zondaar heden te komen, zonder uitstel of verontschuldiging. Nu moet hij komen, op deze dag der genade en zaligheid, Hebr. 3:7; 2 Kor. 6:2. God gebiedt zondaren nu Christus als een Middelaar te omhelzen en in Zijn Naam te geloven, 1 Joh. 3:23. Een zondaar kan Gods roeping niet te vroeg beantwoorden. Nu klopt de Heere aan hun hart. Zij moeten terstond openen. Toen de koning het volk tot de

bruiloft van Zijn Zoon liet nodigen: *Komt tot de bruiloft, alle dingen zijn gereed*, was hij zeer toornig dat zij Zijn roeping en nodiging verzuimden en niet onmiddellijk kwamen, Matth. 22:28. Ook kan men niet te vroeg van onder Gods toorn, uit de vijandschap in een staat van vriendschap komen. Heden moet men daartoe komen. Men kan niet te vroeg komen tot de bekwaamheid en vatbaarheid om iets te doen dat God behaaglijk is. Heden moet men trachten in een gestalte te zijn om een aangenaam gebed te doen, dat verhoord wordt. Dat kan niet te vroeg gebeuren. De Heere eist het nu en zonder enig uitstel. Maar het kan niet gebeuren zonder door het geloof tot Christus te lopen. Daarom kan men niet te vroeg in Christus geloven.

3. Ten derde. De aanbieding van Christus en van alle beloften en zegeningen in Hem geschiedt zowel aan degenen die niet verbroken van hart zijn, als aan degenen die het meest verbroken en verslagen van geest zijn. Niemand zal Christus aannemen als hij zijn ellende niet ter harte neemt. Toch is het ten allen tijde ieders plicht om Hem aan te nemen en tot Hem uit te gaan. Als iemand dan gewillig is, door een gezicht van zijn armoede, machteloosheid en rampzalige staat tot Christus te gaan, mag hij niet denken en niemand mag hem zeggen dat hij Jezus te vroeg kan aannemen tot verzoening en genezing. Het gezicht en gevoel van de ellende zonder enige instorting van genade en zonder eren krachtige trekking van God drijft niet naar Christus om rechtvaardigmaking of heiligmaking te ontvangen. Integendeel, alle gedachten aan God buiten Christus verschrikken en drijven de zondaar van God af, zoals bleek bij Adam en Judas. Judas bleef echter onwillig om die vervloekte wegen van vijandschap te verlaten en tot Christus te komen. Christus zegt: Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader hem trekke, Joh. 6:44. Hoe meer men de uitwerkingen en vruchten van Gods rechtvaardigheid in het geweten voelt, hoe verder men van God afloopt. Totdat een ingestorte of ingeschapen besturing de zondaar dwingt om de aangeboden Christus te ontvangen. Als hij dan tot Christus komt en Hem aanneemt, kan hij nooit te vroeg komen en te vroeg in Hem geloven. Die mening dat men Christus te vroeg aangrijpt en te vroeg aanmatigt, komt voort uit een dwalend begrip betreffende de eigenlijke daad van het geloof. Men heeft gedacht dat het geloof een verzekering en vertrouwen is, dat Christus de mijne is en voor mij gestorven is en mij zalig zal maken, hetgeen reeds weersproken is.
4. Ten vierde. Het is waar dat degenen die de benauwde gewetens behandelen niet te geneigd moeten zijn om deze mensen te troosten en te verzekeren dat zij deel aan Christus hebben, dat de beloften des levens in Jezus Christus hun toekomen en dat zij zeker aangenomen zijn in het verbond der genade, want dat kan te vroeg gebeuren. Men handelt dan zoals een arts, die de zalf te vroeg op een gevaarlijk gezwel of een zweer smeert, zonder dat hij eerst ontsmettingsmiddelen gebruikt of de wond grondig zuivert. Hij zorgt er slechts voor dat er vel over de wond groeit, wat het leven van de patiënt alleen maar meer in gevaar brengt. Of men handelt zoals een dokter die in plaats van zuiverende dranken hartversterkingen en voedende middelen geeft, hetgeen sommige zieke lichamen tot verderf kan strekken. Een wijs geestelijk medicijnmeester zal een benauwde ziel en een overtuigde zondaar aan de Heere Jezus tot zuivering en genezing aanbieden. Er

zijn echter vele onverstandige kwakzalvers en zielenmoordenaars onder de geestelijke medicijnmeesters. Er is geen ander geneesmiddel, geen zalf of balsem te gebruiken, hetzij tot uitzuivering, hetzij tot heling, als Christus Zelf niet omhelsd wordt. Jezus Christus is de enige medicijn en de enige Medicijnmeester. Hij is en heeft alleen de balsem van Gilead. Men mag het niet één ogenblik uitstellen om de aangeboden Jezus aan te nemen. Maar het is wat anders als men iemand gaat verzekeren dat hij met Christus verenigd is. Dat kan men niet doen, voordat men de gevolgen ziet van de aanneming van Jezus tot vereniging. Hier kan een zondaar zelf de verzekering veel vroeger ontvangen dan een ander die kan toepassen. Want hetgeen voor anderen onzichtbaar is, is zichtbaar voor de mens zelf, 1 Kor. 2:11. Een zondaar kan een hartelijke gewilligheid en verlangende begeerte hebben om Christus te omhelzen en dadelijk te omhelzen zoals Hij in het evangelie voorgesteld wordt. Daardoor kan hij onder de medewerking van Gods Geest tot verzekering komen en geen ander oog dan dat van God kan het zien. Ik heb dit zo breed uiteen moeten zetten, omdat velen door deze verstrikkende gedachten opgehouden worden om rechtuit en terstond in geloof tot Christus te gaan, als zij hun ellende zien en wel tot Hem wensen te komen.

HEIDANUS. DE ZAKE GODS verdedigt &c. Leiden, 1645.

Bladzij 398 - 399. De eersten hoorn van dit argument raakt ons niet, het komt alleen op de tweede aan. Dat, namelijk, de ongelovigen, in de dag des, oordeels gene verachting des doods Christi zal kunnen te laste gelegd worden, nog om dezelve veroordeelt. Wat is doch de reden?

Omdat die de dood Christi niet aangaat, niet geen schijn van reden kunnen gezegd worden de dood Christi te verachten. Dit gaat niet vast, noch is geen zekere regel, dat men niet verwaarlozen kan dan dat ons aangaat; het zij dat men het wel onderscheide. Want iets wordt gezegd ons aan te gaan, of dat het onze is, en daarvan wij in de bezitting zijn, of dat het onze worden kan., of dat, hoewel het onze niet worden kan, nochtans zonder zonde niet kan klein geacht of verzuimt worden, omdat het in zich zelve zo een treffelijke zaak is waardig aller liefde en vervolginge. En zo is er ook tweeërlei soorten van verachting van iets; ene als wij klein achten of verwerpen, of verzuimen hetgeen wij reeds hebben en bezitten. De andere, als wij geen werk maken van hetgene ons aangeboden of bekend gemaakt wordt, en dat wij niet begeren nog willen hebben. - Nu de verachting der ongelovigen van de dood Christi, is van deze tweede soort, ten aanzien, namelijk, van die gene die het Evangelium verkondigt en de verzoening aangeboden wordt. Die, hoewel zij geen deel hebben in dat woord der Verzoening, dat nochtans zonder de grootste dwaling in het verstand, en de onlijdelijkste afkerigheid des willens, niet kunnen kleinachten, verzuimen, verwaarlozen en verachten. Want die voostelling en aanbieding van zulk een Zaligheid en verzoening behoorde tenminste zoveel in hen teweeg te brengen, dat zij zulken groot heil met verwondering aanhoorden, dankbaar bejegenden, wél daarvan oordeelden, een hartelijke lust en begeerte toonden, om deel aan dezelve te mogen hebben. -

Bladzij 621. Wat baas ons een weldaad zolang ze ons onbekend blijft? Maar als ons dat woord der Verzoening wordt aangezegd dan is het onze schuldige plicht aan te nemen dat God aanbiedt, en dat te geloven, Joh. 3: 33. Zo verkrijgen wij ook de vergeving der zonden niet door ons geloof, want die is ons verkregen door Christus. Door het geloof ontvangen wij de vergeving der zonden, Hand. 26: 18. Het geloof dan werkt noch verkrijgt de vergeving der zonden niet, maar neemt die geschiede vergeving alleen aan en ontvangt also dat God in Zijn woord aanbiedt.

Bladzij 624. Waaruit verder volgt, dat dan een ieder gelovige zich in het bijzonder toeigent de algemene beloftenissen van Gods barmhartigheid; en dienvolgens de vergeving der zonden en de hoop des eeuwigen levens; om daaruit verzekert te zijn dat niet alleen anderen maar ook hem vergeving der zonden, eeuwige Gerechtigheid en Zaligheid van God geschonken zij; enz.

WITZIUS; VERBONDEN GODS &c. Rotterdam 1696.

Bladzij 330 en 331. Deze roeping bevat een bevel des geloofs, waardoor alle mensen die God met deze roeping verwaardigt, ganselijk gelast worden in Christus te geloven, langs die weg en wijze, die in het Evangelie geopenbaard is. NB. Jes. 45: 22. *Wendt u naar Mij toe, en wordet behouden, alle gij einden der aarde.* Doch de orde op welke iemand in het geloof heeft voort te gaan; is deze: ten eerste dat hij van harten erkenne dat ganselijk alle mensen, en hij onder dezelve, om de zonde der verdoemenis onderworpen zijn. Daarna, dat Hij de voorname waarheden des Evaneliums omhelze; dat er geen Zaligheid gegeven wordt als in Christus; en dat er geen gemeenschap met Christus is als door een waar en levend geloof. Verder, dat hij zo grote Zaligheid niet verwaarloze maar alle aardse goederen verzaakt en alle bedrieglijke geneesmiddelen der ellenden verworpen hebbende, naar de gerechtigheid Christi eniglijk begerig zij, Hem tot een Zaligmaker aanneme, aan Hem zichzelf geheel over geve, niet twijfelende, of Hij zal zo doende in Hem voor zijn ziel rust vinden. Derhalve alle mensen hoofd voor hoofd, de welken het Evangelium verkondigt wordt, worden terstond niet gelast te geloven dat Christus voor hén gestorven is; want dat is een onwaarheid. Maar zij worden gelast op die orde, die wij terstond ontworpen hebben, voort te gaan en zichzelf met de dood des Heeren niet te vertroosten, voor en al eer zij hun eigen ellende erkent, en alle dingen behalve Jezus, verloochent hebbende, zichzelf aan Hem oprechtelijk overgegeven en toevertrouwt hebben. Uit deze algemene roeping kan dan niet besloten worden voor welken Christus gestorven zij. Maar dit alleen dat er geen andere Naam onder de Hemel gegeven is, in welke wij moeten Zalig worden; en dat een ieder gelovige in Hem als in een genoegzame Zaligmaker het leven zal hebben. -

Bladzij 230. Dat de gehoorzaamheid en lijdingen Christi, van zo grote waarde zijn, dat alle mensen zonder uitzondering tot Hem komende, een volmaakte Zaligheid in Hem zouden kunnen vinden; en, dat God gewild heeft, dat deze waarheid zonder onderscheid aan degene die zalig zullen worden, en aan degene die verloren zullen gaan, voorgesteld zouden worden met bevel van zo grote Zaligheid niet te verzuimen,

maar zichzelf te bekeren tot Christus, in een ware verbrijzeling des harten, en met een zeer oprechte, verklaring dat alle die tot Hem komen de Zaligheid in Hem zullen vinden. Joh. 6: 40.

Bladzij 774. Christus is in de Wereld gekomen als die zeer was verdorven; en Hij heeft Zijn geestelijke goederen aangeboden, als Diegene die de beste waren; nauwelijks boven de aardse en vleeselijke dingen opklommen.

Bladzij 776. Dit ondertussen is onze plicht, dat wij de aangeboden genade met de geloof aannemen en ons toepassen.⁹

DEZELVE over de ANTINOMIANEN enz. Amsterdam 1754.

Bladzij 107, 108. De voorwaarde der rechtvaardigmaking, als wij eigenlijk zullen spreken, is geen andere dan ene Volmaakte gehoorzaamheid. Deze vereist de Wet, en het Evangelium heeft in derzelver plaats geen andere. Maar hetzelfde leert dat aan de wet voldaan zij door de Borg Christus; daar na dat het werk des geloofs is, de voldoening die haar wordt aangeboden aan te nemen, en door het aannemen tot haar eigene te maken; en dat zo naar de genadige bestelling Gods, die door het Evangelium is geopenbaard, alle gelovigen uit de geloof gerechtvaardigd worden. En dit is het echt gevoelen van de Hervormde Kerke.

Bladzij 207 – 209. Wanneer wij door het Evangelium verstaan het gehele zamenstelsel van die leer die van Christus en de Apostelen is verkondigd, zo kan men niet twijfelen, of al wat tot de plichten van alle deugden behoort, wordt in het Evangelium niet alleen herhaald maar ook breedvoerig geleerd, met sterkere vermaningen daartoe, dan die ooit van Mozes en de Profeten gedaan zijn. En voor zover kan dit deel der Evangelische leer, het gebod van Christus, de wet van Christus, en *die volmaakte wet der vrijheid* genoemd worden. Want, waarom, zouden wij dat niet onbeschoemd zeggen waarin Gods Geest ons zelfs voorgaat? Maar wanneer men het woord Evangelium in een nauwe zin opvat, zoals het is een. formulier van het testament der genade, hetwelk uit enkel beloften bestaat, of ene onbepaalde schenking der Zaligheid

---

⁹ Deze beide plaatsen, uit de grote Witsius, worden van de Eerw. en vredelievende Heer Peiffes, in zijn Geloofsvastigheid, 2de Stuk Bladzij 826-828 ook aangehaald. Zijn Eerw. zegt bij die gele genheid, dat het de verschillende broederen (over de aanbieding in 't Evangelie) daar wel zullen moeten laten, daar het de Dordtse Canon en de Heer Witsius laat. Recht zo. Ik verenig er mijn hart mede. Maar! Wordt het daargelaten als men het verborgen Goddelijk besluit, tot een regel van 's mensen daden stelt? Als men de overeenkomst van het Goddelijk besluit, met de vrije verkondiging van het Evangelie, met de aanbieding der genade aan alle; welke waarheid onze vaders, tegen de Pelagianen en Remonstranten, zo voldingend beweerd en bewezen hebben; bestrijd? Als men de waarheid van Christus oneindige algenoegzaamheid, als de grond der waarachtige en ruime Evangelie-Prediking, de bodem inslaat? Als men alle gronden, waarop een zondaar, als zondaar, tot Jezus, mag, en moet komen, wegneemt en een stelsel poogt in te voeren 't welk onze brave Vaders, wier heilige as men durft storen, niet gekend hebben? Als men ontkent dat de mensen die onder 't Evangelie verloren gaan, niet mede, en waarlijk om hun ongeloof, omdat ze de aangeboden Christus niet aannemen, verloren gaan? Als men daardoor onze oude vijanden van de leer der vrije verkiezing, en vrije rechvaardige verwerping, in de hand werkt? Als men ander schijn van voor het recht der Wet te pleiten, de gehele inhoud der Wet, de liefde, niet betracht? Als men mannen van Naam, waarbij de beschuldigers niet te noemen zijn, durft aantasten, om hun dienst ware 't mogelijk, onnut te maken? Ik geve op mijn beurt ter bedaarde overweging, aan allen die oordelen, kunnen of het wel zo breed staat met de zuiverheid der leer, die zulke voorgangers en bestrijders te berde brengen.

in Christus, dan schrijft het zelve eigenlijk niets voor als een *plicht*, vereist niets, noch beveelt niets; ook dit niet: geloof, vertrouwen, hoop op de Heere, en wat dies meerder is. Maar hetzelfde verhaalt, verkondigt, maakt ons bekend, wat God in Christus belooft, wat Hij wil doen, wat Hij zal doen. Alle voorschrift van plicht behoort tot de Wet gelijk de Eerw. Voetius. Benevens andere zeer wel heeft ingescherpt. En dit moet men noodzakelijk vasthouden, indien men, met alle Gereformeerden, de volmaaktheid der wet, die alle deugden, alle plichten van heiligheid, in zich bevat, standvastig wil verdedigen. Maat de wet, die na het Genadeverbond geschikt is en volgens hetzelfde is geschreven in het hart der uitverkorenen, gebiedt alle die dingen, die in 't Evangelium worden voorgesteld, met een ongeveinsd geloof te omhelzen, en overeenkomstig met die genade en heerlijkheid zijn leven aan te stellen.

J. á MARCK over de KERK en het Kerkbestuur.

Bladzij 18-20. Het ware misschien wel te wensen dat de verkeerde ijver van sommige opzieners, zich hier, somtijds niet openbaarde, in het niet sterk aanraden, zo niet in het aftrekken van het gebruik der Bondszegelen uit enige zo even genoemde gronden; even of zij dan grote dingen hadden verricht ten nutte van de Kerk en derzelve leden, waarom zij boven anderen moesten, worden geroemd bij God en mensen, als zij weinigen tot de Bondszegelen hadden toegelaten, en anderen daarvan afgeschrikt op allerlei wijze. Daar wij immers weten dat de Heere Zelve en met Hem zijn eerste dienaren het gebruik der bondszegelen, gans niet aan de vrije keur der mensen hebben gelaten, maar in tegendeel ernstelijk belast, zowel als het gehoor des woords en het gebed zelve aan alle ware Christenen. En daar wij moeten weten, dat niet alleen onze belijdenis van het Christendom op de krachtigste wijze en onze diergelijke verplichting tot de liefde van God en onze naasten die dezelve vereist, wel zeer noodzakelijke plichten zijn, maar ook dat de zegelen en werktuigen van de Goddelijke genades van waarlijk heilbegerige zielen met alle wilvaardigheid dienen omhelst te worden. - Ja wij menen dat tegen alle gemaakte of te maken zwarigheden hier gelden moeten de gelijkenis van het gehoor des Woords en van het gebed zelve. Zo moet het hier ook gaan met het gebruik der Sacramenten die de Heere met Zijn woord heeft gepaard. - En ik wil daar voor staan, dat men meer tegen des Heeren welbehagen zondigt door een al te eng bepaalde toelating tot de bondszegelen, als door ene die misschien wat ruimer als het paste, mag worden geoordeeld; terwijl toch de beginselen der genades die dikwijls in enigen klein zijn, niet moeten worden geschaad, en de onbegenadigde niets wordt toegezegd dan onder beding van geloof en boetvaardigheid, komende hun meerder oordeel tot hun eigen last.¹⁰

Bladzij 34. Terwijl het kennelijk is, dat de Heere, boven deze oneindig gelukkige mensen, door zijn Evangelium en de gemener Genade des Geestes, tot Zich roept ene zeer grote menigte van allerlei mensen die ook Zijn Naam belijden, en Hem gehoorzaamheid belovende ja zwerende, voor leden Zijner Kerk zich opgeven, zich

---

¹⁰ Dit is de taal van een der grootste Nederlandse Mannen, in zijn hoge Ouderdom, zijnde toen oudste Professor en bijna oudste Predikant.

ook wel zo meteen gedragende, dat men hen die naam onder de mensen niet kan weigeren zonder kwetsing van de Christenliefde. -

Bladzij 63, 64. Men moet zich ook immers en vrij meer bedienen van de zoete fluit des blijden Evangeliums, om daardoor de Mensen op een vriendelijke wijze aan te lokken, gelijk het Christus Zelve ook gedaan heeft, Matth. 11:28, 29, enz. En dat naar het woord van Jes. Cap. 61: 1-3. En het is waarlijk vreemd, dat men onder deze blijdere dagen des Nieuwen Testaments, daar wij van de strenge wetbediening met recht roemen bevrijd te zijn, zouden menen zijn behoorlijke ernst niet te hebben betoont, zo men niet steeds de donderende vloeken van de Wet deed horen van de Evangeliestoel, en met allerlei verschrikkelijke bliksemen van dreigementen de mensen verbaast maakte, en zo mogelijk terneer deed vallen, zonder ze ook somtijds na behoren tijdig weer op te richten; hetgeen men dan noemt voorbij de Poorten der helle te leiden naar de Hemel; en de mensen als te houden over de vlammen der Helle, tot verzenging in plaats van verbranding. Neen! de Wet moet met het Evangelie gepaard gaan in onze leidingen, maar het Evangelie moet evenwel de bovenhand hebben, als het rechte woord des geloof en der bekering. Dus past het dan de mensen te trekken met koorden der lieflijkheid meer als bedwingen en te drijven door vertoning van roeden en door geselslagen; en gelijk het onbetamelijk is, met de naam van strenge Wet Predikers te brandmerken, die op hun tijd van de eisen en bedreigingen der wet prediken zonder het vlees al te tomeloze loop te gunnen; zo is het niet min schandelijk aan de andere kant, dat de naam van laffe en vleiende Evangelie-Predikers gebruikt wordt tot smaad der genen, welke die heerlijke en Zegenrijke boodschap gelast zijn aan de wereld te verkondigen, tot hun groten roem; en op het geloof, ook in deszelfs bijzondere toepassing aan te dringen, doch zo dat de ware boetvaardigheid daarbij wel uitdrukkelijk geëist wordt.

C. VITRINGA, KORTE, STELLINGEN, Delft 1703.

Bladzij 262, 26g, Nademaal nu het kort begrip en hoofdstuk van alle Woord en alle waarheid, van God aan de mensen geopenbaard, is dat getuigenis, dat de Zone Gods van de Vader, of gezonden zou worden of gezonden is in de wereld, om de Zondaar door Zijn lijden met God te verzoenen, de weg des levens aan hen klaar te ontdekken, en dezelve zalig te maken; hiervan is het, dat die bijzonderlijk in de Schriftuur gezegd wordt te geloven die dit getuigenis aannemen, Joh. 3: 33. 1 Joh. 5: 9.

Derhalve het geloof in een bijzondere zin, na de stijl en spreekwijs van de Stad Gods, beduidt die Daad des mensen, waardoor hij aan de voorstelling van het Genaden Verbond, waarin aan de ellendige mens de zaligheid onder een redelijke voorwaarde in Christus Jezus wordt, aangeboden, wel en te recht van Hem verstaan en begrepen zijnde, uit een zuivere toegenegenheid zijns gemoeds en vurige begeerte zijner zaligheid toestemt, en die zo grote zaligheid, hem zo mildelijk en goedertierenlijk aangeboden, met dankzegging omhelst en zich tegelijk aan de wetten en voorwaarden des Genadenverbonds gewillig en gaarne onderwerpt.

DEZELVE. Korte Schets van 't Geestelijke leven, Amsterdam, 1718.

Bladzij 52, 53. Het woord der genade, of des Evangeliums is van die natuur, dat het, het enigste middel zij in de wereld 't gene bekwaam is om het gemoed des mensen te verlichten, te verbeteren, te vervrolijken, en hetzelve te herstellen; dat is, om in het zelve te verwekken, bewegingen, neigingen en betrachtungen, van het waarachtig geestelijk leven. Want het is het woord der genade; het woord des levens, en niet des doods. Het woord der wet leidt de mens niet tot God maar brengt hem van God af. Maar het woord des Evangeliums dat een woord der genade is, dat aan de mens ontdekt de schatten van Gods liefde en genade, biedt de Zondaar aan (in Christus Jezus de ware Middelaar) de vergeving der zonden en het eeuwig leven; en nodigt de mens tegelijk zeer vriendelijk tot de gemeenschap Gods. Dat goede woord, het woord der vertroosting, het levendig woord, kan aan de ziel het leven geven, en die uit de doden wederbrengen. Dat woord is als een licht, met warmte gepaard; hoedanig het licht der zon is, hetgeen verlicht, verwarmt, stooft, en doordringt tot in de binnenste ingewanden der aarde, en veroorzaakt aldaar levensbewegingen in zodanige onderwerpen die er van worden aangedaan.

LAMPE, over 't GENADEVERBOND.¹¹

Hoofdstuk 7. De beroeper is God, die niet wil dat enige verloren gaan, maar dat ze alle tot bekering komen, 2 Pet. 3:9. 2 Tim. 2:4. Voornamelijk de Zone Gods, Die in gevolge van zijn mensheid, als de barmhartige Hogepriester met een algemeen medelijden tegen de gehele hoop der gevallen zondaars is ingenomen, en als Profeet de wille Gods van de zaligheid des zondaars geopenbaard heeft. Hij gebruikt daartoe geen ander middel dan de Prediking van het Evangelium dat Hij aan Zijn dienaars heeft toevertrouwd, om de algemene nodiging te doen van Zijnen 't wege, 2 Cor. 5:20. - De geroepene zijn alle mensen, die de prediking van het Evangelie horen, zowel uitverkooenen als verworpen. - De Natuur der algemene beroeping bestaat daarin, dat de waarheden openlijk voorgesteld; en dat de mensen door het woord genodigd en ook dikwijls door de Geest, van de billijkheid der gehoorzaamheid in zodanige nodiging overtuigt worden. -Ofschoon nu de algemene beroeping alleen daarom vruchteloos blijft, overmits de hartveranderende genade des Heiligen Geestes ontbreekt, die God niet aan alle te geven besloten heeft, ook aan niemand schuldig is, zo heeft God nochtans heilige oorzaken, waarom hij een onbepaalde nodiging doen laat; de voornaamste zijn de volgende

---

¹¹ Ik weet zeer wel, dat ik deze Godgeleerden niet als een doorgaande voorstander van de *zogenoemde nieuwe leer*, kan doen doorgaan, ook is dat mijn oogmerk niet. Ook weet ik zelfs wel, dat zijn Hoog Eerw. (evenwel in tateren tijd, als toen Hij dit schreef) een Verhandeling geschreven heeft, om te bewijzen, dat niet in 't gemeen aan allen de mogelijkheid van zalig wording mag worden voorgehouden, omdat de verworpenen buiten die mogelijkheid gesloten zijn, aan Gods zijde door zijn eeuwig besluit, aan hun zijde door hun verdorvenheid en onmacht. Maar ik weet ook, dat de Hoog. Eerw. en beroemde Joh. á MARCK zich daar tegen dapper verzet heeft; welk stukje ik tot mijn leedwezen niet bezit, nog nu bekomen kan. Genoeg is het mij te tonen hoe de Heer LAMPE gesproken en geschreven heeft; latende het aan kundiger over om te oordelen of zijn Hoog. Eerw. zichzelf, al of niet, gelijk is geweest. Genoeg is het mij, stalen te geven, waardoor elk kan oordelen of de **Heer van Woensel** al of niet eens denkt om hetgeen die Hooggeleerde geschreven heeft.

1. Wordt daarmee de overtollige algenoegzaamheid van de verdienen Christi geopenbaard. -
2. Zo wordt de zondaar alle ontschuldiging benomen, en aangetoond dat, nademaal de verzoening door het bloed Christi geschied is, de verhindering waarom de zondaar niet tot God komt, alleen van de zijde van de zondaars komt, die moedwillig liever zijn lusten dienen als het aangeboden heil aanvatten wil, Rom. 11:4, 5.
3. Daardoor wordt de onmacht des vleses ontdekt, die zo groot is, dat ze ook bij de beweeglijke aanbieding van Gods genade onbekwaam blijft om daarop acht te geven. Ondertussen kan niemand daar aan twijfelen, of de Heere handelt oprecht, al schoon Hij aan een grote menigte de nodiging van het Evangelium doen laat, waaruit werkelijk de minste bekeerd worden. De natuur van God zelf vereist het dat dit Zijn ernstige en volle wil is, dat alle Zijn schepselen Hem beminden en verheerlijken, ofschoon deze wille Gods, door de moedwillige val der zonden en het daaruit ontstane (=in verband staande) raadsbesluit Gods bepaald is.
4. Daar en beven, ofschoon de nodiging algemeen is ten aanzien der personen zo is dezelve nochtans met hare bedingen bepaald, welke, overmits de zondaar die vrijwillig verwerpt, en over het daardoor verloren recht tot de zaligheid heel onbekommerd is, zo kan hij met recht zich over God niet beklagen.

Hoofdstuk 14. Dit is duidelijk begrepen in de algemene nodiging van alle soorten van zondaars: *Wendt u naar Mij toe, wordt behouden alle gij einden der aarde*, Jes. 45:22.

DEZELVE; over JOANNES 2de Deel 2de Druk.

Cap. 6; T. Bladzij S7. Doch als de Zaligmaker zegt: *Hij zal ulieden geven*, zo zal dit te verstaan zijn, óf van alle de hier tegenwoordig zijnde toehoorderen des Heeren, óf van de uitverkorenen onder hen. Wat betreft de toehoorders in 't algemeen aangemerkt, zo zal in een flauwe zin, deze geving niet anders te kennen geven, als dat Hij in het Evangelie deze spijs aanbiedt en wijders door de Evangeliebediening die voorstellen zal, en allen, verre van alle onderscheid van personen, tot de gemeenschap aan deze spijszode nodigen zal.

Zou de Heer Lampe, door de einden der aarde ook de ontkomenen uit de Heidenen verstaan hebben? Trouwens, dit is een uitlegkundig verschil. 't Schijnt mij echter toe dat dit gezochte verband een blijk van het originele vernuft van de heer Van Woensel is, al thans onze Geleerde randtekenars, nog mijn Hartman vatten het zo niet, en velen der grote Mannen in deze *Wolk &c.* aangehaald, zijn voor 't algemene gevoelen, dat ook de Heer Lampe duidelijk stelt.

Op deze bepaling, van het woord geven, beroept zich de Heer Lampe in de verklaring van vers 32. blz. 72 waar Hij zegt „wanedaar,, and wordt het in de tweede persoon gezegd, aan ulieden wordt dit brood gegeven van de Vader, hetwelk in dien zelven zin moet genomen worden als in vers 27 gezegd was, *welke spijszode de Zoon des Mensen ulieden geven zal*. Het geven van dit Brood wordt als een dadelijkheid, én aan de Vader, én aan de Zoon toegeschreven. Doch in een nauwere zin geeft de Vader de Zoon, vergelijk Joh. 3:16. Niet alleen door Zijn bestuit, en de zending van de Zoon in

de wereld, maar ook door Zijn Geest, in het Evangelie Hem aanbiedende, en de gelovigen toeëigenende;" Is deze verklaring van de geleerden Lampe niet door de leer V. 4V., weerlegd

BRAKEL, DE REDELIJKE GODSDIENST, Deel I, hoofdstuk 30

XII. Nu komt in bedenking: Of God ook roept allen, die onder de bediening des Evangelies zijn, en niet zalig worden, dan of God alleen de uitverkorenen roept?

Ik antwoord: God roept allen en een ieder, die onder de bediening des Evangelies leven. Dit dient wel opgemerkt, opdat men vrijmoedigheid heeft om Christus aan te nemen. 't welk men niet zou doen, indien 't Evangelie niet aangeboden werd, en opdat men erkent de rechtvaardigheid Gods in 't straffen van degenen, die op zo groot een zaligheid geen acht geven, en het Evangelie niet gehoorzaam zijn.

Opdat een iegelijk van deze zaak overtuigd worde, zo merkt:

1. Vergelijkt u met de wilde Indianen, die noch Christus, noch zaligheid kennen. Ziet u niet dat God aan u wat anders doet dan aan hen? Zoudt u met hun staat wel willen wisselen? Waarom niet? Is 't niet omdat hier meerder hoop is om zalig te worden als daar? Zal niet de verdoemenis degenen, die onder de bediening geleefd hebben, en onbekeerd gebleven zijn, zwaarder zijn dan van de woeste heidenen? En waarom toch, indien de zaligheid hun niet was aangeboden geweest? Waaruit dan blijkt, dat zij allen geroepen worden, die het Evangelie horen.

2. Een ieder, die onder de bediening is, hoort de stem van den leraar, lerende, vermanende en bestraffende, zo geschiedt het aan hem, die het hoort; en de leraar is een dienaar van Christus en uitdeler der verborgenheden Gods, 1 Kor. 4:1. *Gezanten van Christus' wege*, 2 Kor. 5:20. *Zodat die hen hoort, die hoort Christus, en die hen verwerpt, die verwerpt Hem*, Luk. 10:16. Hierbij, u hoort de eigene woorden Gods in de Schrift vervat; dewijl dan een ieder de stem der leraren en de woorden Gods in zijne oren hoort klinken, zo worden al die zaken tot hem gesproken, en hij wordt door het Evangelie geroepen.

3. De Schrift zegt duidelijk dat velen, die verloren gaan, geroepen waren:

Matth. 20:16 ... *velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren.*

Luk. 14:16-18... *hij noodde er velen En hij zond zijn dienstknecht uit... om te zeggen: Komt, want alle dingen zijn nu gereed, en zij begonnen allen zich eendrachtelijk te ontschuldigen.*

Matth. 22:3. *En zond zijne dienstknechten uit om de genooden ter bruiloft te roepen; en zij wilden niet komen.*

Was de gast zonder bruiloftskleed niet genodigd? Ja hij toch, dat was zijn misdaad niet dat hij kwam. maar dat hij niet *recht* kwam, zonder bruiloftskleed. Zo is het klaar dat een iegelijk, die onder de bediening is, tot Christus geroepen en genodigd wordt.

4. Daar is ene algemene uitroep tot allen, zonder enige bepaling. Die dorst heeft, die geen geld heeft, die wil, Jes. 55:1,2; Joh. 7:37; Openb. 22:17. Die niet wil, die geen dorst heeft, die late het; 't komt uit hem en 't zal op hem aankomen, hij was genodigd, hij hoorde die algemene stem.

5. Velen verstoten het Evangelie, dies was het hun aangeboden, want dat niet aangeboden wordt, kan men niet verstoten:

Hand. 13:46. *...Het was nodig dat eerst tot u het Woord Gods gesproken zou worden; doch nademaal u hetzelfde verstoot, enz.*

Velen zijn het Evangelie ongehoorzaam. 2 Thess. 1:8. *En zijn den Zoon ongehoorzaam*, Joh. 3:36. Dies werd hun Christus aangeboden, en hun werd gelast in Christus te geloven.

6. De vermaning tot bekering en geloof worden bij elkander gevoegd: dat de vermaning tot bekering een ieder raakt, zal niemand in twijfel trekken, zo zal hij dan ook erkennen moeten dat de vermaning tot geloof een ieder raakt, want zij staan in gelijke graad:

Mark. 1:15. *...bekeert u, en gelooft het Evangelie.*

7. 't Ongeloof is een schrikkelijke zonde, ja zulk een zonde, dat hij God als een leugenaar acht:

1 Joh. 5:10 *...die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van Zijn Zoon.*

Joh. 16:8,9. *En Die gekomen zijnde, zal de wereld overtuigen van zonde... omdat zij in Mij niet geloven.*

Indien Christus aan de ongelovig blijvende niet aangeboden werd, zo ging het hem niet aan, hij had er niet mede te doen, 't was hem geen zonde, dat hij niet geloofde; maar nu het hem een zonde is, dat is een klaar blijk dat het hem aangeboden was.

8. Dewijl de ongelovigen een schrikkelijk oordeel te verwachten hebben, zo wordt het hun voorzeker aangeboden, en voorzeker zij waren geroepen. Ziet dit:

2 Thess. 1:8. *Met vlammend vuur wrake doende over degenen ... die het Evangelie van onze Heere Jezus Christus niet gehoorzaam zijn.*

Joh. 15:22 *Indien Ik niet gekomen ware, en tot hen gesproken had, zij hadden geen zonde; maar nu hebben zij geen voorwendsel voor hun zonde.*

Indien allen, die onder de bediening des Evangelies zijn, niet geroepen waren, en Christus hun niet aangeboden werd, hoe kunnen ze dan daarom gestraft worden, en hoe kan dan hun verdoemenis zwaarder zijn? Maar dewijl zij om het Evangelie niet te gehoorzamen gestraft, en zwaarder dan anderen gestraft worden, zo was het hun aangeboden.

XIII. Dewijl nu Christus allen, die onder de bediening zijn, aangeboden wordt, zo mag niet alleen een iegelijk komen, en niemand behoeft achter te blijven, uit vreeze of hij wel geroepen wordt, maar **een iegelijk moet tot Christus komen**, en Hem aannemen, om door Hem gerechtvaardigd, geheiligd, bewaard en verheerlijkt te worden. Dit moet

men niet opvatten, alsof een iegelijk verplicht ware te geloven, dat Christus voor hém gestorven en zijn Zaligmaker was, dat zij verre, dat is het geloof niet. *'t Geloof is niet de verzekering, die is een gevolg van 't geloof; maar 't bestaat in de uitgang uit zichzelf van een verlegene over zijn ellendige staat, en van een begerige ziel naar verzoening, vrede, heiligheid en heerlijkheid; en in het overgaan in Christus, en in het aannemen van Hem, die Zichzelf aanbiedt, en een ieder tot Zich roept en nodigt, met belofte, dat die komen, niet uitgeworpen zullen worden; en in het verlaten van zijn ziel op Hem, als de almachtige, waarachtige en getrouwe Zaligmaker.*

Als iemand nu in de oefening van die daden levendig is, en die waarlijk in zich bevindt, dan volgt eerst de verzekering dat Jezus voor hem gestorven is. Die onder de bediening leeft, is verplicht om in Christus te geloven, maar niet om te geloven, en zich verzekerd te houden dat Christus voor hem gestorven is; want dan zou iemand leugen kunnen geloven, daar toch het geloof niet dan waarheid voor een voorwerp hebben kan.

XIV. Hieruit rijst een andere vraag: **Of God met het roepen van de zondaar tot Christus beoogt hunner aller zaligheid; of God met dat oogmerk allen, die onder de bediening zijn, roept, opdat zij de zaligheid zouden deelachtig worden?** Ik antwoord: neen; want God kan van zijn oogmerk niet verstoken worden, zodat ze allen moesten zalig worden, die geroepen worden. Om deze zaak wel te verstaan, moet men aanmerken,

(a) dat de roeping eerst en hoofdzakelijk geschiedt om de uitverkorenen te vergaderen. Ziet:

Ef. 4:11, 12. En Dezelve heeft gegeven sommigen ... tot herders en leraars, tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwning des lichaams van Christus.

Aan die landschappen, alwaar geen uitverkorenen zijn, geeft God het Evangelie niet; en als de uitverkorenen van een landschap toevergaderd zijn, zo neemt God het Evangelie doorgaans van daar. Dewijl nu de uitverkorenen in de wereld zijn, en vermengd onder de anderen, zo geschiedt de roeping in 't algemeen, tot alle uitverkoren, en ook tot anderen. Door dat middel van de roeping, door de verkondiging des Evangelies, geeft God Zijn uitverkorenen bekering en geloof, dat Hij aan de anderen niet doet.

(b) Men moet onderscheid maken tussen *het einde van God, den Werker*, en *het einde van het werk*, het Evangelie. De gehele natuur van het Evangelie is bekwaam om de mens tot zaligheid te leiden, 't openbaart genoegzaam de weg tot de zaligheid, en het wekt genoegzaam op, om de mens te bewegen tot het geloof, zodat de oorzaak bij het Evangelie niet komt, dat allen die het horen niet zalig worden, maar 't is de schuld van de mens zelf, omdat hij zich niet wil laten leren en leiden; dat is het doeleinde van het Evangelie. Het einde dat God voorheeft met den niet-uitverkorenen het Evangelie te laten verkondigen, is om de mens de weg tot de zaligheid voor te stellen en bekend te maken, *om de mens te bevelen* die weg in te slaan; om Zijn goedheid te tonen, met hem alle beweegredenen voor te stellen, en met hem de zaligheid te beloven, indien hij zich bekeert en in Christus waarlijk gelooft. 't Welk Hij ook doen zou, indien de mens

die voorwaarde vervulde, waartoe hij gehouden is, en 't welk de menselijke natuur heilig in Adam geschapen, heeft kunnen doen; volbrengt hij die niet, dat is niet, omdat God hem verhindert, of krachten beneemt, maar omdat *de mens niet wil*, zodat het zijn eigen schuld is; immers de goedheid Gods moest hem tot bekering leiden. En *om de mens te overtuigen*, èn van zijn boosheid, dat hij op zulke vriendelijke uitnodiging niet wil komen, èn van de rechtvaardigheid Gods om zulke verstoters van de aangeboden zaligheid te straffen, Joh. 15:20. Dit zijn de einden, de oogmerken Gods, met het laten verkondigen van het Evangelie aan de onbekeerlijken, meer God had daar niet mede voor.

XV. God beoogde daarmede niet hun Zijn Heilige Geest te geven, en alzo hen zalig te maken. Dit blijkt:

1. 't Zou strijden tegen de alwetendheid Gods; God kent degenen, die de Zijnen zijn; Hij weet dat de niet-uitverkorenen niet zalig zullen worden, zo kan Hij dan ook niet voorhebben en beogen, hen zalig te maken. Een mens weet, dat een dode niet zal opstaan, daarom kan hij met roepen niet beogen hem levend te maken. Zo weet God dit ook van de onbekeerlijken en geestelijk doden, en daarom kan Hij dat niet beogen.
2. 't Is tegen de eeuwige verkiezing; God heeft enige particulieren, met name, van eeuwigheid uitverkoren, en gesteld tot verkrijging van de eeuwige zaligheid; in tegenstelling van de anderen, die Hij niet heeft uitverkoren, maar die Hij in hun zonden wil laten liggen, en om hun zonden wil verdoemen. Omdat Hij besloten heeft, hen om hun zonden rechtvaardiglijk te verdoemen, zo kan God, met het Evangelie hun te laten verkondigen, niet voorhebben hen zalig te maken, maar wel de andere einden, boven voorgesteld.
3. God kan in zijne beoging niet bedrogen worden. Hij moet noodzakelijk verkrijgen wat Hij beoogt, dewijl Hij alwetend, alleen wijs, almachtig is:
 Jes. 46:10 ... *Mijn raad zal bestaan, en Ik zal al Mijn welbehagen doen.*
 Jes. 14:27 *Want de Heere der heirscharen heeft het in Zijn raad besloten, wie zal het dan breken?*
 Indien God dan beoogde hen zalig te maken, zo moesten ze ook zeker zalig worden; maar zij worden niet zalig, zo beoogde God hun zaligheid ook niet.

VAN DER KEMP, CATECHISMUS, 17de druk.

Bladzij 137 en 138. Daarom ontwaakt, ontwaakt toch; opdat gij de toekomenden toorn ontvlieden moogt. Neemt en grijpt noch de middelaar en kust de Zoon opdat Hij niet toorne Hebt gij Hem niet van noden? Hebt gij, na Gods rechtvaardig oordeel niet tijdelijke en eeuwige straf verdient? Is Hij niet alleen genoegzaam om u met alle Gods volheid te vervullen? Ai versmaad Hem dan toch niet; Gij kunt Hem en al Zijn volheid verkrijgen, want Hij roept en nodigt u tot zich; *wendt u naar Mij toe en wordt behouden alle gij einden der aarde*, zegt Hij ook tot u, gij gans ellendigen, Jes. as;2a.

God Zelf stelt Hem aan u voor tot een verzoening door 't geloof in Zijn bloed, Rom. 3 .. 25. zelfs nodigt Hij allen, die

Deze laatste woorden heb ik niet willen aflaten, ofschoon een onoplettende denken mocht dat die tegen de eerste, en dus tegen de algemene aanbieding strede; men merke wel opdat de voortreffelijke Brakel die hoedanigheden vooraf vereist, niet zal men *mogen*, maar zal men *willen* komen, en dat is recht.

onder 't Evangelie leven; ja ook die lauw en van inbeelding opgeblazen zijn in hoogmoed, als 't volk van Laodicéa, Openb. 3; 786. Waartoe hebt gij de leraars? En waar toe verkondigen zij u het Evangelie? Is 't niet opdat ze u tot het geloof bewegen, en u tot die genoegzame Verlosser om hem aan te grijpen, lokken, 2 Cor. 5; 20. Moogt gij het wel nalaten Hem op zijn aanbiedingen aan te nemen? Is u dat niet geboden? Mag men ongelovig blijven? Staat het aan u of gij Gods Zoon omhelst of niet? Immers neen! Wilt gij dan willens en wetens ongehoorzaam zijn en verloren gaan? Wel zondaar, zult gij tot Hem de toevlucht niet nemen? Zoudt gij te vergeefs komen, en Hem aannemen? Neen, wilt gij niet komen, maar in uzelf blijven, weet dan dat gij de allerverschrikkelijkste zonde doet; gij versmaadt Hem, Zijn volheid en liefde, dat de duivels niet doen kunnen. Want Hij hun niet wordt aangeboden; gij maakt Gode, tot een Leugenaar, 1 .Johan. 5,; zo.

P. VAN MASTRICHT. GODGELEERDHEID.

Hoofdstuk 2, Boek 6. Dat het woord van *Roeping* somtijds genomen. wordt in een ruimere zin, voor zover het betekent die ganse werking van de Heilige Geest, waardoor Hij de toepassing der verlossing volmaakt, en dus in zich behelst de aanbieding om Christus aan te nemen; de toebrenging van krachten waardoor men de aangeboden Christus kan aannemen.; en de opwekking der toegebrachte krachten, om de aangeboden Christus met der daad aan te nemen; somtijds is een nauwer en bepaaldere zin, voor zoveel het alleen zegt, de aanbieding van de Verlosser en van de verlossing onderscheiden van alle toebrenging en aanneming, Matth. 20:16. Spreuk. 1:24. Matth. 23:37. In deze zin zal het voor 't tegenwoordige voorkomen te verklaren. En dus is de *roeping* gewoon in de Schrift op verscheiden wijzen benoemd te worden; somtijds een lokken, Gen. 9. Hos. 2:3. Jes. 5:26. Somtijds een trekken, Johan. 6:46. Hoogl. 1:4. Jer. 31:3. Een kloppen, Openb. 3:20. Hoogl. 5:2.

Wat de zaak aangaat; de Roeping is niet anders, dan een nodiging om de Verlosser en de verlossing aan te nemen, op die wetten en voorwaarden op welke Hij aangeboden wordt, Matth. 11:28-30. Jes. 55:1. Namelijk gelijkerwijs een Bruidegom zichzelf en al het zijn aan zijn Bruid aanbiedt om van haar aangenomen te worden als haar toekomstige man; volstrekt op die zelve wijze biedt de Verlosser in het Evangelium Zichzelf, Zijn verlossing, en al het Zijne aan de zondaar aan, en Hij eist niets, dan dat Hij aangenomen worde, op die zelve wijze, op welke Hij Zichzelf aanbiedt Hoogl. 5:2. Hos. 2:12. Openb. 3:20. De algemene daad der roeping is derhalve een aanbieding, een nodiging, welke verscheiden dingen insluit, ten dele het verstand, ten dele de wil, ten dele het aannemen zelve rakende. -

- ? De eerste daad der aanbieding is bezich en werkzaam omtrent het verstand met aan het zelve aan te bieden om aangenomen te worden; God, - den Verlosser, - de Verlossing.
- ? De tweede daad is bezich en werkzaam omtrent de Wil, door aan te raden, om hetgene aan het verstand voorgedragen en aangeboden is, aan te nemen. -
- ? De derde daad is bezich en werkzaam omtrent het aannemen zelve; om door de gedane dierbare en grote beloften, 1 Pet. 1: 4; niet alleen het aannemen zelve van de aangeboden zaken te bevorderen, maar ook de aannemende te bevestigen en te verzekeren van een ontwijfelbare gelukkige uitslag der toe-eigening Matth. 11:28. Johan. 2:37. Openb. 22:17. Jes. 55.5

Diegene uit de Gereformeerde, welke een algemene voorwerpelijke genade voorstaan (ofschoon met een verschillend oogwit en met verschillende onderdelingen) stellen zulks [een algemene roeping van alle mensen hoofd voor hoofd] vast. Het gemene gevoelen der Gereformeerden ofschoon het ene enigszins de algemene roeping, tot God als Schepper, toestaat; ofschoon het insgelijks een algemene [dat is ene algemene NB, van alle die onder de bediening van het Evangelie leven, volgens het verband, J.v.L.] roeping tot de Verlosser toestaat; ontkent bestendig en standvastig ene algemene roeping, Ps. 147:19, 20. Hand. 14:16.

Zo wij voortgaan tot de algemene Roeping, waardoor Hij allerhande [alle als hier voor] zondaars tot de Verlosser nodigt, en tot het deelgenootschap aan de verlossing onder beding van de voorwaarden te vervullen; dan zal de roeping openbaar maken de deugd van Gods genade, waardoor Hij beledigt zijnde de belediger toelaat ter verzoening, dezelve aanbiedt, de middelen voorstelt, en met de uitgezochtste drang- en beweegredenen aanlokt, 2 Cor. 5:18; 19.

C. van VELZEN, DE GEESTELIJKE Mens; Groningen 1759.

Bladzij 74. Maar gij leeft nog, ellendige zondaar en zondaressen! In de genade- en vindenstijd en er is hoop voor ulieden op verlossing van die toekomstigen rampstaat; als gij de Heere in waarheid zoekt en Genade van Hem begeert; waarom zoudt gij dan sterven, daar wij u aanbieden een Evangelie van heil en zaligheid, een Jezus Christus die de Opstanding en het Leven is? Het is een getrouw woord en aller aanneming waardig, dat Christus in de wereld gekomen is om zondaars; ja zelfs de voornaamste zalig te maken. Christus wil ulieden zaligen die de verzenen der verkeerdheid zo ongelukkig slaat tegen de prikkel van alle vermaningen, ontdekkingen en waarschuwingen, gelijk Paulus, die een vervolger der Christenen was. - Zijt gij geestelijk blind en dood in zonden en misdaden, Jezus is Profeet om u geestelijk licht te geven; en wil als Hogepriester al uw zonden verzoenen. Of liever, Zijn nu reeds aangebrachte verzoening u ter vergeving van zonden toepassen; want bij Hem is geen grimmigheid, voor hun die Zijn sterkte aangrijpen, Jes. 27: 4, 5. En daarom bidden wij ulieden als gezanten van Christi wege, alsof God door ons bade: *laat u door Christus met God verzoenen.*

[Overtuigden en bekommerden worden daarop ook bijzonder aangesproken, pag. 75-78, overwaardig daarbij te lezen.]

Bladzij 28o. Gij moet niet staan naar verzegeling, want dat is een grote stap te ver voor u, maar naar het geloof; en wel door de Geest, die ook een *Geest des geloofs* is; ja *der belofte*, van natuurlijke mensen die het van heen begeren, te willen bekeren en hen het geloof te schenken, want dit is Jezus' woord: *die tot Mij komt zal Ik geenszins uitwerpen*, Joh. 6:37. Ja Hij wil gevonden worden van diegenen die niet naar Hem vragen en die niet naar Hem zoeken, en tot hen zeggen: *ziet, hier ben Ik; ziet, hier ben Ik!* Jes. 65:1. Och dat gij tegenwoordig zulk een zalig uur had en zulk een genadige taal van God tot u in kracht hoorde voeren; gij waart gered en behouden. -

F. BURMANNUS. SYNOPSIS.

Boek 6; Hoofdstuk 2.

De uitwendige roeping is niet anders dan de uiterlijke aanspraak aan de zondaar en een nodiging om de zaligheid aan te grijpen. - Alhoewel ook de uitwendige aanbieding der zaligheid niet ten enenmaal van alle inwendige krachtadigheid ontbloomt is, - deze roeping geschied door 't woord des Evangeliums. - En waarlijk dit is geen weldaad die te versmiden is, welke de ganse wereld wegens de komst van Christus ontvangen heeft. Zodat het genoegzaam blijkt, dat het woord der Zaligheid niet te vergeefs, noch buiten enig raadsbesluit ook tot de verworpenen behoort. -¹²

T. H. VAN DEN HONERT. BEKNOPTE SAMENBINDING, Oude Druk 1736.

12

Hetgeen ik tevoren onder de naam van de Hoogleraar Lampe heb aangetekend, moet ook van dezen en van nog enige andere Godgeleerden verstaan worden. Ik voer hun getuigenissen niet aan als bewijzen dat zij doorgaans voor het zo genoemde *nieuw gevoelen* geweest zijn; ik verkies echter te tonen hoe zij gesproken hebben; en het is klaar dat deze grote man niet alleen het woord *aanbieden* gebruikt, maar ook de zaak, die men er gewoonlijk door verstaat, leert. Hoe strikt hij anders zelfs de uitwendige roeping tot de uitverkoornen bepaalt, dordat Hij die NB. uit het besluit der verkiezing, met oogmerk om hun dadelijk te zaligen, afleidt. Men zie tot bevestiging van mijn gezegden 't gemelde werk, Hoofdstuk 39, van 't eerste deel, § 23. Daar hij zegt, dat de verworpenen Gods genade hardnekkig vertrappen. Hoe kap dat geschieden zonder aanbieding der zelve? Hetgeen mij aangeboden, gegeven, geschonken is, 't geen ik heb, dat alleen kan ik vertrappen. Ook laat ik deze en enige andere Godgeleerden spreken, omdat ik in bedenking geve of de Schrijver, waartegen zij als getuigen dienen moeten, in het leerstuk der **Roeping** overeenstemt met de leerregelen der Dordtse Vaders. Al wat hij toestaat komt daarop uit, *dat de leraars die Gods raad niet hebben ingezien, allen wel door 't algemene voorstel van Gods Woord de Weg ter behoudenis moeten bekend maken; doch zonder echter hun het deel en lot, dat zij allen in dat woord hebben, te mogen of te moeten tonen*, dewijl hij wel hartelijk ontkent de aanbieding der genade aan allen, en dus het recht, de vrijheid, en de verplichting van allen, om te mogen en te moeten geloven, op de Goddelijke roepstem, die niet zonder een aanbieding der genade zijn kan, tenzij dezelve in een menselijk en niet gemeend Compliment besta. En alsdan verschilt men, mijns oordeels, niets zaaklijks van de Geestdrijvers die de uitwendige roeping loochenen. Zie onder anderen E.D.P. (Een Dorps Predikant, echter een vermaard. Man; J.C. Apellius) 16de brief aan KLEMAN, bladz. 529. En waarlijk had onze schrijver begrepen dat zijn stellige taal, Bladzij 83, 1, 2, 3, 4, en Bladzij 106 tot 108 onder A, óf een aanbieding der genade in de Evangelieprediking stelt; óf die roeping, ten opzichte van de niet uitverkoornen, in een menselijk Compliment verandert, dan had hij gematigder moeten zijn in zijn woordelen over, anderen. Och, ware 't zo geweest! Dan had men zijn werk niet gezien, want het laatste zal hij immers niet willen staande houden.

§ 77. Deze menen [de leraars § 76] prediken niet alleen voor de Uitverkoorne; maar ook voor die welke God in het Testament der genade heeft gelieven voorbij te gaan. De Heilige Geest evenwel werkt op die prediking het geloof alleen in de uitverkoornen omdat Hij dat alleen gelijk als in last heeft. Maar deze Gezanten Gods prediken 't woord voor alle die hun voorkomen.

§ 78. De reden waarom - is daarin gelegen: ¹³

§ 79. Dat de uitverkoorne met de voorbijgegane in deze wereld onder elkaar vermengt zijn; zodat de afgezonden Prediker de voorbijgegane van de uitverkorene door een onfeilbaar oordeel niet weet te onderscheiden. De Gezanten Gods hebben deswegen alleen in last om de mensen, zonder onderscheid, door overtuiging der waarheid te bewegen tot het geloof; om dus te zien wien ze uit de mensen mochten winnen, en tot bekering brengen; 2 Cor. 5:11. Wij dan, wetende, de schrik des Heeren, bewegen de mensen tot het geloof, &c.

§ 80. Ook geschiedt dit zonder onderscheid, omdat alle mensen, ook zelf de voorbijgegane; verplicht zijn, zich door die weg die 't woord des geloofs openbaart, te herstellen, ten einde zij aan God volgens hun plicht mochten voldoen; want zij zijn door eigen schuld onmachtig geworden de wet te volbrengen; dit evenwel kan God niet versteken van Zijn Recht om van hen de voldoening te eisen.

§ 81. Men moet derhalve zich wel wagen dat men de prediking des Evangeliums aan de voorbijgegane voor een onnut en vergeefs ding rekene; want dient die prediking hun tot geen bekering, zij dient hen ten minste om hun alle voorwendsel voor hun onbekeerlijkheid te benemen, en om hen in die grote dag onverontschuldig te stellen. Hoe licht zou de zondaar zeggen, dat hij zich zou hebben bekeerd indien hij de weg tot bekering gekend had; en dat alleen de onkunde van die bekeringsweg de oorzaak is dat hij zich niet bekeerd heeft? Om hem dit voorwendsel nu af te snijden zo maakt God hem door Zijn gezanten de weg ter bekering bekend, opdat hij in die groten dag niet zou kunnen zeggen, dat hem de ware bekeringsweg nooit is geopenbaard.

§ 82. De Zondaar heeft ook geen recht om zijn verontschuldiging ten dage des oordeels in zijn onmacht ten goede te zoeken. Want behalve dat hij nooit zijn best gedaan heeft om zijn krachten in dezen te peilen, om eens te zien wat hij in het goed doen wel zou vermogen, zo heeft hij die onmacht ten goede ook aan God niet te wijten, want Die heeft hem recht gemaakt. ---

§ 90. En zo zien wij hoe de erenis des eeuwigen levens – in de prediking des Evangeliums aan de mensen gelijk als uitgeboden wordt om daardoor hun geloof in Christus gelijk als uit te lokken. -

W. van IRHOVEN. Gronden van 't verzekerd Christendom.

Bladzij 129. De enige grond waarop men Christus mag en moet aannemen, is niet in maar buiten de mens; niet in enige deugdelijkheid in de mens, maar alleen de genadige belofte des Vaders, en de aanbieding en genegenheid van Christus, de algenoegzame Borg. - Dit niet in acht genomen zijnde, zullen zeer licht van tijd tot tijd de

---

¹³ Deze beide redenen, worden nog eens herhaald pag. 94. De Hoog. Eerw. Schrijver schijnt dus de eerste reden op zich zelve niet genoegzaam te hebben gekeurd.

alldroevigste verbijsteringen en verwarringen van de uitverkoornen voortkomcn. 't Is veelzins zo gesteld dat men in zichzelf al wat zien wil eer men tot Christus de toevlugt nemen durft. Maar wanneer men dan niets in zich vindt, wordt er onvrijmoedigheid geboren; men raakt vol twijfelingen, angstvalligheid houdt ons van Christus af; en men blijft in veel benauwdheid omzwerven. Maar op dit onderscheid hier wel gelet zijnde, is er geen gevaar. En zeker wij kunnen niets in ons hebben, veel min in onszelf zien als door Christus; Johan. 1:16, en 8:12. E zo is het gans verkeerd, dat wij niet eerder naar Christus zouden willen of durven gaan, voor en elleer wij wat hebben en wat zien. Andere dingen kunnen er zijn, welke een mens naar Christus drijven, en naar Hem doch omzien, zoals gebrekkelijkheid, beladenheid met zonden, enz. Maar daar mag geen ander fundament, of grond zijn waarop hij Hem mag aannemen als de bovengezegde belofte, aanbieding en genegenheid. Bijvoorbeeld, gebrek aan spijze kan een bedelaar wel een beweegreden zijn, waarom hij van een rijke een stuk geld begeert; doch, dat kan de grond niet zijn, waarop hij dat geld eigent en aanneemt; maar deze is alleen de aanbieding en gift van de rijken; want zonder deze was 't nemen van het geld, ofschoon hem hongerde, een dieverij.

W. THEMME. KERKREDENEN, Utrecht 1734.

2^e Deel, Bladzij 726, 727.

Nu moet ik tot u mijn rede voeren, onkundige, onherborene, ongelovige en onbekeerde zondaren. Ziet! de God der Goden, de Koning der ere staat voor de deuren van uw harten, en is genegen, om tot u in te komen met een volle zegen des Evangeliums; zo gij maar bereid zijt om Hem met de offerande van een gebroken geest te ontmoeten, en u gewillig aan Hem over te geven.

Gij dan, wie gij zijt, van wat staat, of waardigheid, of zielsgestalte; grote en kleine, rijke en arme, oude en jonge, dienstknechten en dienstmaagden, en voorts alle die hier tegenwoordig zijn; ik roep u toe: de Koning, de Koning der Ere staat aan uw deuren te kloppen, en wil dat gijlieden u met al de uwe aan Hem over geeft, om Hem alleen te leven en te sterven; en beide uw ziel en lichaam Gode te stellen tot levendige, heilige en welbehaaglijke offeranden 't twelk is onze redelijke Godsdienst. Dies bid ik u, alsof God door mij bade: doe Zijn Majesteit geen kleinheid aan veracht het aanbod Zijner genade niet, laat hem niet te vergeefs kloppen, en vruchteloos heengaan, noch drijft de spot niet met zijn boden; die u van Zijnentwege het goede boodschappen. -

Bladzij 1025. Maar is het onze plicht om van Sions hoogten te roepen en door een gedurige Prediking de weg te banen voor de Koning der Ere? Dan voegt het ulieden, om ons aandachtig te horen en door geloof en bekering een ingang te geven in uw hart. Is Hij dan uw Heere, zo buigt u voor Hem neder, en aanbidt Hem in de Heerlijkheid Zijns Heiligdoms. Dit is de Verbondsplicht die wij uit Zijn Naam aan ulieden bekend maken, en met alle klem van reden hebben aangedrongen. Dit eist de grootheid van Zijn Majesteit, waardoor Hij boven alle goden der volkeren ten hoogste verheven is. Dit vordert de wet van dubbele verbintnisse, die hij beide uit kracht van het Scheppings- en Verlosingswerk op onze zielen gelegd heeft. Die roept Hij Zelf tot alle Volken, Talen en Natiën: [NB.] Jes. 55:22. *Wendet u naar Mij toe, en wordet bebouden, o alle gij einden der aarde, want ik ben God en niemand meer.*

FRANCKEN STELLIGE GODGELEERDHEID.

2de Deel Hoofdstuk 24. God roept allen die onder de bediening des Evangeliums behoren.

- ? Bewijs 1: De Lastbrief der Leeraren,¹⁴ die iedereen die onder het Evangelium leeft, achtervolgens Gods bevel tot Christus, van Gods wege moeten nodigen, 2 Cor. 5:20.
- ? De uitnodiging van alle, zonder enige bepaling. In 't algemeen nodigt God alle tot Zijn gemeenschap, Jes. 55:1; Joh. 7:37. In 't bijzonder wordt iedereen zo genodigd tot geloof aan het Evangelium, gelijk hij genodigd wordt tot bekering, welke vermaning immers iedereen raakt, Markus 1:15. Dies moeteu alle die onder de bediening des Evangeliums leven ook geroepen worden, en Christus moet hen in ZijnWoord worden aangeboden.

FRANCO DE BRUIN. LEER UIT JESUS' MOND.

3^e Leerreden over Markus 1: 15.

Daar het Koninkrijk Gods uitgeroepen wordt, en redelijke mensen daartoe geroepen worden, met aanbidding van hetzelfde aan hen, ... wat is gepaster, wat meer overreen komende, als dat deze mensen tot zichzelf komen, en van hun van God vervreemd bestaan en gedrag zich afkeren, en zo zich tot het Koninkrijke Gods toekeren? En teffens wat is gepaster, wat meer overeenkomende, als dat *ze* ook onder achtgeven op zo groot een Zaligheid, met hart ziel, en alle genegenheid, tot dat Koninkrijk uitgaande, het aanvaarden en er zich innig voor openstellen, om het met deszelfs volheid van Zaligheid te ontvangen. Immers zich, bekerende, doet men niet anders als zonden en de hoogste onwaardigheid voor God belijden, zijnde niets wonderlijker als dat zulk geheel onwaardigen, die dood en doemwaardigen zijn, niet alleen nog zaligheid aangeboden wordt, maar zelfs een allerheerlijkst koninkrijk, waarin men de genade en barmhartigheid van God niet genoeg kan verheffen

En is 't dat men gelovende aan het Evangelium, met een aannemen van hetzelfde en deszelfs inhoud, het Koninkrijke Gods ontvangt, wat is het als dat men het uit louter genade ontvangt, daar men het ook niet ontvangt als alleen in de vergeving der zonden, die men door het geloof in Christus verkrijgt? O! alles wordt hier als genade aanschouwt., als genade erkent, als genade geroemd, en het einde van alles is de prijs der heerlijkheid van Gods genade.

Men heeft wel onderscheiden het Evangelium, en de *Prediking* van het Evangelium. Behoort eigenlijk geen plichtvorderen tot het Evangelium; 't behoort wel degelijk tot de *Prediking* van het Evangelium; dat trouwens hier allerklaarst is. Jezus predikende het Evangelium des Koninkrijks Gods, roept niet alleen, zo predikende het Koninkrijk Gods uit: de tijd is vervult, en het Koninkrijk Gods nabij gekomen, maar ook roept Hij

---

¹⁴ Zou de Heer Francken en zo veel vermaarde Mannen als ik doe spreken, de Lastbrief, om allen het Evangelie te verkondigen, allen Gods genade aan te bieden, met bidden en smeken dat elk zondaar geloven mocht, ook gekend hebben? Wie kan geloven, dat een der Nederlandse leraren gediend is met de aanmerkingen van de Heer van Woensel deswegens?

daar bij, bekeert u en gelooft het Evangelium; welke laatste zowel tot zijn prediken behoort als het eerste.

PLANTINUS. EBEN-HAEZER en LEERREDENEN.

Over 1 Cor. 5:19. Bladzij 127, 128.

Wat was dan des Apostels gezantschap alverdovend heerlijk? Wij Zijn gezanten van Christus' wege, alsof God door ons bade. Niet vreemd derhalven dat ze het zo gewillig uitvoerden. Wij bidden u van Christus' wege: laat u met God verzoenen.

Het einde hunner werkzaamheid was: Laat u met God verzoenen. Van de Verzoening als voorheen opgehelderd, meld ik niet. Hier hebben wij te zien, hoe de mensen zich met God laten verzoenen; volgens des Apostels doel, is dit, dat zij de Verzoening van God de Vader volgens Zijn genadewil uitgedacht, en van God de Zoon, zo liefderijk door Zijn lijden en gehoorzaamheid, uitgewrocht en hun door het woord der Verzoening zo vriendelijk aangeboden, dat zij die Verzoening door het geloof moeten omhelzen en zich daarvan verzekeren. Enz.

KULENKAMP. VOORBEELD der gezonde woorden.

Bladzij 263, 264.

Wat verfraat gij door de roeping wanneer gij ze wat riuimer opvat, en de uitwendige noemt?

Antw. Daardoor versta ik niet anders dan de uitwendige verkondiging van Gods woord, of, dat voorstel dat God in Zijn Woord doet; en door Zijn gezanten van Zijnen 't wege laat doen aangaande de weg der Zaligheid, latende allen zonder onderscheid, die onder de bediening des Woords leven, ernstig en op een overtuigende wijze nodigen om het heil door de Borg verworven, te omhelzen en tot God en Zijn gemeenschap te komen. –

Dat zich deze roeping verder, uitstrekke dan tot de uitverkoornen. ... Dat deze roeping van de zijde Gods zij een ernstige nodiging des Zondaars.

T. VAN SCHELLUIJNE. Vooreden voor 't Avondmaals Boekje van H. Lussing.

Bladzij 21

Het kleinachten van een zichtbare Kerk, of vergadering van mensen, waaronder de ware gelovigen, met onbekeerde mensen, vermengt zijn, is strijdig met de Godlijke huishouding, die meebrengt dat door een algemene roeping bij welke niemand van de aangeboden genade wordt uitgesloten dan om moedwillige verwerping, het voornemen van de verkiezinge die naar de genade is, wordt uitgevoerd zodat het gulden overblijfsel van het heilig zaad onder zo een zichtbare Kerkgenootschap, verholen is, als onder een schors zonder welke het niet tot rijpeid komt. -

A. SCHULTENS CATECHISMUS, uitgegeven door BARUETH.

Ín de Verklaring der 21ste Vraag 1ste Deel bladzij 140, 141.

Derhalve, onze Catechisinus alle zulke [Zielverdervende] leerstellingen des Pausdoms met een slag zullende terneervellen, heeft als een wezenlijk deel van het zaligmakende geloof, in de derde plaats [zeer verstandig] opgegeven; een zeker vertrouwen hetwelk de Heilige Geest, door dat Evangelium in mijn hart werkt, dat niet alleen anderen maar ook mij vergevinge der zonden, eeuwige Gerechtigheid en zaligheid van God geschonken zij, uit louter genade alleen, om de verdiensten Christi wil. Het blijkt dan middagklaar dat deze stelregel van onzen Onderwijzer, die tastelijke twijfeling rechtsreeks naar de keel steekt; als door welke men verklaart dat het een verwaande en roekeloze daad zijn zou als iemand de genade Gods, zo algemeen in het Evangelie aangeboden, zich zelve in het bijzonder zou durven toe-eigenen. En, diensvolgens moeten die woorden van onze Catechismus niet buiten derzelve oogmerk, getrokken en uitgerekt worden, alsof door dezelve hoogste trap en mate des geloofs bedoeld en beschreven werd, en alsof men hier moest veraan die wederkerende geloofsdaad (zoals men ze in onze scholen noemt) waardoor een gelovige ziel nu alle verzoeken te boven, en een méér dan overwinaar is, staande nu al vast en onbeweeglijk en roemende in de Heere. Naar mijn oordeel wordt in die woorden alleen bedoeld de rechtstreekse geloofsdaad [waar door men naar Christus gaat] welke daad volstrekt nodig is, om het heilvattend geloof te oefenen; nademaal ik Christus niet kan aangrijpen en mij in 't bijzonder toepassen, tenzij ik God die zulks verzekert, dat toevertrouw, dat niet alleen anderen maar ook mij bijzonder Christus aangeboden worde, en diensvolgens ook mij vergeving van zonden GESCHONKEN zij. Door welke laatste spreekwijze niet moet verstaan worden een vergeving van zonden, nu alrede en met de daad verkregen en aan mijn conscientie verzekerd (zoals veel geleerde Mannen zich hebben verbeeld) want aldus zou de Catechismus hier een belachelijke cirkel gemaakt hebben, die de Wederpartijders ons ook hebben aangewreven; maar alleenlijk wordt hier te verstaan gegeven, een vergeving der zonden, welke uit louter genade gegeven wordt aan alle gelovigen, en welke ook mij zal gegeven en geschonken worden, zo ik maar geloofd zal hebben.¹⁵

---

¹⁵ Om het klemmende dezer verklaring te gevoelen, moet dit stuk in 't verband gelezen worden. De reden der plaatsing van hetzelfde, en de twee volgende is om te doen zien hoe onredelijk het is, dat **Van Woensel, de Schrijver der Bedenkingen**, zo verachtelijk spreekt, van degene die hier door het Schenken, een Schenking in de aanbieding verstaan; niet alleen omdat zulke grote Mannen dat gevoeld en beweerd hebben, maar ook, omdat er geen zouteloze, maar gewichtige redenen voor pleiten. Of zou, die Schrijver in ruim 45 Jaren zoveel verstand verzameld hebben om een Schultens, een Temmink, een De Leeuw, een Comrie en anderen, te weerleggen? Zou hij, al studeert hij nog 45 Jaren, wel daartoe de man worden? Intussen verenig ik mijn hart met de nog betreurd wordende De Leeuw, als hij zegt: „Het is jammer dat ons Heidelbergs onderwijs in dit gewichtig stuk niet eenstemmig begrepen wordt, en daardoor over deze waarheid enige donkerheid schijnt plaats te hebben. Ik weet bij ondervinding dat er geen andere weg in 't middelike is om de ware mening te bepalen, dan de weg van overreding.” Die ook alle redenen voor de andere verklaring, kort bij elkander en onverbeterlijk opgegeven wil zien, leze in de reeds gemelden 16de Brief aan KLEMAN bl. 493 – 496; of Van Aalst, proeve des Geloofs; of d' Outreïn en Lampe Catechismus op vraag 21.

TEMMINK over Johannes 17:20.

Bladzij 342, 343.

Voor mijzelf geloof ik, dat men doorgaans het woord Schenken in een andere zin opvatte dan het moet verstaan worden, te weten, dat *GESCHONKEN ZIJ* betekent in de dadelijke bezitting gesteld te zijn. Doch dit dunkt mij kan het niet zeggen:

(1) als ik geloof het goed reeds te hebben, zo dient mijn geloof niet meer om er eigendom aan te krijgen of zelfs, niet om van dat eigendom verzekerd te zijn; dewijl het *geloof dat ik voor God rechtvaardig ben* reeds is de verzekering mijns gmoeds van die weldaad. Derhalven zal een geloof tot rechtvaardiging hoegenaamd niet meer te pas komen.

(2) Als men dat schenken verstaat als een stellen in het dadelijk eigendom, is mij altijd vreemd voorgekomen waarom de woorden er bijgevoegd zijn: *Dat niet alleen aan anderen vergevinge der zonden. enz. gschonken zij.* Bemoeit de ziel, werkzaam zijnde in haar geloof tot rechtvaardiging zich zoeker, wat andere hebben of verzekerd zijn te hebben?

Daarom (3), kan men liever het Schenken begrijpen van de daad van AANBIEDING of toereiking, die mij nog niet tot een dadelijk bezitter maakt, voordat ik mijn hand uitsteke, het toegereikte goed aanneme en mij dus toe-eigene. Dan zie ik, dat zeer natuurlijk hier die woorden inkomen, dat de gerechtigheid niet alleen aan anderen, maar ook aan MIJ GESCHONKEN zij. Want de ziel, die reeds zeker weet en voor waarachtig houdt al wat haar, van Christus geopenbaard wordt, en die door gevoel van haar ellende Hem voor haar zo nodig en begeerlijk vindt, durft doorgaans, zodra niet geloven, dat voor haar zal zijn, en kan zo lang ook niet komen, hoe begerig zij moge zijn; tot die daad van, bijzondere toeëigening voor zichzelf. Zij gelooft wel dat Hij voor zondaars in de wereld is gekomen, maar vreest al, dat het voor andere zij, die niet zo lang, of zwaar gezondigd hebben, of meer verootmoedigd en ernstiger zijn. Doch de Onderwijzer wil dat niet alleen, zal de ziel gelovig kunnen toetasten, de ALGEMENE AANBIEDING aan anderen moet geloofd worden, maar ook de bijzondere aan mij. En als ze daarin licht krijgt, dat Jezus zulke zondaars hebben wil als zij is, en dat Hij haar in 't bijzonder dat heil aanbiedt, dan kan en durft zij dat ook aannemen, en krijgt er dus eerst dadelijk gemeenschap aan. Dat is dat aannemen van al Christus' weldaden uit de 20ste antwoord van de Catechismus. 't Welk geschied, als zij dat bijzonder SCHENKEN, GEVEN of AANBIEDEN GODS aan haar geloofd.

(4) En dat de Opstellers van de Catechismus dit Schenken zo verstaan hebben, dat er mijn daad van aannemen eerst bij moet komen eer ik het goed dadelijk hebbe, kan verder blijken uit de 60e antwoord, daar, zij de gelovigen ook doen zeggen, *dat God mij de volkomen gerechtigheid en Heiligheid van Cbristus schenkt en toerekent zo verre ik zulken weldaad met gelovigen harte aanneme.* Héb ik het reeds, zo komt geen aannemen te pas.¹⁶

---

¹⁶ Heeft een onzer Leerarea onder diegenen behoord, welke tot het laatste ogenblik bleven volharden bij de oude leer die zij altijd gepredikt hadden, (Zie Van Woensel Bladzij 23, Voorr;) 't, was deze. Zie die roem hem gegeven door zijn twee deftige Lijkredenaars, Boskoop, Lijkrede Bladzij 32 en Eck Bladzij 31. Niemand denke, dat de Heer Temmink alleen over dit antwoord van de Catechismus zo dacht. Neen. De daar belegde gronden, het Schenken, geven, algemeen aanbieden, enz. houdt zijn Eerw. in 't gehele

I. DE LEEUW. Het geloof in deszelfs aard en vrucht verklaard. Rotterdam 1778.

Bladzij 10-16.

Deze weldaden [vergeving der zonden enz.] vertrouwt het oprecht geloof, *dat niet alleen aan anderen, maar ook aan mij uit louter genade, alleen om de verdiensten van Christus geschonken zijn.* Hoe geschonken zijn? Geschonken in de aanbidding, zodat het daar op dadelijk moet aangenomen worden om het deelachtig te zijn. Dit schijnt mij toe de ware bedoeling van ons Heidelbergs onderwijs te zijn en bijzonder onze aandacht te vorderen. Enz. enz.¹⁷

J. WILLEMSSEN. HARTSTERKTE IN JEHOVAH, Middelburg, 1775.

Bladzij 2. De Vindenstijd voor de zondaar is de tijd van Gods langmoedigheid; of Zijn genadetijd waarin God hem noch laat opwekken tot bekering en het heil in Christus laat aanbieden, dat heden waar hij is, hij nóg Gods stem hoort, Psalm 95:9. - Enz.

PEIFFERS, in zijn voorreden voor WITSIUS over de Antinomianen.

Bladzij 100, 103.

Hij gelooft ook inzonderheid de waarheden, in betrekking tot zichzelf, toen hij nog onbekeert was, en zonder waar geloof in Christus. Begon hij zijn geloof in die onbekeerde staat niet, met te geloven dat hij voor zijn persoon in Christias was uitverkoren, dat Christus als zijn Hoofd voor hem was gestorven en opgewekt en hij in Christus dat zijn zonden hem vergeven waren; want dat moest hem dan van God, óf door een uitwendige openbaring buiten de Bijbel, óf door een inwendige inspiratie zijn

---

werk onder 't oog. Zie onder andere bladzij 233, 312, 313. Bladzij 354 zegt Hij: "Hij laat u het verbeurde leven en de aangenamen dag der Zaligheid om van alle die (gemelde) gelegenlieden gebruik te maken. En hebt gij nu en dan bijzondere overredingen, klopping en werk daaromtrent, het is, of Hij onder de algemene stem tot alle einden der aarde uw naam in 't bijzonder noemde, zeggende: Wend u naar Mij, en wordt bebouden! Geloof in het Evangelium. -

¹⁷ Ik durf het aan alle kundige en onbevooroordeelde lezers wel ter beoordeling overlaten, of deze weinige regelen ter in 't lichtstelling van Johannes 6:32b niet meer gezonde oordeel en uirlegkunde ademen dan de langdradige verhandeling van de Heer van Woensel over dezelve, die oomtrent 100 Bladzijden bestaat. En of de Heer De Leeuw zijn stuk, al of niet onwederleggelijk bewezen heeft. En wil men op die gronden dezelfde stof opzettelijk behandeld zien, men zie de Leerrede daarover in 't gemelde Werk, Bladzij 100-118.

In dit, de twee voorgaande, en andere stukken komen zoveel duidelijke bepalingen der woorden, geven, schenken, geschonken, aanbieden, welmenend, enz. voor, dat ik het volstrekt onnodig acht over dezelve iets meer te zeggen. Indien de **Heer van Woensel** slechts de bepalingen der kundigheden van de Heer E.D.P. in gemelde 16^e Brief van bl. 487 tot 498 (welke hij denklijk wel zal gelezen hebben) verstaan had, dan ware 't dunkt mij, onmogelijk, dat hij tegen het woord en de zaak die men door aanbieden, enz. verstaat, zo nieuwmodisch had kunnen scherm. Men zie ook bij de grote APELLIUS de kundigheden van roepen, aanbieden, enz. bepaald, in zijn vervolg van Aanmerkingen, voorrede bladzij 30. Zelfs stelt zijn eerw. het woord *geschonken* ook met *aanbieden* in gelijke rang. Par. 35. **Zeker het misbruik daarvan neemt het rechte gebruik niet weg.**

geopenbaard. Want in de Bijbel staat dat niet, ofschoon het zeker bij God bekend is en in Zijn verborgen boek beschreven. Maar hij geloofde allereerst hetgeen Gods woord zegt, namelijk dat hij een Kind des toorns, dat hij zich niet bekerende moet sterven, en niet in Christus gelovende alreeds is veroordeeld. Wordt hem Christus in al Zijn volheid, voorgesteld, om Hem voor zich te erkennen voor, Degene die Hij is en Hem voor zich aan te nemen, met belofte van vergeving der zonde en zaligheid, .. zijn geloof stemt deze waarheid van dat Evangelisch voorstel toe, gelooft derhalve dat niet alleen anderen, maar ook hem Christus wordt, [NB] GEGEVEN, of AANGEBODEN, Joh. 6:32, 33. Maar wanneer hij nu Christus [NB.] DADELIJK op die voorstelling en aanbieding door krachtdadige genade bewrogt, heeft aangenomen, dan verklaart God hem, volgens de toepassing van het eeuwig testament, door het verbond der genade in het Evangelie voorgesteld, nu dadelijk eerst in de uitvoering voor zulk een als hij te voren nog niet was, en derhalven ook nog niet kon verklaard worden, namelijk voor een verzoende met God, die de zonden zijn vergeven. enz.¹⁸

SCHRADER. DE WEG DER GERECHTIGHEID, Amsterdam 1762.

Bladzij 260, 261.

Zegt men nog de mens is niet eer geschikt om tot Jezus te komen; de gezonde hebben geen Medicijnmeester van noden; Jezus roept geen rechtvaardigen, den armen wordt het Evangelie verkondigd; het is waar dat de mens eerst arm moet worden, zal hij een Borg nodig hebben, (latende nu de plaats Matth. 11 daar, of zij niet op lichamelijke arme ziet) men moet ziek zijn of men heeft geen Medicijnmeester nodig; maar deze dingen worden in ons niet vereist als voorafgaande, conditien op welk wij recht zouden hebben om te komen, maar anders niet. Aan vermoeide en belaste wordt de rust beloofd. Maar sommigen menen dat alle mensen zo zijn; Zie Kennedy. Terwijl men in de staat der zonde geen rust kan hebben. Alhoewel ik niet van dat gevoelen ben, denk ik toch niet, dat de vermoeide rust beloofd wordt omdat ze vermoeid zijn, maar op hun komen tiot Jezus. En dat niet alleen vermoeide tot Jezus komen moeten, maar alle einden der aarde worden tot Hem geroepen, Jes. 45:22. Predikt het Evangelie alle Creaturen, Markus. 16. Die wil die kome, Openb. 22. Wij bieden Christus, de zaligheid in Hem, alle creaturen aan; alle mensen. En zij xullen verdoemd worden die het eeuwig leven hetwelk hun AANGEBODEN is verstoten. Hand. 13. Christus moet met volle ruimte de onbekeerde aangekondigt worden, als Die alles in hen doen moet. Gelijk het eerste Evangelie Adam en Eva werd aangekondigt, [NB] toen zij dood waren en in de strikken des duivels gevangen lagen. Maar men moet onderscheiden

---

¹⁸ Zie ook zijn Eerw. *Geloofsvastigheid* van bladzij 811-829. Ik twijfel er niet aan dat, wanneer de Heer Peiffers nu, dit verschilstuk behandelde, (dewijl men sinds de tijd dat zijn Eerw. schreef tot nu, elkander beter heeft leren verstaan), of zijn Eerw. zou nu niet alleen zeggen er schuilt geen kwaad, maar ook, er schuilt waarlijk goed; en de schriften over dit onderwerp, sinds die tijd uitgegeven, zowel met goedkeuring aanhalen, als die van BOSTON, MARSHAL, enz. als zodanig zijn aangehaald. Ik denk dikwijls, als ik aan de beschuldigingen van de Heer van WOENSEL denk; aan de woorden van zijn Eerw. Bladzij 812. „ Immers heb ik dit dikwijls met deze mijn oren.gehoord, ook kan ik het met honderd plaatsen uit die Schrijvers bewijzen." Zie dezelve in verband.

dat het wat anders is, iemand uit het Evangelie te troosten, en het brood der kinderen aan honden te geven; maar wat anders godloze uit te lokken en moed te geven. Spreuken 9:6. Verlaat de slechtigheden, en leef!

BUURT. BESCHOUWENDE GODGELEERDHEID, 5^e stuk

§ 1177. De ondervinding laat ons niet toe te twijffelen dat er vele, die uitwendig door het woord geroepen worden, aan die roepinge weigeren gehoor te geven. Dit wordt bevestigd door de Heilige Schrift. –

Bij hen alleen heeft de uitwendige roeping een zalige uitwerking, die tevens met de inwendige, waarvan wij zo aanstonds gaan spreken, verwaardigd worden. Over het verschil der uitwerkingen van de prediking des heils (spreekt de Zaligmaker zeer nadrukkelijk in een gelijkenis, Matth. 13.

De aard der zake leert, hoe schandelijk en rampzalig het zij de vriendschap Gods, die Hij ons AANBIEDT te verwaarlozen; vergelijk par. 61, en 121. Ook zijn de uitdrukkingen, die de Heilige Schriften hier omtrent gebruiken, alleropmerkelijkst; zie wederom Spreuken 1:24 enz. enz. De verwijtingen van Jezus aan de Joden, in de welke Zijn krachten het meest geschied waren, en die zich niet bekeerd hadden, Matth. 11:20-25; dienen mede zeer tot onze waarschuwing;

J. H. WESTERHOEF, JESAIAS TEMPELGEZICHT.

Bladzij 114, 115.

En wat kan u terug houden? Geen zonden; want aan de aller wederspanningsten wordt ook genade aangeboden, en vrijheid van gevangenis en banden. Het koste de hals, zo iemand niet geroepen tot de Koning Ahasveros kwam, ten ware hem de Scepter werd toegereikt. Maar hier vindt een verlegen zondaar een vrije toegang tot de Troon aan deze reikt de Koning Zijn genade scepter toe, met toeroepingen: genade; genade! En, leeft; ja leeft in uw bloed. Indien een doodschuldige, die op de hals gevangen zat, weigerde een smeekschrift in te leveren tot behoudenis van zijn leven, zou deze niet met reden voor een krankzinnige gehouden, worden? Maar hoe zult gij voor de Heere en voor uw onsterfelijk geweten dit verantwoorden, daar u het leven en de vrede aangeboden worden, dat gij u niet behouden wilt om uws levens wil? Enz. Enz.¹⁹

G. BONNET, LEERREDENEN 2^e Deel.

Over 2 Cor. 5:21. Bladzij 396; 398.

---

¹⁹ Zulke hartige en ijverige Evangelietaal is in de toepassing op deze Leerredenen doorgaans te vinden. Dus stemde deze rijkbegaafde Heilgezant in, met de betuiging van een ander geliefd Leraar in Neerlands Kerk, voor enige jaren in een brief aan de Heer van Woensel als aan een onbekende vriend geschreven: „Ik tracht in dke leerreden Christus te prediken, het Evangelie wijd open te zetten, en Christus in het Evangelie ruimschotig aan te bieden, zodat al die wil, maar moet komen, en nemen van het water des levens, om niet.

Rijke stof van dankbare verwondering! wegens zulk een wijsheid, waardoor gerechtigheid en genade zich 't zamen verenigen, tot heil van zondaren; wegens zulk een liefde, zo groot, zo alles overklimmend, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft tot behoudenis van verlorengaannde stervelingen. Ja maar ook vaste grond van troostrijke verzekering! Heeft de Opperste Rechter Zelf zulk een Borg verordineerd, en Hem tot zonde gemaakt, hoe zal Hij niet met Hem alle dingen schenken; en is het God die dus rechtvaardig maakt, wie zal dan verdoemen? Rom. 8. vs. 32, 33, 34.

Waarde Toehoorders, zijn deze dingen alzo, welk een reden van aandrang en aanmoediging is er dan niet, om ons het voorstel van het Evangelie te laten welgevallen? Wat wordt er van ons afgevorderd? Wij moeten ons met God laten verzoenen. En wat vooronderstelt dit? Dat wij van nature vijanden van God zijn, en ons tegen Hem, tegen Zijn genadige aanbieding, verzetten. Wij moeten dan deze vijandschap afteggan, en ons met God laten bevredigen. Billijke eis, heilrijk bevel!

BOERS, De gelijkenis van de verloren zoon, Utrecht 1776.

Trouwens! deze is de heilvolle Waarheid, tot welke ftaving, zoals wij gezien hebben, deze ganse gelijkenis door de Zaligmaker gebezigd wordt. En zeker, wij kennen geen verband tussen de gebruikmaking van onze natuurlijke vermogens geholpen door een algemene bewerking van de Geest, en het dadelijk ontvangen van Gods Zaligmakende genade; wij vinden in Gods Woord geen de miste grond voor zulk een stelzel²⁰ maar wij

erkennen een onwrikbaar verband tussen een oprlechte, en door de bijzondere werking van de Geest teweeg gebrachte bekering en geloof in Christus, en tussen de wederverkrijging van Gods gunst en gemeenschap; die toch tot Cbristus komt zal geenszins door Hem worden uitgeworpen; en die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwig leven. Alle bekommelingen en twijfelmoedigheden derhalve hieromtrent, moeten als God beledigende en Zijn waarheid en getrouwheid honende worden aangemerkt en verworpen. Enz. Enz.

DE HAAS. PRAKTIKAAL VERTOOG over de 32ste PSALM.

Bladzij 279-291.

Deze twederlei verzoening met God, naamlijk met God als Rechter, en met God als Vader, (waarvan wij reeds meermalen tevoren gesproken hebben in de Verhandeling

---

²⁰ Niets is mij, en velen ongezoatener, ongegronder, enz. voorgekomen in het werk van de Heer Van Woensel als de opgedrongen beschuldiging, alsof al de Voorstanders der ruime Evangelie-Prediking, voor het gevoelen, 't welk men de Eerw. Heer KLEMAN toeschrijft, moeten zijn. Had ik lust om vergelijkingen te maken, ik kon tonen met wat recht men hém daarvan ook kon verdenken; zie slechts zijn werk bladzij 101 aa. Doch! wat durft een man niet schrijven, die de Hoog Eerw. DE MOOR bladzij 201 duidelijk onnauwkeurigheid ten laste legt; die op eenmaal meer dan honderd doorgeleerde Mannen weerspreekt en hen, noch niemand, bevoegd oordeelt, om een rechtmatige uitspraak over zijn werk te doen, tenzij men volstrekt denkt als hij? Vorrede blz. 27. Ik wens liever geen meester, noch meeste te zijn, Matth. 23:10-12.

van vers 1, 2 en 5, dient hier wederom in acht genomen, zal men de zin vatten waarin des Heeren gunstgenoten moeten begrepen worden, de verzoeningsweg te gaan; ... -

- Dit hun misverstand wordt nu weggenomen en de taal der Opperste Wijsheid, wordt nu in hun geöpend Verstands-oor datgene hetwelke dezelve waarlijk is, namelijk een allerruimste aanbieding, waarvan niemand wordt uitgestoten.

[Een noot van gemelde Auteur.]

Mogelijk zal de een of ander vragen, of ik hier niet ongelijk ben aan mij zelve, terwijl ik in de Verhandeling van het tweede vers van dit Zangstuk, uitdrukkelijk gesteld en beweerd hebbende, dat de genade van God aan sommige bepaalde Personen, voor de tijden der eeuwen gegeven is in Jezus CHRISTUS, nochtans in de Verhandeling van dit 88ste meermaalen als een gewichtige waarheid veronderstel dat alle mensen die onder de bediening van het Evangelie leven, in de ernstige Roeping en aanbieding van het Evangelie begrepen zijn.

Mijn antwoord op deze bedenking is, dat, dezelve niet zozeer tegen mij gemaakt wordt, dan wel tegen de Bijbel. Dat namelijk sommige bepaalde Personen met uitsluiting van anderen, voorwerpen van Gods eeuwige geheel vrijmachtige liefde in Jezus CHRISTUS zijn, leert de Bijbel zeer klaar; dat God de aanbieding Zijner genade, met alle ernst uitstrekt tot allen, die onder de bediening van het Evangelie leven, en dat alle mensen tot Gods gemeenschap in Jezus Christus als tot een allerkostelijkste maaltijd van God op de welmenendste wijze, geroepen worden, leert de Bijbel insgelijks zeer klaar.

Maar is dan de Heilige Schrift ongelijk aan zichzelf? Dat zij verre! Maar dit is de zaak. *De Heilige Schrift vervat in zich grote en velerlei verborgenheden, welke beschreven zijn, om de voorwerpen te zijn van ons geloof. Ondertussen hebben wij doorgaans de maatstok der reden bij de hand, om te beproeven of wij dezelve daarmee niet kunnen meten. Door hoogmoed en ijdele nieuwsgierigheid aangedreven, ondernemen wij zulks keer op keer. Ontallijke reizen maken wij op zijn Sociniaans de reden, tot een uitlegster van de Heilige Schrift.* Doorgaans op een zeer dwaze wijze. Zodat wij besluiten van het eindige tot het Oneindige, van het tijdelijke tot het Eeuwige; van het onbegrijpelijke tot het tegenstrijdige. Dit is hier het geval. Men redeneert met zijn bekrompen en vleselijk verstand over iets waarvan men met Elihu zeggen moest: *De Almachtigen dien kunnen wij niet uitvinden.* Kortom, het ganse Stuk behoort tot de leer van Gods Woord, en van onze Hervormde Kerk, omtrent de wil van Gods besluit, en de wil van Gods bevel. De wil van Gods besluit, waardoor Hij van eeuwigheid, op een geheel onafhankelijke wijze bij Zichzelf heeft vastgesteld, dat sommige bepaalde personen met uitsluiting van anderen, de Zaligheid in Jezus Christus zouden deelachtig worden, is te brengen tot de rang der verborgen dingen, die voor de Heere zijn. De Wil van Gods bevel, waardoor Hij ernstig wil, dat allen tot Jezus CHRISTUS komen, en Zijn algenoegzame genade op de aanbieding des Evangeliums omhelzen zullen, is de hoofdsom van de geopenbaarde dingen,

die voor ons, en voor onze Kinderen zijn, om te doen al de woorden van Gods Wet. Indien wij wandelen naar deze regel van Gods geopenbaarde wil, zo zal over ons zijn, vrede en barmhartigheid. Indien wij het niet doen, zo zal dat ontzaggelijk woord ons treffen, hetgeen wij vinden, Spreuken 1: 24, 25, 26.

Misschien zat iemand hier zeggen, dat hij dit alles niet kan nog wil tegenspreken; maar dat hij alleen enige aanmerking heeft over het zwaard *aanbieding*, in bedenking gevende, of het niet beter zou zijn dat ik daarvoor het woord *roeping* gebruikte; terwijl hetzelfde Schriftuurlijker is.

Ik antwoord, dat ik in het gebruik van het woord aanbieding geen bijzonder oogmerk heb en dat ik de kundigheden van roeping en aanbieding als zelfsbetekelingen met elkander verwissel; gelijk dezelve, zoveel ik zien kan, in der waarheid zijn. Kunnen wij iemand ter maaltijd nodigen, ja roepen, zonder hem even daardoor aan te bieden de spijze en drank, waarop wij hem nodigen? Het zij dan zo, dat het Evangelie aan al wat maar de naam van Creatuur draagt, te verkondigen, nergens in de Heilige Schrift wordt voorgesteld onder de benaming van aanbieding. Het woord is toch, wat de zaak betreft, die daardoor betekend wordt, alzins Schriftuurlijk. Niet alleen dit, maar hetzelfde is ook alzins gebruikelijk in onze hervormde Kerk. Zelfs is het Woord aanbieding een begunstigde uitdrukking van onze voortreffelijke Taalsmannen, uitwijzend hun uitmuntende randtekeningen, die meer moesten gelezen worden dan doorgaans geschiedt. Men zie hun randtekeningen op Jesaja 55: 6; 2 Cor. 6:1; 2 Cor. 13:5; en veel andere plaatsen. Men vergelijkte hun verklaring over Jes. 65:1. Ik schrijf dit met een hart dat een gewoelige bewustheid draagt van oprechte liefde tot waarheid en vrede. Waarom ik aan ieder Belijder van onze hervormde Godsdienst, volkomen vrijheid geef om overal, daar hij in deze Bladeren het woord aanbieding ontmoet, het woord roeping of uitwendige roeping, of wat woord hij ook verkieszen moge, in deszelfs plaats te stellen. Mits dat hij zich met mij hoede, en in oprecht gemoede zich betone te houden aan deze Schriftuurlijke bepalingen van onze Dordtse Vaderen: *Zo velen als er geroepen worden*, enz. Zie hun Canones Hoofdstuk 3 en 4. Artikel 8-10. Ik voeg hierbij de taal van Paulus, Rom. 12:3. *Door de genade*, enz.

Zij zagen in het Evangelie der Verzoening duizend onbepaalde roepingen en uitnodigingen die zij daarin tevoren niet ontdekten. Daardoor werden de banden van hun ongelooft losgemaakt. Ze merkten nu door de werking des geloofs de verzoening met God in het bloed des Middelaars aan, als een louter geschenk; als een geschenk aan zulken die de verzoening hoogst nodig hebben; als een geschenk hetgeen aan de mensen wordt aangeboden, niet in zover zij boven anderen behoedanigd, maar, in zover zij godlozen in zichzelf zijn. Hierdoor werden de grootste zwarigheden uit de weg geruimd, die hen wederhielden om deze verzoeningsweg gelovig in te slaan. Mochten en moesten zij de voorgestelde verzoening, in het bloed des Middelaars aannemen, als godlozen in zichzelf, niets was hun klaarder, dan dat ze de zodanigen in zichzelf waren. Zij erkenden wel, dat ze ver afwaren van zulks genoeg te beseffen, maar zij erkenden te gelijk, dat de Middelaar hun van 's HEEREN wege werd voorgesteld, als een verzoening voor alle zonden; derhalven ook voor die, dat ze

teweinig gewicht van de diepte hunner ellende op hun harten droegen. Zij stelden hun zaligheid, in hun aangeboren verdorvenheid, in al de gruwlen van hun hart en al hun begane misbedrijven voor de HEERE te belijden. Waren zij zo bedroefd over hun zonden, en zo verbrijzeld van hart niet, als zij wezen moesten, zij erkenden, dat ze ook ten dezen aanzien, als godlozen in zichzelf, de voorgestelde verzoening mochten en moesten aannemen. Het heuchelijk en heilrijk gevolg daarvan was, dat ze de aangeboden en geschonken verzoening voor zichzelf omhelsden; dat ze zeiden met mond en hart: *zie hier Uw dienstknecht! Zie hier Uw dienstmaagd! Mij geschiedde naar Uw woord!* Men heeft het daarvoor te houden, dat des Heeren gunstgenoten de verzoeningsweg hebben beginnen te gaan, wanneer zij de Heere JESUS CHRISTUS op zulk een wijze hebben aangenomen.

[Een Noot van de Auteur]

Niemand zegge, dat dit voorstel tot het nieuwe behoort. Men bevindt, dat sommige mensen meermaal door onkunde, hetgeen nieuw is oud, en hetgeen oud, is nieuw noemen; omdat ze namelijk de schriften van onze oude Godgeleerden, óf nooit gelezen, óf ten minste nooit met behoorlijke aandacht gelezen hebben. Ik zal hier daarom de woorden bijvoegen van twee uit dezelve, die geacht worden pilaren te zijn.

De eerste is de Heer **J. Koelman**, die dus schrijft in zijn toe-eigeningsbrief, gesteld voor het derde Deel der brieven van Rhuterfort:

Dit, en dit alleen is de eigen grond, waarop men Christus mag en moet aangrijpen - omdat er van God door Zijn woord en dienaars is een aanbieding van Hem aan zondaars, aan alle zondaars, in wat staat zij ook zijn. Deze grond blijft altijd dezelve; en vermindert nog verandert niet, hoedanig ook onze verandering zij. - Vorige en tegenwoordige genade leggen geen nieuwe grond, dien wij niet hadden, eer wij die genade hadden ontvangen.

De andere Godgeleerde, die ik bedoel is de Heer **Th. á Brakel**, die nadat hij in zijn Redelijke Godsdienst eerste Deel Kap. 30. § 12, 13. Kap. 32, Kap 42. § 24, 25 en elders, zich voor de algemene aanbieding der genade met de duidlijkste en sterkste bewoordingen heeft verklaard, vervolgens in het laatst genoemde Kap. § 26. zich uitlaat op deze wijze: zij willen Jezus bewegen, daar ze moesten weten en geloven dat Jezus gewillig was, Zichzelf aanbod. - Treedt maar toe op de aanbieding en gij zult vaster gangen maken. Al het voorgestelde is begrepen in de weinige woorden van Paulus, Col. 2:6.

NEDERLANDSE BIBLIOTHEEK SCHRIJVERS.

(Visie over de *Zedige Bedenkingen* zoals die door J. van Woensel e.a. werden gepubliceerd)

In de beoordeling van *het redenmatig betoog* dat de leer van de algemene aanbieding der Zaligheid strijdig is met de aangenomen Leer der Hervormde Kerk, zoals die

vastgesteld is, in het Nationale Synode van Dordrecht. Zie 2 Deel, eerste Stuk. Bladzij 422- 426.

Dat het oordeel over een zaak, ook voornamelijk afhangt van het oog, waarmee men dezelve beschouwt, is duidelijk te zien in de Schrijver van deze Brief, rakende de algemene en welmenende aanbieding van CHRISTUS in het Evangelium.

De Schrijver heeft gepoogd de onbestaanbaarheid ener welmenende aanbieding van CHRISTUS aan alle zondaren in het Evangelium, aan te wijzen, als zijns oordeels strijdig tegen de leer van onze Kerk, zoals die in het Dordtse Synode vastgesteld en bevestigd is. - Vervolgens stelt zijn Eerw. de wijze, op welke hij zegt dat de welmenende aanbieding van CHRISTUS aan alle zondaren, in onze dagen geschiedt, zó ruw en onbeschaafd voor, dat wij ons nauwelijks kunnen verbeelden, dat iemand zo onbepaald en onbezonnen met dit gewichtig stuk te werk ga.

Zij, die voor een welmenende aanbieding zijn, beschouwen de zaak uit een ander oogpunt; zij geloven uit kracht van Christus algemeen bevel, Markus 16: 16 verplicht te zijn om aan alle Creaturen die blijde boodschap te brengen, dat in CHRISTUS een oneindige rijkdom van genade is, om het werk van zaliging in de grootste zondaar zelfs, te beginnen; voort te zetten, en te voltooien. En dat ieder zondaar, die deze blijde boodschap hoort, vriendelijk en welmenend genodigd wordt, om zich naar deze Christus te wenden, en van zijn blindheid, afkerigheid en schuld te laten zaligen; met die verzekering dat ieder komend zondaar door Hem zal gered worden. Zij schrikken ervoor te denken dat bovengemelde verklaring niet welmenend zou wezen. Zij geloven wel dat niemand aan deze zaligheid deel zal krijgen, nog er om tot Christus komen, dan die daartoe van eeuwigheid verordineerd is; *maar zij weten ook dat Christus' bevel en niet Gods verborgen raad hun regel is.* Zij menen niet, dat deze welmenende aanbieding van Christus, zich grond op de algemeenheid Zijner verdiensten. Neen! Maar op de algenoegzaamheid Zijner aangebrachte gerechtigheid. Ook weten zij dat deze aanbieding op zichzelf niet toereikende is, om mensen tot Christus te brengen; en dat de zondaren die onder het Evangelium leven, geen vermogens bezitten, om die aanbieding in te willigen; maar dat God onder zulk een prediking zijn uitverkorenen met genade wil begunstigen; terwijl andere door eigen schuld zoveel te onverantwoordelijker gesteld worden.

In een woord; terwijl zij geloven, dat God aan een ieder welmenende en ernstig beveelt Zijn geboden uit een beginsel van ware liefde te onderhouden, ofschoon niemand daartoe bekwaam is of ooit zal worden, zo de Heilige Geest er hem niet toe bewerkt, en zo God dit van eeuwigheid niet over hem heeft besloten; zo geloven zij óók dat een ieder die onder het Evangelium leeft welmenend en ernstig van God geroepen, *het geloof in Christus hem bevolen*, en Christus hem door het Evangelium aangeboden wordt, ofschoon niemand in waarheid kan of zal geloven, en Christus aannemen, dan door de Geest des geloofs naar het eeuwig voornemen der Verkiezing. *Of, dat hetzelfde is, zij zijn het volkomen eens met de Dordtse Vaders.*

Zo de Brieffschrijver deze denkwijze van diegenen, tegen welke hij zich zo sterk verzet, wat bedaarder en onpartijdiger onderzocht en overdacht, twijfelen wij niet, of

*hij zou de begrippen van zijn broederen in zulk een hatelijk licht niet voorstellen, of als onrechtzinnig bestrijden.*²¹

J. C. APPELIUS

Is in een aparte brochure behandeld. Zie: **BEDENKINGEN OVER DE ORDE DES HEILS EN DE ALGEMEENE AANBIEDING VAN HET EVANGELIE**. Voorgesteld in enige **BRIEVEN** door E. D. P. (= ds. J. C. APPELIUS) Uitgegeven door ds. Joh. Habbema, Rotterdam, 1775.

Appelius wijst op het misbruik wat men van de leer van de aanbidding zou kunnen maken: Het zou een allerverschrikkelijkste zaak zijn wanneer een dienaar van het Evangelie deze waarheid wilde misbruiken om de mensen zorgeloos en werkeloos te maken; wanner hij onbekeerde of bekommerde mensen wilde toeroepen dat zij dadelijk aandeel aan Christus hadden, of vertrouwen moesten dat zij in hun staat zich zouden worden, etc.

Van Laar, doet daarover de volgende opmerking:

Dit stuk breidt de Auteur nog wat uit; en op dit zelfde stuk, komt verscheiden malen, de beschuldiging van de **Heer Van Woensel** neer. Maar behalve dat hij en alle die zijn gevoelens goedkeuren, verplicht zijn onweerlegbaar te bewijzen, dat hij een echte voorstander is van onze Formulieren, bijzonder van de Leerregelen der Dordtse Vaders, waarin de stukken in verschil nader bepaald zijn, zo ligt niet minder ten zijnen en hunnen laste, de gegrondheid zijner beschuldigingen bondig te betogen; niet door gevolgen te trekken uit stellingen die waarheid zijn, doch die, hoe klaar en waar ze zijn, van hen niet begrepen worden, of die zij door hun aangenomen stelsel te liefkozen niet willen begrijpen; maar uit die stellingen zelve, zoals de beschuldigten die erkennen. Niet met praatjes en vertellingtjes, waarvan veeltijds niemand de eerste zegsman wil zijn; die door onkunde of misverstand veroorzaakt, en die vaakmaal zo zijn, dat ze ingeval van wezenlijk verschil nog niets zouden kunnen afdoen, al kon men die met deugdige bewijzen verdedigen, maar met doorgaande, met zekere bewijzen, welke volgens de Kerkelijke Wetten, onzer Nederlandse Constitutie, voor voldoende, en deugdelijk moeten geoordeeld worden. Kan het niet dus bewezen worden, dat des Schrijvers beschuldigingen waarachtig zijn, kan hij niet bewijzen dat de Leer en Pre diking der beschuldigten tegen onze Formulieren aanloopt, dan laat ik mijn Lezer de vrijheid om te oordelen, wat men van des Schrijvers handelwijze denken moet; kan het al, kan het onweerlegbaar bewezen worden, dan zal mij, dan zal velen een zeer grote dienst geschieden. Ik

---

²¹ Wat dunkt u Lezer! van dit keurige voorstel, van het zogenaamde nieuw gevoelen? Hebt ge er wat tegen? Vergelijk er de Leerregelen der Dordtse Vaders mee! Hebt gij die tot hier niet gekend? Helaas! zulke worden er thans velen gevonden!

Ik verzoek vriendelijk, dat ge u die onschatbare Leerregelen voortaan eigen maakt. U zult u dan verwonderen, indien ge niet met vooroordelen bezet zijt over de ongematigdheid dergenen, die de Algemene aanbidding tegen spreken. Oordeel zelf na onderzoek, of een stelsel 't welk de ruime aanbidding loochent, daarmee kan worden overeengebracht. En het is onbetwistelijk, dat de zuiverheid der Gereformeerde leer, in dit stuk, daarnaar moet geoordeeld worden. Had de **Heer van Woensel** dat geweten, of begrepen, zou hij op zijn minst, zo vrijmoedig niet hebben kunnen zijn om, zonder een enig bewijs uit onze Formulieren voor de dag te brengen, zich te verbeelden, dat Hij, door eigenzinnige verklaringen van enige schriftplaatsen, iets bewezen of afgedaan heeft. Ik zal het onedelmoedige in zijn handelwijze niet beoordelen. Dat ik die onedelmoedig noem, zal niemand die edelmoedig denkt mij kwalijk kunnen nemen, als hij weet wat beide die kundigheden betekenen, en zijn werk gelezen heeft met vergelijking van de leer onzer formulieren.

en velen, ik durf het verzekeren, hebben noch kiezen geen partij, dan voor de waarheden duidelijk in onze Formu lieren bepaald, en welke voor ons reeds ten overvloede bewezen zijn.

Indien ik niet met mededogen met de *Schrijver der Zedige Bedenkingen*, en zo veel ongelukkigen, die de klaarste waarheden niet kunnen zien, weerhouden werd; wat zou ik, zonder mijn geweten te bezwaren, hier niet al kunnen aanmerken? Doch, de spreker (Apellius) doet vervolgens dit alles af.

Apellius:

De algemene aanbidding der zaligheid, door het Evangelie, is niets anders, dan de uitwendige roeping, door de verkondiging van het Evangelie, waardoor aan ieder mens wordt voorgesteld en bekend gemaakt, de verlossing, die in Christus Jezus is, met een ernstige welmenende nodiging, om die verlossing, zoals ze wordt voorgesteld, voor zichzelf oprecht aan te nemen, onder een waarachtige verzekering, dat zij allen, die dit doen, volkomen zalig zullen worden, welke aanbidding, roeping of nodiging, op het bevel van God geschiedt, tot zeer heilige eindens; namelijk, dat de *uitverkorenen, door de krachtadige levendmakende genade des Geestes*, of inwendige roeping, daarbij bepaald zijnde, die verlossing tot hun eeuwige zaligheid zouden omhelzen, en dat de anderen, die in zichzelf reeds geheel verdorven, boos, walgelijk en verdoemelijk zijn, daardoor meer onverantwoordelijk gesteld zouden worden, als zij, door een moedwillige verwerping van die verlossing, hun blindheid en boosheid aller duidelijkst openbaren.

Het zal U, hoop ik, niet vervelen, dat wij deze beschrijving ontleden en in haar bijzondere delen een weinig onderscheidener verklaren.

De *personen*, aan welke deze aanbidding geschiedt, zijn alle mensen, die onder de verkondiging van het Evangelie leven, zonder onderscheid, wie zij zijn mogen, zedige of profane, bekommerde of zorgeloze, Marc. XVI:15, Jes. XLV:22, Openb. III:17,18. De aanbidding wordt hun gedaan, zonder enige *conditie* in hen te onderstellen. *In de toeëigening der belofte* van het Evangelie wordt altijd ondersteld de wezenlijke eigenschappen der ware erfgenamen der beloftenis, Joh. III:36, Hebr. VI:17,18; maar in de *aanbidding* der genade wordt, in de mens, niets anders ondersteld, dan dat hij een verloren zondaar zij. Worden, op sommige plaatsen, mensen genodigd, die hun jammer kennen, daaronder verlegen en vermoeid zijn, en naar de genade hongeren en dorsten; dat geschiedt, niet om te leren, dat zodanige alleen geroepen worden, maar opdat zij, die een levendig besef der grootheid hunner ellende hebben, niet zouden denken, dat zij, om hun slechtigheden, uitgestoten worden. Anderen, die niet weten, dat zij ellendig, jammerlijk, blind en naakt zijn, worden ook geroepen, Openb. III:17,18. Niemand zal de aanbidding der genade *kunnen of willen aannemen*, zoo hij van zijn ellendigheid niet levendig overtuigd is; echter is de overtuiging van zonde geen conditie, die voor de *aanbidding* der genade vooraf moet gaan. Het is zonder reden, als sommigen vrezen, dat zij, in de uitwendige roeping, niet gemeend worden, omdat ze niet genoeg belast en beladen zijn, Want aan hun, die niet recht overtuigd zijn, wordt, door het Evangelie, ook alles aangeboden, wat zij tot een levendige overtuiging van zonde, gerechtigheid en oordeel nodig hebben.

De *inhoud* van die algemene aanbidding, nodiging, roeping, bestaat in volgende hoofdzaken. - De zondaar wordt bekend gemaakt, dat hij, wegens zijn erf- en dadelijke zonden, met de gehele wereld, voor God verdoemelijk zij, en dat Christus, Gods eniggeboren Zoon, van eeuwigheid, voor verloren zondaars, borg geworden zijnde, door de aanneming der menselijke natuur, in deze wereld is gekomen, in plaats van verloren zondaars aan Gods gerechtigheid heeft genoeg gedaan, daardoor een volkomen recht tot de zaligheid en alles wat daartoe nodig is, voor de voornaamste der zondaren, heeft verworven, en dat Hij zelf, door Zijn Woord en Geest, die verworven zaligheid wil toepassen aan geestelijk dode, blinde, boze, onmachtige zondaren. - De aanbidding maakt verder bekend, dat deze Zaligmaker, met alle Zijne goederen, voor iedereen, volstrekt noodzakelijk zij, zodat niemand, hoe zedig hij ook geleefd mag hebben, zonder dadelijke vereniging met Hem, ooit zalig kan worden. Dat Hij ook, voor iedereen, *genoegzaam en zeer gepast zij*, zodat hij zekerlijk zalig zal worden, als hij maar in waarheid met deze Zaligmaker verenigd wordt. - Schoon, door die aanbidding, aan niemand een recht van *dadelijk eigendom* aan Christus en zijn goederen gegeven wordt, zolang hij Christus en zijn goederen niet dadelijk heeft aangenomen, Joh. I:12, III:36, echter wordt aan een iegelijk daardoor *vrijheid, bevoegdheid en een wettig recht*, om Christus met zijn goederen *te mogen aannemen*, geschonken. Hem wordt daartoe niet alleen vrijheid gegeven, maar hij wordt daartoe ook *verplicht*. Deze verplichting wordt mede *door de krachtigste beweegredenen aangedrongen*. Hem wordt, op een ernstige wijze, voorgehouden, hoe noodzakelijk en gepast die Middelaar voor hem is, hoe hij, door het omhelzen van deze Middelaar, volkomen zalig zal worden, maar, door de versmading van Hem, onder de toorn, die reeds op hem ligt, blijven zal, ja zijn oordeel grotelijks verzwaren. - Deze dingen worden, door de aanbidding, nodiging of roeping, *oprecht, ernstig en welmenend* voorgedragen. - Maar deze hoofdzaken zijn het ook *alleen*, die de ganse inhoud der algemene aanbidding uitmaken. Men kan noch mag daartoe niet brengen een verklaring, dat God een ieder, die uitwendig geroepen wordt, *ook dadelijk WIL zalig maken*. Men mag aan een onbekeerd zondaar wel voorstellen: Christus, en alle zaligheid in Hem, wordt, niet alleen aan anderen, maar ook aan U *aangeboden*; als gij hem aanneemt, zult gij zekerlijk zalig worden; gij wordt, in de *uitwendige roeping*, ook gemeend; maar nimmer mogen wij, tot een onbekeerd zondaar zeggen: God WIL u, door Christus, *zalig maken*; gij moet geloven, dat Christus niet alleen anderen, maar ook u wil bekeren, rechtvaardigen, heiligen en verheerlijken. Het is geoorloofd te betuigen, dat het Gods *gebiedende wil* zij, dat ieder zondaar tot Christus *komt*; maar wij kunnen niemand, voordat hij tot Christus gekomen is, verzekeren, dat Christus *de wil en het voornemen heeft*, om hem ook *dadelijk zalig te maken*, en dat hij *zulk een gewilligheid* van Christus, eer hij tot Hem komt, geloven moet. Men kan niet zeggen, gelijk we vervolgens tonen zullen, dat het zaligen van allen, welke uitwendig geroepen worden, de *volstrekte wil* van God en Christus zijn zou.

Bovengemelde zaken, die de inhoud der aanbidding en de uitwendige roeping uitmaken, worden *in het Evangelie met verstaanbare woorden voorgesteld, en door de verkondiging van het Evangelie aan een ieder voorgehouden, verklaard en aangedrongen*.

Dewijl de hoogste wijsheid niets, zonder wijze en heilige eindens, kan doen; zo laat God ook deze algemene aanbidding en uitwendige roeping doen, *tot zekere heilige en heerlijke eindens*.

Dit werk van God heeft ook, gelijk alle andere Goddelijke werken - tot zijn *hoogst en laatst einde, de openbaring van Zijn volmaaktheden*, in welke dat oneindige, aller

volmaakt, in zich zelve gelukkig Opperwezen zijn hoogste en enige vergenoeging vindt. - Daaraan zijn deze twee heilige en heerlijke ondergeschikte eindens dienstbaar. Eerst, dat de *uitverkorenen* de inhoud van die aanbieding en de uitwendige roeping zouden verstaan, geloven en omhelzen, *tot hun eeuwige zaligheid*, tot welk einde de inwendige roeping, bij die uitwendige, ter bestemder tijd gevoegd wordt. Daarna bedoelt God ook door de uitwendige roeping, *dat de anderen*, die mede in zichzelf, met de gehele wereld, voor God verdoemelijk zijn, meer onverantwoordelijk gesteld zouden worden, als zij, door eigen blindheid en boosheid, deze aanbieding verwerpen, en daardoor hun verdoemelijke gesteldheid openbaren, zodat de heiligheid en rechtvaardigheid van God, in hen te straffen, zoveel te helderder geizen kan worden.

Is dan het EINDE en OOGMERK der algemene AANBIEDING en de UITWENDIGE ROEPING niet de zaligheid van ALLEN, die geroepen worden? Dit is een vraag van groot aanbelang.

Alle gezinten, die een *algemene genade leren*, menen, dat men deze vraag met *ja* beantwoorden moet, als men Gods oprechtheid en welmenendheid, in de uitwendige roeping, wil staande houden, en de algemene aanbieding niet geheel vruchteloos maken. Doch deze hun mening wordt uit zeer verschillende beginsels geboren en tot verschillende eindens beweerd. - *De Pelagiaans-gezinden*, die de ganse geestelijke verdorvenheid des mensen ontkennen en de onmiddellijke inwerking des Geestes, tot inschepping van een nieuw leven, in de wedergeboorte, loochenen, leren, dat tot de verlichting van het verstand en de overbuiging der wil niet vereist wordt een *instorting van nieuwe bovennatuurlijke hebbelijkheden*, geestelijke volmaaktheden, krachten, of hoe men het anders noemen wil, maar dat daartoe genoeg zij, dat aan het verstand en wil, *door de uitwendige zedelijke werking* van het Woord, waardoor Gods Geest tot de ziel spreekt, het licht, gewicht en dierbaarheid der waarheden worden voorgesteld, *waardoor* het natuurlijk verstand, op een *zedelijke wijze*, verlicht wordt, en de natuurlijke wil, die een natuurlijk vermogen en kracht heeft, om de aanbieding zowel te kunnen aannemen als verwerpen, *zedelijk* wordt overgehaald, om de roeping op te volgen. Naar hun gedachten loopt dus het gehele werk der bekering, zonder sprong en zonder wonderwerken, zeer natuurlijk af, doch zodanig, dat het volstrekt alleen van 's mensen vrije wil afhangt, of hij de natuurkrachten, van zijn verstand en wil, bij dat licht en gewicht der waarheden, zodanig wil bepalen, dat hij er dadelijk door verlicht en overbogen wordt. Waaruit dan natuurlijk volgt, dat de wedergeboorte en bekering, die van de veranderlijke vrije wil afhangt, geheel onzeker zij. Verstandige mensen, die dit stelsel amplexeren, kunnen ook niet anders dan staande houden, dat God door de uitwendige roeping de verlichting, bekering en zaligheid van *alle* geroepenen bedoelt, omdat daartoe, van Gods zijde, niets anders nodig is, dan die voor alle genoegzame uitwendige roeping. Hierom zeggen de *Remonstranten*, in hun *belijdenis* en Catechismus, dat God, in de uitwendige roeping, *een genadig en ernstig OOGMERK heeft, om DIE ALLEN, welke hij roept, zalig te maken en tot het geloof te brengen*. - Er zijn ook anderen, die des mensen ganse geestelijke verdorvenheid en de bovennatuurlijke levendmakende genade belijden, en desniettemin een *algemene genade* willen vast houden. Deze zeggen ook, dat het *einde en oogmerk* der uitwendige roeping is, de zaligheid van *allen*, die geroepen worden. Om dit hun contradictoir stelsel goed te maken, gelijk zij menen, schrijven zij God een tweeërlei wil toe, een *voorgaande wil der barmhartigheid*, waardoor hij in de roeping de zaligheid van alle geroepenen bedoelt en een *volgende wil der gerechtigheid*, waardoor dit doeleinde in alle niet bereikt wordt. - Doch alle onze Godgeleerden, die over dit stuk opzettelijk gehandeld hebben, bewijzen, tegen even gemelde misvatting,

dat het *einde en oogmerk der uitwendige roeping de zaligheid van alle geroepenen niet kan zijn*, zo klaar, grondig en bondig, dat er voor een verstandig *onbevooroordeeld* mens geen twijfeling meer kan overblijven. Het zal genoeg zijn maar een Theologant van onze tijd te noemen, ik meen de Hoog Eerwaarden Heer B. de Moor, in zijne uitmuntende *Commentarius, P. IV. pag 471-480, 531-533*.

Het vermoeit mij, inderdaad, dat gij, die onze Gereformeerde leer belijdt, voor even diezelfde misvatting, namelijk, *dat het oogmerk der Evangelische roeping zij, de zaligheid van alle degenen die geroepen worden*, zo vrijmoedig uitkomt en door argumenten onzer partijen, die zo dikwerf gerefuteerd zijn, poogt te bewijzen, opdat gij uw stelsel, van 's mensen natuurkrachten en vrije wil, zoudt staande houden, en met de bovennatuurlijke genade in verband brengen. Ik weet wel, dat sommige rechtzinnige welmenende mensen, in hun schielijkheid en onbedachtzaamheid, zodanig kunnen spreken, alsof Christus *gewillig was, hen allen, zonder onderscheid, zalig te maken*, opdat zij de geruste mensen aan het werk zouden helpen, en bekommerden voor moedeloosheid bewaren. Edoch zij maken er geen *leerstelling* van, gelijk gij hier doet, totdat einde, hetwelk gij u hebt voorgesteld.

Dit ganse geschil is zo menigmaal, zo klaar en bondig behandeld geworden, nu onlangs opnieuw door de Heer **de Moor**, op de bovengemelde plaats, dat het, op zichzelf beschouwd, onnodig is, daarover nog iets meerder te schrijven. Edoch, omdat gij die afgedane zaak hier wederom te berde brengt, zal ik ook iets van hetgeen meermalen is voorgesteld hier wederom herinneren.

Niemand spreekt het tegen - dat Gods einde en oogmerk zij, Christus en alle zaligheid in Hem, door de roeping, aan alle geroepenen zonder onderscheid, *voor te stellen, hen oprecht en welmenend te nodigen*, om Hem met alle zijn genadegoederen, door het geloof, *aan te nemen*, onder die oprechte, welmenende betuiging, dat een ieder, *die in Hem gelooft*, zeker zalig zal worden. Het is ook waar, dat het *einde des geloofs*, waartoe een mens geroepen wordt, de zaligheid is. Een ieder wordt geroepen tot het geloof in Christus, ten einde hij, door dat geloof, zijn zaligheid in Christus zoekt en deelachtig wordt, Jes. XLV:22. Het einde *van het werk des geloofs*, waartoe een ieder geroepen wordt, is de zaligheid der zielen.

Maar de vraag, daar het hier op aankomt, is deze, *of dit einde, oogmerk, wil en voornemen VAN GOD IS, dat Hij, door die UITWENDIGE ROEPING, ALLEN, die geroepen worden, dadelijk het geloof en de zaligheid zou schenken en deelachtig maken?*

Deze vraag hebben alle Gereformeerde mensen, te allen tijde, rechtuit tegen gesproken. Want, - het is uit de Heilige Schrift en de uitkomst bekend, dat God, die in de tijd alle dingen werkt naar de eeuwige raad van Zijn wil, van eeuwigheid heeft voorgenomen, het heiliglijk toe te laten, dat vele geroepenen, door hun eigen verdorvenheid, die roeping in de wind slaan. Als God dan, in de uitwendige roeping, het oogmerk en voornemen had, alle geroepenen dadelijk zalig te maken; dan zouden er strijdige voornemens in God zijn, dat tegen de hoogste volmaaktheid van God, tot welker natuur ene volmaakte overeenstemming behoort, rechtstreeks strijden zou. - God weet het zeker, dat alle geroepenen niet zullen geloven noch zalig worden. Hoe is het nu mogelijk, dat een oneindig wijs God een einde en oogmerk zich zou voorstellen, waarvan Hij zeker weet, dat het niet bereikt zal worden? - De Heere weet het, dat de *uitwendige roeping alleen* niet in staat is, de geestelijk dode zondaar tot geloof en zaligheid te brengen, maar dat daartoe *de inwendige*, bij de uitwendige,

komen moet. Hij heeft van eeuwigheid voorgenomen, die inwendige, krachtdadige, onwederstaanbare roeping niet te schenken aan alle uitwendig geroepenen. Kan men het met de oneindige wijsheid van God nu wel overeenbrengen, dat zijn einde en oogmerk, in de uitwendige roeping, zou zijn, alle geroepenen dadelijk zalig te maken, door de uitwendige roeping, die alleen tot dat einde, niet genoegzaam is, en waarbij Hij de inwendige roeping, zonder welke de uitwendige krachteloos is, aan alle niet wil schenken? - Is dat einde en oogmerk van God, om alle geroepenen zalig te maken, volstrekt, of is het voorwaardelijk? Is *het volstrekt*; moeten dan niet alle geroepenen dadelijk zalig worden, omdat een oneindig wijs en almachtig God zijn volstrekt einde bereikt, Jes. XLVI:10? Doch dit wordt door de klare letter van Gods Woord, en door de uitkomst, tegengesproken. Is het *voorwaardelijk*; hoedanig is dan die voorwaarde, is ze twijfelachtig of is ze zeker? Is dezelve twijfelachtig en onzeker; moet dan Gods einde en oogmerk niet ook twijfelachtig en onzeker zijn? Hoe onbetamelijk is het, dit van het aller volmaaktste Opperwezen te denken! Is die voorwaarde zeker; waarop rust die zekerheid der voorwaarde, op de vrije wil of op Gods genade? Rust ze op de vrije wil van een natuurlijk mens, dan is ze niet zeker, niet eens twijfelachtig, maar onmogelijk. Steunt ze op Gods genade; waarom wordt ze dan niet volbracht in hen die verloren gaan? - Wat troost kan het een geroepenen geven, als hij denkt, God heeft het einde en oogmerk mij zalig te maken, maar dat einde kan missen, en in mij niet bereikt worden? - Dat ganse stelsel moet noodwendig eindelijk uitlopen op het bovengemelde Pelagiaanse grondbeginsel, dat de natuurlijke mens niet geheel geestelijk dood is, dat de uitwendige zedelijke aanrading genoeg zij tot verlichting van zijn verstand en overbuiging van zijn wil, dat de zaligmakende genade afhankelijk is van 's mensen natuurkrachten en vrije wil, en dat de wil, het einde en oogmerk van God veranderd wordt naar het goed of kwaad gedrag der veranderlijke onafhankelijke vrije wil.

Einde

Naschrift:

Een kort uittreksel uit *Vervolg van zedige bedenkingen*, door J. van Woensel. Dit wordt hierbij gevoegd om aan te tonen hoezeer de boeken van J.C. Appelius gewaardeerd werden door de partijen die vóór de algemene AANBIEDING van genade waren en degenen die ertegen waren.

Vervolg van zedige bedenkingen over:

I. *Het schenken in de Heidelbergse Catechismus.*

II. *De uitwendige roeping, etc.*

Door J. van Woensel,
lidmaat der Gereformeerde Gemeente te Amsterdam, 1782.

... Wil men het bewezen en in verscheiden stukken overtuigende betoogd zien, we wijzen hem naar het werk van J. C. Appelius: *De Hervormde leer etc, verklaard, bewezen en verdedigd, tegen gevaarlijke misvattingen en hooggaande beschuldigingen.* (Blz. 18, voorrede)

... Daar verreweg de meeste voorstanders van die ruime Evangelieprediking, van de Formulieren van Enigheid, zó ver afwijken in dat nieuwe stelsel van de Leer der Sacramenten, en bijzonder van het Avondmaal, dat het lijnrecht strijdig is met de Onderwijzer en de Nederlandse Belijdenis (...) Gelijk hetzelfde tot volle overtuiging bewezen is, onder anderen ook, door de W.E.W. Heren J. H. Bachiene en J. C. Appelius, uit die twee formulieren van Enigheid. (Blz. 29 voorrede)

... Terwijl alles wat ik daarin tegenspreek, alleen bestaat in het misbruik, dat er wel eens gemaakt wordt in dat ruim Evangeliepreken. Zie van dat misbruik, Appelius in het meergemelde werk. Blz. 237-242. (Blz. 36 voorrede)